

Tisdagen den 11 december

Kl. 10.30

*Om de politiska
förhållandena på
Cypern*

§ 1 Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

§ 2 Om de politiska förhållandena på Cypern

Utrikesministern OLA ULLSTEN erhöll ordet för att besvara *Birger Rosqvists* (s) den 14 november anmälda fråga, 1979/80:118, och anförde:

Herr talman! Birger Rosqvist har frågat mig om regeringen anser att Cypernproblemets lösning är en viktig fråga för freden, för mänskliga rättigheter och för tilltron till FN-beslut och om regeringen anser det vara riktigt att Sverige i internationella sammanhang uppmärksammar Cypernproblemet.

Svaret på frågans samtliga delar är ja.

En lösning av Cypernproblemet förutsätter att de båda befolkningsgruppernas företrädare genom samtal kan enas om landets politiska framtid. Sverige stöder därför FN:s generalsekreterare i hans ansträngningar att få till stånd förhandlingar mellan de grek- och turkcypriotiska parterna på grundval av den 10-punktsdeklaration som dessa enades om i maj i år.

Sverige har också ställt sig bakom FN:s uppmaningar att de utländska trupperna skall dras tillbaka från Cypern. Vi har uttalat vårt stöd för Cyperns suveränitet och territoriella integritet.

Sverige har i FN åtskilliga gånger tagit upp de allvarliga humanitära och sociala problem som Cypernkonflikten fört med sig, däribland frågan om de många saknade personernas öde. Även i Europarådet har vi, i samband med Cypernmålets behandling i detta forum, verkat för att mänskliga rättigheter respekteras på Cypern.

Sedan mer än 15 år deltar Sverige med en bataljon i FN-styrkan på Cypern. Därutöver tillhör vi den begränsade krets FN-stater som lämnar frivilliga bidrag till styrkans finansiering. På detta sätt hoppas vi kunna ge ett bidrag till att konflikten mellan de båda folkgrupperna inte tar sig uttryck i öppet våld.

BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på frågan.

När Republiken Cypern 1960 blev en självständig stat efter det att ön hade varit en koloni skedde inte detta utan konvulsioner. Lång tid av kolonialt herravälde hade inte skapat den bästa grogrunden för att den nya nationen skulle få en framtid utan problem. Det fanns fortfarande olika starka intressen från andra nationer, såväl militära som ekonomiska. Och då Cypern bestod av en befolkning med olika språk och olika religion var det

Tisdagen den
11 december 1979

*Om de politiska
förhållandena på
Cypern*

inte så underligt att olika kretsar kunde underblåsa och förstärka inre motsättningar.

Efter tre år utbröt strider som fick en sådan omfattning att FN fick skicka fredsbevarande styrkor till ön. Militärjuntans senare tillkomst i Grekland gjorde inte situationen bättre. 1974 gjordes en statskupp på Cypern inspirerad av den grekiska militärjuntan. Förvånansvärt snabbt ingrep militär från Turkiet i stridigheterna. Från cypriotiskt håll har det sedermera öppet hävdats att kuppen var stormaktsinspirerad och att det var ett stormaktsintresse att få ytterligare främmande trupper allierade med NATO till ön.

40 % av Cypern, den norra delen, är sedan 1974 ockuperat av turkiska trupper. I FN har med stor majoritet antagits resolutioner där ockupationen har fördömts och där man slagit fast att Cyperns självständighet och integritet skall respekteras och att främmande trupper skall bort. Men situationen är ändå densamma. Och lösningen blir allt svårare att uppnå ju längre tiden går. Starka utländska krafter synes vilja acceptera att ön förblir delad. Flyktingar, saknade personer, militärmakt och ett delat land med opasserbara gränser för befolkningen på ömse sidor tillhör fortfarande bilden.

I internationella sammanhang hävdas att den uteblivna lösningen beror på dålig förhandlingsvilja från inblandade parter. Den legala cypriotiska regeringen vill förhandla från sin utgångspunkt – så länge det finns främmande trupper och därmed främmande inblandning på den delen av ön blir det inga fria förhandlingar. FN:s medlarroll har inte medfört något påtagligt resultat. Förtroendet för FN sviktar. Befolkningen upplever Cypern som en liten och utlämnad nation och tycker sig ha blivit en bricka i stormaktsspelet.

För några veckor sedan sades vid en kongress som ett av parlamentspartierna höll i Nicosia att det var bekant att spaningsflyg för en stormakts räkning nu hade en del av Cypern som bas. Man misstänkte att kärnstrids-spetsraketer höll på att installeras och att Cyperns territorium skulle bli en ersättning för förlorade baser i Iran – allt detta mitt i ett område där världsfreden i övrigt är hotad.

I år väcktes nya förslag i FN, innebärande annan förhandlingsordning, om den hittills brukade misslyckas. Då gick Sverige emot.

Problemen på Cypern är kanske allvarigare för freden än vad som uppmärksammas. Anser utrikesministern att frågan om Cypern riskerar att ännu mer inflammeras och att den blir ännu mer angelägen att lösa efter de händelser som utspelas i Mellanöstern och litet längre österut?

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Jag kan naturligtvis bara uttrycka förhoppningen att det inte skall bli på detta sätt.

Den svenska ståndpunkten är ju att alla främmande trupper skall dras tillbaka från Cypern. Därav följer givetvis att vi måste inta en mycket kritisk attityd till alla tankar på att installera andra trupper, och i annat syfte än vad som i dag är aktuellt.

BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Denna fråga är som sagt åtskilliga år gammal, och den blir bara värre att lösa ju längre man dröjer.

Ett av de besvärliga problemen som byggs upp i det här systemet är den invandring som sker från Turkiet till norra delen av Cypern. Man ändrar de demografiska förhållandena, och det innebär att lösningen blir svårare och svårare. Man har infört annan valuta, man har annan tid, man ligger en timme före på den norra delen i förhållande till den södra delen, för att ta några exempel.

Det är alltså ett systematiskt tillvägagångssätt från ockupationsmaktens sida att bevara ändringen, och det är angeläget, anser jag, att vi från svensk sida i olika sammanhang noga observerar frågan, för det är en fråga som inte bara berör det cypriotiska folket utan världsfreden i stort.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 3 Om vissa balters dubbla medborgarskap

Utrikesministern OLA ULLSTEN erhöll ordet för att besvara *Per-Olof Strindbergs* (m) den 27 november anmälda fråga, 1979/80:165, och anförde:

Herr talman! Per-Olof Strindberg har frågat mig om nya förhandlingar har upptagits med Sovjetunionen i syfte att befria de balter i Sverige som har dubbelt medborgarskap från detta, eller när sådana i annat fall kan beräknas tas upp.

Sverige har föreslagit Sovjetunionen att förhandlingar skall inledas i syfte att få till stånd en reglering av de frågor rörande medborgarskap som Per-Olof Strindberg tar upp. Vår förhoppning är att förhandlingarna skall kunna påbörjas i februari nästa år.

PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min fråga.

Av svaret framgår ju att några förhandlingar ännu inte har upptagits men att sådana skulle kunna tänkas komma till stånd i februari nästa år. Jag vill starkt understryka, herr utrikesminister, det angelägna i att man verkligen försöker få till stånd förhandlingar och att man snarast kan komma till ett positivt resultat.

Låt mig erinra kammaren om att detta är en väldigt gammal fråga. Jag vet inte hur många gånger den har diskuterats i riksdagen sedan krigsslutet, men redan i mitten på 1960-talet, närmare bestämt 1966, vädjade ju inte mindre än 7 500 balter här i Sverige till den dåvarande regeringen att de skulle bli befriade från det dubbla medborgarskapet. Man ville av naturliga skäl, som måste respekteras, inte vara lojalitetsbunden till en nation som med våld har ockuperat Estland, Lettland och Litauen.

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

*Om vissa balters
dubbla medbor-
garskap*

Tisdagen den
11 december 1979

*Om ett regerings-
ingripande för att
utröna Dagmar
Hagelins öde*

Jag hade debatter med dåvarande utrikesministern Sven Andersson för fyra år sedan i samma fråga. Han uttryckte då förhoppningen att förhandlingarna snart skulle leda till positivt resultat.

Jag hade en debatt tidigare i år – den 14 mars – med dåvarande utrikesministern Hans Blix, som också hoppades att man snart skulle kunna komma till förhandlingar och att de skulle leda till resultat.

Låt mig understryka att i dag upplever balterna i Sverige med lika stor olust som tidigare det dubbla medborgarskapet. I den s. k. Baltikumappen, som kom för ett par år sedan, var det inte bara fråga om att man i FN skulle arbeta för att Estland, Lettland och Litauen skulle bli fria stater, utan också frågan om det dubbla medborgarskapet ansågs vara av utomordentligt stor betydelse.

Vi engagerar oss, herr talman, utomordentligt hårt i vår solidaritet med olika människor som är förtryckta runt om i världen: det gäller Sydamerika, Sydafrika och Asien. Vi måste emellanåt och med kanske större intresse också ägna oss åt det politiska förtryck som finns österut, det förtryck som de här människorna i Sverige anser att det dubbla medborgarskapet innebär.

Jag vill vädja till utrikesministern: Gör allt för att den här frågan äntligen får en positiv lösning!

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 4 Om ett regeringsingripande för att utröna Dagmar Hagelins öde

Utrikesministern OLA ULLSTEN erhöll ordet för att besvara *Mats Hellströms* (s) den 29 november anmälda fråga, 1979/80:177, och anförde:

Herr talman! Mot bakgrund av en ny argentinsk flyktingrapport har Mats Hellström frågat mig vilka kontakter med den argentinska regeringen som Sveriges regering avser ta för att utröna Dagmar Hagelins öde.

Vi är i färd med att bearbeta de uppgifter som lämnas i den nya rapport som Mats Hellström hänvisar till. Detta arbete tar med nödvändighet viss tid. Bl. a. krävs samråd med bedömare i utlandet. När vår utvärdering är klar, kommer vi att bestämma vilka kontakter som skall tas med den argentinska regeringen.

MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret på min fråga. Tidigare när frågan om Dagmar Hagelins öde har diskuterats i riksdagen, har man ofta från regeringens sida hänvisat till värdet av vad som ibland kallas "den tysta diplomatin". Något av det ligger även i det här korta svaret.

Jag respekterar i högsta grad att man från regeringens sida använder den metod som ger det bästa resultatet. I den här typen av tragiska frågor är det sakfrågan som är det viktiga. Och de metoder som bäst leder till en lösning av sakfrågan bör respekteras och användas när det gäller att utröna Dagmar

Hagelins öde och, om hon fortfarande är i livet, möjligheten att i så fall få henne frisläppt. Men de hittillsvarande metoderna har ju inte lett till något som helst resultat, tyvärr.

Jag menar att den nya rapport från argentinska flyktingar som jag refererat i min fråga – Testimonio de sobrevivientes del campo de concentracion de prisioneros de la escuela mecanica de la armada – bekräftar vad andra oberoende uppgifter under de senaste åren kommit fram till.

Man kan dra en väldigt viktig slutsats, nämligen att Dagmar Hagelin faktiskt har vistats på marinens tekniska högskola i Buenos Aires under en tid efter den 27 januari 1977. Detta är första gången som vi från oberoende källor har något konkret att ta fasta på i affären Dagmar Hagelin. Detta är något nytt att ta på, en konkret uppgift bland alla de rykten och oklara uppgifter som har funnits tidigare. Den här uppgiften har alltså tidigare presenterats för drygt ett år sedan i en annan rapport, oberoende av den här rapporten. Enligt tidningsuppgifter har den dåvarande borgerliga regeringen avvisat de uppgifterna med hänvisning till att källan skulle vara alltför vänsterinriktad, en i och för sig uppseendeväckande synpunkt. Därför har tydligen inte heller de här uppgifterna tagits upp av den svenska regeringen i dess kontakter med den argentinska regeringen.

I dag är det, som sagt, en ny situation. Vi har fått en ny oberoende rapport som visar att Dagmar Hagelin fanns på skolan. Då måste den viktigaste frågan vara: Hur skall den svenska regeringen bäst kunna utröna Dagmar Hagelins öde? Regeringens svar är att man vill återkomma efter det att en utredning är klar. Jag vill då fråga: Kommer regeringen i de överväganden som den avser att göra att ta fasta på de förslag som har lämnats från olika håll om att den svenska regeringens representanter tillsammans med argentinska representanter skulle systematiskt besöka fängelserna i Argentina?

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Den rapport som den här debatten föranletts av innehåller förvisso många intressanta uppgifter. På den punkten är jag helt överens med Mats Hellström. Vi är nu färdiga att börja bearbeta den. Hur långt uppgifterna kan leda oss vet vi ännu inte. Mats Hellström sade att de hittillsvarande metoderna inte har gett några resultat, och det är dess värre riktigt. Vi kan inte heller vara säkra på att de kan göra det i fortsättningen eller att någon annan form av diplomati kommer att lyckas. Vi är emellertid inne i ett skede av intensiv verksamhet när det gäller fallet Dagmar Hagelin, varvid den här rapporten och andra uppgifter bildar underlag. Vi arbetar med utgångspunkten att Dagmar Hagelin fortfarande är vid liv och att det är vår uppgift att försöka få henne fri.

Vi har aldrig uteslutit att uppgiften att hon skulle ha vistats vid marinens verkstadsskola är korrekt. Det finns i själva verket stor anledning att fästa tilltro till den uppgiften.

Tisdagen den
11 december 1979

*Om vissa ändring-
ar i reglerna om
skogskonto*

MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Det viktiga med den här uppgiften är att den bekräftar att Dagmar Hagelin verkligen har vistats hos den argentinska militären. Den argentinska regeringen har ju hela tiden hävdat att hon inte har så att säga varit i myndigheternas våld. Detta ger en formell utgångspunkt för regeringen att fortsätta sina efterforskningar. Det är naturligtvis bra att regeringen säger sig ta de här uppgifterna på allvar, men jag vill ändå fråga utrikesministern, eftersom jag tidigare inte fick något svar: Bedömer regeringen det, med tanke på de olika handlingsmöjligheter som den nu har, som en möjlig väg att kräva att svenska representanter tillsammans med argentinska representanter systematiskt får besöka landets fängelser för att utröna hennes och andra försvunnas öde? Jag tror att detta skulle vara en viktig framgångsväg utöver de tidigare s. k. tysta diplomativägarna som hittills inte har gett resultat.

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Det är dess värre så i ett sådant här fall att det är svårt för mig, ja, det vore också fel av mig, att precisera på vilket sätt vi tänker gå till väga i fortsättningen. Men jag kan försäkra Mats Hellström att den metod han nämnde på intet sätt behöver uteslutas. Om vi har någon möjlighet att den vägen bringa ytterligare klarhet i fallet och om vi alls kan gå den vägen, ser jag inget skäl till varför vi skulle tveka. Vi kommer att utnyttja alla möjligheter. Ju fler konkreta och ovedersägliga fakta som vi har, desto större tilltro kommer vi naturligtvis att vinna vid våra demarscher i Buenos Aires. Jag hoppas att så blir fallet i högre grad i fortsättningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 5 Om vissa ändringar i reglerna om skogskonto

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara Bertil Jonassons (c) den 16 november anmälda fråga, 1979/80:128, och anförde:

Herr talman! Bertil Jonasson har frågat mig om jag är beredd att medverka till sådana ändringar i reglerna om skogskonto – alternativt till inrättande av en katastroffond – att skattelagstiftningen inte motverkar ett effektivt bekämpande av granbarkborrens härjningar i Värmland.

Under det innevarande året har statsmakterna fattat flera viktiga beslut som gäller skogsbeskattningen. I februari beslöt riksdagen att särskilda skogskontoregler skall få tillämpas, om avverkning måste ske till följd av insektsangrepp eller andra skador på skogen. Reglerna innebär att insättning på skogskonto i skadefallen får göras med en större del av ersättningen för såld skog än normalt, nämligen med 80 % i stället för 60 % vid rotförsäljning och 50 % i stället för 40 % vid försäljning av leveranstimmer. I maj fattade riksdagen beslut om en omläggning av skogsbeskattningen. Omläggningen

tog i första hand sikte på avdragsreglerna vid försäljning av skog. Slutligen har nu i höst utfärdats direktiv för en kommitté som skall utreda skogsindustrins virkesförsörjning. En uppgift för kommittén blir att ta ställning till om det av skogspolitiska skäl finns behov av principiella ändringar i skogsskattesystemet.

Den analys av skogsbeskattningen som skall utföras av kommittén bör enligt min mening omfatta också skattereglerna vid svåra skador på skogen. De framställningar i detta ämne som har getts in till regeringen kommer därför att överlämnas till kommittén.

Jag vill slutligen också erinra om vårens riksdagsbeslut beträffande företagsbeskattningen. Fr. o. m. 1980 års taxering kan enskilda skogsägare och andra egenföretagare göra avsättning till allmän investeringsreserv. Genom att först utnyttja skogskonto och sedan investeringsreserven kan skogsägaren jämna ut inkomsterna under nästan tjugo år.

Mot den nu redovisade bakgrunden är jag inte beredd att för dagen tillmötesgå Bertil Jonassons önskemål om ändringar i skogsbeskattningen.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Mundebo för svaret på min fråga.

Stormfällningarna 1969 liksom övergången till stordrift i skogen med nya avverkningsmetoder synes vara huvudorsaken till de katastrofala granbarkborreskador som speciellt hårt har drabbat Värmland. För vissa markägare har mer än hälften av skogen förstörts och fått huggas bort. Från 1971 till 1979 har över 3 miljoner granar dödats, vilket innebär över 1 miljon kubikmeter virke. Om man räknar med att det torkade virket får sitt värde försämrat med 50 kr. per kubikmeter – vilket är lågt räknat – innebär detta ändå en förlust på över 50 milj. kr.

Och förödelsen fortsätter på de kvarvarande markinnehaven. Bekämpningen av granbarkborrens härjningar pågår från skogsvårdare och markägare, men man ser trots allt ingen möjlighet till lösning. Staten bidrar här med stora belopp. Markägarna har gjort stora insatser. Allt detta är behövligt och tacknämligt.

Men skall man lyckas komma till rätta med verkningarna av den här katastrofen måste samtidigt skatteproblematiken in i bilden – och i större omfattning än hittills. Det blir stora tvångsavverkningar, som leder till skatteproblem. Den skadade och hotade skogen måste bort. Tvångsavverkningarna leder till speciella åtgärder på skatteområdet. Det är man också på det klara med och överens om från skogsstyrelsens och skogsvårdsstyrelsernas sida.

De stora avverkningsåtgärder som gjorts på stormfällt och granbarkborreskadat virke har hittills föranlett stora insättningar på skogskonton. Dessa faller nu efter 10 år ut till beskattning samtidigt som nya tvångsavverkningar tränger sig på. Det är tacknämligt att de drabbade fått möjligheter att göra höjda insättningar på skogskonto, vilket budgetministern också pekar på. Det kan

Tisdagen den
11 december 1979

*Om vissa ändring-
ar i reglerna om
skogskonto*

nödtorftigt klara de nya avverkningarna. Men tiden för de skogskonton som faller ut liksom för de nya måste förlängas eller också måste särskild lagstiftning till genom någon sorts katastroffond.

Ur skogsvårdssynpunkt och produktionssynpunkt måste det finnas pengar till fastigheternas upprustning med ny skog. De utgifterna kommer framöver i 30–40 års tid. Samtidigt har skogen fått tagas bort, och nya inkomster finns ej att tillgå.

Jag är tacksam för det som har gjorts, men det kommer ju att dröja innan det hela blir klart om man överlämnar också denna fråga till den nya kommittén. Därför vill jag fråga om man inte kan gå in för ett tillfälligt uppskov när det gäller de gamla kontona för att klara övergångstiden. Jag vill också fråga: Vilka möjligheter har man att tillämpa det nya systemet vad gäller företagsbeskattningen i ett sådant här fall?

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jag tror att man kan klara av, eller i vart fall minska, flertalet av de problem som oroar både Bertil Jonasson och mig genom de nya reglerna om allmän investeringsreserv. De innebär ju, som jag kort antydde i mitt första svar, att man får möjlighet att redan vid 1980 års taxering avsätta medel till en allmän investeringsreserv.

Om en skogsägare under detta år tar ut medel från skogskonto, får han alltså inte omedelbar beskattning för hälften av det belopp som tas ut genom att han gör denna omsättning. Det bör alltså vara möjligt för de skogsägare, som i dag har pengar på skogskonto som nu löper ut, att ta ut medlen och flytta in dem i en allmän investeringsreserv fr. o. m. 1980 års taxering.

I avvaktan på det arbete som skall göras i den nya kommittén tror jag alltså att vi kan klara, eller i varje fall minska, de problem som finns.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Jag är tacksam för det kompletterande svar som budgetministern har lämnat. Jag är fortfarande något rädd för att man ändå, trots denna möjlighet, inte kan klara av att sätta undan pengar i sådan utsträckning att det inte blir fråga om något som kan liknas vid en konfiskation. Det viktigaste är att rädda pengarna till de här bygderna, så att man får skog tillbaka i en framtid. Vi får räkna med att skogen för många skogsägare huggs ned totalt inom en tioårsperiod. Sedan är det bara arbete och bara utgifter under 10, 20, 30, ja kanske ända upp till 40 år utan att det blir inkomster från skogen. Därför är det nödvändigt att man inte "tar livet" av dessa människor med en beskattning utan att de får möjlighet att behålla en del pengar för att plantera och producera. Vi vet att både landet i sin helhet och industrin behöver råvara, och därför måste vi ge skogsägarna möjligheter att förnya skogen.

Jag är som sagt tacksam för det kompletterande svaret, men jag tror ändå att det kan bli nödvändigt att vidta speciella åtgärder. Vi får undersöka den saken.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Nu kanske Bertil Jonasson tog i litet i överkant. Jag är medveten om att vi har ett hårt skattetryck, och jag verkar för att på olika områden minska det. Men när Bertil Jonasson talar om konfiskering och om att ta livet av skogsägarna i Värmland, tycker jag det är litet av överdrift i beskrivningen av verkligheten. De regler om skogskonto och allmän investeringsreserv, som alltså nu finns, innebär en möjlighet att jämna ut inkomsten under närmare 20 år. Det tycker jag ändå är rätt generösa regler.

Än en gång: I utredningen skall man ytterligare se över vilka förändringar som eventuellt kan bli erforderliga för framtiden. Anledningen till att vi inte nu vill göra sådana förändringar är, som vi redovisade i en proposition i vintras, att ytterligare förlängningar och mera väsentliga ändringar reser ett antal principiella problem som ytterligare bör utredas. Den uppfattningen delade också skatteutskottet och riksdagen vid den tidpunkten. Men vi kommer som sagt igen när utredningsarbetet är fullföljt.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Budgetministern får förlåta mig om jag tar i litet hårt, men vi som på ort och ställe har följt denna fråga kan konstatera den hemska katastrof som föreligger. Det är en katastrof för den enskilde individen men också för den kommun som vederbörande bor och verkar i. Det är också en katastrof för framtida skogsproduktion och skogsvård.

Det är klart att om man tar skogskontot och de bättre insättningsmöjligheterna på investeringskonto i beaktande så måste man konstatera att det har skett förbättringar. Det är jag tacksam för, och det ger jag budgetministern ett erkännande för.

Det kan hända att det för många skogsägare blir möjligt att klara följderna av katastrofen genom de här två förbättringarna, men för vissa andra är det inte säkert att det går. Vi får titta på den frågan. Det här är också en fråga inte bara för de människor som direkt drabbas av skadorna utan det är också en fråga för alla omkringboende, som helt enkelt blir tvungna att hugga bort skogen därför att granbarkborrens härjningar inte stoppas.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 6 Om samarbetet mellan förskola och skola

Statsrådet BRITT MOGÅRD erhöll ordet för att besvara *Kerstin Göthbergs* (c) den 21 november anmälda fråga, 1979/80:143, och anförde:

Herr talman! Kerstin Göthberg har frågat mig när utredningen om samverkan mellan förskola och skola som aviserades i propositionen 1978/79:180 om läroplan för grundskolan kan komma till stånd. Hon har vidare frågat mig om utredningen kommer att få till uppgift att se över huvudmannaskapsfrågan.

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

*Om samarbetet
mellan förskola
och skola*

Tisdagen den
11 december 1979

*Om samarbetet
mellan förskola
och skola*

Jag delar den uppfattning som uttrycktes av föredraganden i propositionen om läroplan för grundskolan att olika frågor rörande samverkan mellan förskola och skola bör utredas närmare. Jag avser att inom den närmaste framtiden begära att regeringen bemyndigar mig att tillkalla en kommitté. Den bör få till uppgift att utvärdera den försöksverksamhet med närmare samarbete mellan förskola och skola som bedrivits på olika håll i landet och mot bakgrund härav söka utforma en helhetssyn på verksamheten i förskola och skola, samt samarbetet mellan de båda verksamhetsformerna. Jag är i dag inte beredd att gå närmare in på innehållet i kommitténs direktiv.

KERSTIN GÖTHBERG (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Samverkan mellan förskola och lågstadium behandlades ju – som Britt Mogård mer än någon annan av oss vet – redan i SIA-utredningen och även i den proposition som byggde på den. Barnstugeutredningen framhöll också vikten av denna fördjupade samverkan för att underlätta övergången från förskola till grundskola.

Såsom även sägs i svaret har man på många håll i landet bedrivit försöksverksamhet med en sådan samverkan. För att ta ett exempel från mitt eget län, som jag ju bäst känner till, kan jag tala om att samtliga kommuner där har deltagit i sådana projekt under åren 1970/71 t. o. m. 1975/76. I Västerås kommun har man haft ett alldeles speciellt projekt på gång, det s. k. Bäckbyprojektet, med en i möjligaste mån integrerad skolform mellan förstadium, lågstadium och mellanstadium.

Syftet med försöken har bl. a. varit att utjämna de skillnader som finns, åtminstone i praktiken, mellan förskola och lågstadium, framför allt när det gäller metoder och innehåll i undervisningen. Skolan måste, tycker jag, upplevas som en naturlig fortsättning på förskolan. I dag kan emellertid skolstarten för många elever faktiskt bli en negativ upplevelse, vilket kan bero på de skillnader som jag tidigare nämnde.

Någon samlad utvärdering av dessa försök har inte gjorts. Därför noterar jag med tillfredsställelse att statsrådet nu är beredd att inom den närmaste framtiden tillsätta kommittén.

Jag beklagar dock att statsrådet inte anser sig kunna lämna något svar på min andra delfråga. Men jag vill ändå säga att om utredningen skall syssla med frågor som enligt den förra skolministern rör gemensam pedagogisk grundsyn, lärarsamarbete, konsekvensen av en flexiblare skolstart, lokalnormer och statsbidragsbestämmelser, ter det sig enligt mitt sätt att se naturligt – ja, nästan ofrånkomligt – att även huvudmannaskapsfrågan måste ses över. Jag tror också att det vore av stort värde att få en utvärdering av hur det delade huvudmannaskapet påverkar denna samverkan och hur olika grupper upplever den.

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Det har framgått att Kerstin Göthberg och jag är helt överens om att det är angeläget att samarbetet mellan förskola och skola intensifieras

och utreds, så att man kan få den helhetssyn som jag talade om tidigare. Det finns alltså ett utmärkt underlag för utredningen att starta från i de olika försöksverksamheter som Kerstin Göthberg talade om.

Jag är inte beredd att gå in närmare på direktiven, men jag har alltså nu med tacksamhet tagit del av Kerstin Göthbergs synpunkter.

KERSTIN GÖTHBERG (c):

Herr talman! Jag accepterar naturligtvis de skäl som Britt Mogård kan ha för att inte i dag gå närmare in på kommitténs direktiv, men det har uttryckts önskemål från många håll om att få någon form av utvärdering när det gäller det dubbla huvudmannaskapet. Bl. a. har den grupp i Europarådet som sysslar med förskola och lågstadium i sin resolution en punkt där man går så långt att man säger att det vore önskvärt att ha samma huvudman för de här två skolformerna. Jag tycker inte att man i dag kan ta ställning i denna fråga, men mot denna bakgrund tycker jag att det finns många skäl som talar för att det nu är dags att se över huvudmannaskapet.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 7 Om avskaffande av de graderade betygen inom lärarutbildningen

Statsrådet BRITT MOGÅRD erhöll ordet för att besvara *Roland Sundgrens* (s) den 29 november anmälda fråga, 1979/80:176, och anförde:

Herr talman! Roland Sundgren har frågat mig vad jag ämnar göra för att påskynda att frågan om betygsättningen i lärarutbildningen får sin lösning.

1974 års lärarutbildningsutredning (LUT 74) lämnade i juni 1977 till regeringen ett förslag till betygsättningen i lärarutbildningen och meritvärderingen vid tillsättning av tjänst i skolväsendet. Sedan förslaget remissbehandlats överlämnades det till universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) i maj 1978 av dåvarande regeringen. UHÄ fick samtidigt i uppdrag att vidta de åtgärder i anledning av förslaget som ankommer på ämbetet. Det är nämligen UHÄ som har att i utbildningsplan fastställa de föreskrifter om betyg som skall gälla för en allmän utbildningslinje i högskolan.

Regeringen föreskrev vidare i sitt beslut att några förändringar av betygssättningssystemet inte fick träda i kraft förrän meritvärderingsreglerna vid tillsättning av lärartjänst hade anpassats till förändrade betygsregler. Det är skolöverstyrelsen (SÖ) som fastställer meritvärderingsreglerna.

Min företrädare som skolminister omtalade i ett svar till Roland Sundgren under föregående riksmöte, att SÖ:s arbete med att fastställa nya meritvärderingsregler beräknades vara avslutat före utgången av juni månad 1979. Arbetet har blivit fördröjt och pågår fortfarande. Jag anser att det f. n. inte är lämpligt att ingripa i det arbete som pågår hos SÖ, vilket innefattar samråd med arbetstagarorganisationerna.

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

*Om avskaffande
av de graderade
betygen inom
lärarutbildningen*

Tisdagen den
11 december 1979

*Om avskaffande
av de graderade
betygen inom
lärarutbildningen*

ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Jag måste säga att jag tycker att det var ett överraskande lamt svar jag fick av Britt Mogård. Det verkar som om Britt Mogård genomgått en personlighetsförändring sedan hon senast var skolminister. Britt Mogård den första visade i den här frågan handlingskraft. Det intrycket får man åtminstone när man läser de tilläggsdirektiv till lärarutbildningsutredningen som hon skrev i februari 1977 och genom vilka hon ryckte ut den här frågan. Hon skrev bl. a. i direktiven

”Jag bedömer det som angeläget att betygssättningen inom lärarutbildningen får en enhetlig och samlad lösning --- De sakkunniga bör därför med förtur behandla betygssättningen i lärarutbildningen --- Arbetet bör bedrivas skyndsamt och i samråd med berörda personal- och elevorganisationer.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen uppdrar åt 1974 års lärarutbildningsutredning att skyndsamt lägga fram förslag om betygssättningen inom lärarutbildningen ---”.

Orden ”förtur” och ”skyndsamt” finns på flera ställen i tilläggsdirektiven till lärarutbildningsutredningen. Och lärarutbildningsutredningen tog Britt Mogård på orden och arbetade snabbt. Redan den 22 juni 1977 kom förslaget att de nuvarande betygen i lärarskicklighet och pedagogik samt i förekommande fall metodik skulle slopas och ersättas med en notering på utbildningsbeviset att den praktisk-pedagogiska utbildningen genomgåts med betyget godkänd eller underkänd, att betygsskalan i ämnesutbildningen skulle reduceras till graderna godkänd och underkänd samt att det totala antalet betyg i ämnesutbildningen inte borde bli för stort.

Detta förslag tillstyrkte samtliga remissinstanser. Som Britt Mogård säger i svaret överlämnade hon utredningsförslaget och remissyttrandena, som var helt eniga på denna punkt, till UHÄ. Där har förslaget nu legat i ett och ett halvt år.

Som Britt Mogård också säger i sitt svar ställde jag när ärendet hade legat ett år efter överlämnandet en fråga till ”mellanskolministern” Birgit Rodhe om hur länge lärarutbildningen skulle behöva dras med de graderade betygen. Jag tyckte då att hon verkade litet generad över att det hade dröjt så länge. Hon sade att det dock skulle komma ett förslag före utgången av juni månad. Man väntade, som det också heter i svaret, på meritvärderingsreglerna. Sedan dessa framlagts skulle det vara klart för UHÄ att utfärda bestämmelserna.

Av Britt Mogårds svar i dag verkar det som om hon nästan gett upp i denna för vår framtida skola så viktiga fråga. Ute på lärarhögskolorna är man förtvivlad över att ingenting händer. De graderade betygen är ett hinder för förbättringar och förnyelse i lärarutbildningen, och det går inte att utbilda lärare för den nya roll de skall ha i vår framtida skola – där arbetet skall inriktas på samverkan lärare emellan, mellan lärare och föräldrar och mellan lärare och elever och där också lärarna skall ha en viktigare social funktion – så länge de graderade betygen finns kvar.

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Jag tror att Roland Sundgren har iakttagit fel. Jag har inte genomgått någon personlighetsförändring. Jag är fortfarande en högst handlingskraftig person. Det är riktigt att den davarande regeringen använde orden "förtur" och "skyndsamt". Jag vill också påstå att regeringsbeslutet kom skyndsamt efter det att förslaget hade remissbehandlats. Jag har dock aldrig tidigare tänkt och tänker inte heller nu bli så handlingskraftig att jag lägger mig i bl. a. SÖ:s samråd med arbetstagarorganisationerna. Det finner jag vara både dumdristigt och olämpligt.

Jag förutsätter att skolöverstyrelsen meddelar mig om ett totalt dödläge uppstår, och då lovar jag, herr Sundgren, att återigen visa handlingskraft.

ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Jag tycker att Britt Mogård kan bevisa den handlingskraften redan i morgon. Visserligen är det riktigt att i brevet till UHÄ reglerna för betygsättningen görs beroende av ett meritvärderingssystem, men jag menar att det när SÖ inte klarat detta på ett och ett halvt år finns ett underlag för att skriva ett nytt brev till UHÄ. Utredningen skrev bl. a. att behovet av meritvärderingsinstrument vid tjänstetillsättning inte kan utgöra ett avgörande argument för att bibehålla graderade godkänd-betyg vare sig i lärarskicklighet eller i ämnesutbildning. Jag tycker därför att det inte finns någon anledning att hålla fast vid kravet på meritvärdering, när nu SÖ och också de fackliga organisationerna inte på ett och ett halvt år kunnat klara vad som vid en läsning av utredningens betänkande ändå måste bedömas som en ganska enkel sak. Det måste finnas gränser för hur mycket byråkratin får hindra utvecklingen.

Viser i dessa dagar upprop i tidningarna om att skolan lever. Jag hoppas att också skolministern lever. Det är viktigt både med en skola och med en skolminister som lever. Det här är en mycket angelägen och viktig fråga.

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Det förefaller mig som om Roland Sundgren förespråkar en högst okonventionell hantering och som om han förväxlar detta med handlingskraft. Jag tror inte att det är samma sak. Jag anser att det är skolöverstyrelsen, inte Roland Sundgren, som skall meddela mig när ett ingripande från mig är befogat. Jag menar att Roland Sundgren talar mot bättre vetande, om han föreställer sig att det är något slags ohanterlig byråkrati som försenar handläggningen. Jag tänker inte gå närmare in på det.

ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Jag anser att en regering skall regera. Vad skall man annars ha en regering till? Anser man inte att det är lämpligt att ingripa i en fråga, som en utredning behandlat med förtur och där ett förslag snabbt arbetats fram på fyra månader – dessutom på order av Britt Mogård – och som sedan fått ligga stilla hos skolöverstyrelsen i ett och ett halvt år måste vi ställa oss

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

*Om avskaffande
av de graderade
betygen inom
lärarutbildningen*

frågan: När skall en skolminister ingripa, om inte vid ett sådant tillfälle? Det är ändå en fråga av stor betydelse för skolans framtid. Lärarkandidater och lärarutbildare säger att lärarutbildningen f. n. fungerar dåligt för deras framtida roll som lärare. Betygen hindrar nämligen en utbildning för SIA-skolan med de krav den ställer på en demokrati i skolan som ger eleverna de kunskaper och den fostran de behöver för att sedan kunna bidra till att påverka samhällsutvecklingen.

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Jag anser också att regeringen skall regera men enligt normal praxis och normala regler. Skulle jag inte följa de principerna skulle nog Roland Sundgren ställa en fråga till mig om varför jag bär mig åt på det sättet. Jag anser att om regeringen har givit ett uppdrag och uppdraget fullföljs, låt vara att det har blivit försenat av skilda orsaker, skall regeringen inte ingripa förrän ifrågavarande myndigheter ber regeringen ingripa.

ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Visserligen är det UHÄ som Britt Mogård givit uppdraget att fastställa betygssystemet i lärarutbildningen, men det är ju regeringen som bestämmer när UHÄ skall göra det. Det finns alltså möjligheter att åter ta upp ärendet. Jag tror att man på UHÄ är förtvivlad över att man inte har fått ordna upp den här frågan. Det är på SÖ arbetet blivit fördröjt, och SÖ sorterar ju under skolministern.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 8 Om statsbidragen till grundskolan

Statsrådet BRITT MOGÅRD erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Lars Gustafssons* (s) den 21 november anmälda fråga, 1979/80:147, dels *Karl-Erik Svarterbergs* (s) den 22 november anmälda fråga, 1979/80:157, och anförde:

Herr talman! Lars Gustafsson har frågat mig huruvida jag, om kvarstående skillnader mellan tidigare och nuvarande statsbidrag till grundskolan genomgående visar sig vara betydande i hela Storstockholmsregionen, avser ta några initiativ för att komma till rätta med den avsevärda nedgång i statsbidragstäckning som ifrågavarande kommuner råkat ut för. Han har vidare frågat mig vilka åtgärder jag i så fall avser vidta.

Karl-Erik Svarterberg har frågat mig vilka omedelbara åtgärder jag avser vidta för att rätta till de missförhållanden i statsbidragssystemet som påvisades redan 1978 och som fortfarande finns kvar.

De båda frågorna avser samma ämne. Jag besvarar dem därför gemensamt.

När det gäller det nya statsbidragssystemet finns det ännu erfarenhet av utfallet för bara ett läsår, nämligen år 1978/79. Vid en jämförelse mellan

kommunernas totala statsbidrag till driften av grundskolor för åren 1977/78 och 1978/79 svarar skillnaden i huvudsak mot löneutvecklingen för lärare samt ökningen av antalet elever i grundskolan. Jag har då tagit hänsyn till att regeringen under hösten höjt veckotimpriserna för läsåret 1978/79.

Som förutsågs vid riksdagens beslut om det nya statsbidragssystemet kan det inte uteslutas att någon kommun erhåller ett lägre statsbidrag än vad den skulle ha fått enligt de regler för statsbidrag som gällde tidigare. Utgångspunkten är dock att det nya statsbidragssystemet skall innebära oförändrade villkor för kommunerna.

Statsbidrag utgår endast för vissa kostnader för en kommuns skolväsende, medan andra kostnader, nu liksom tidigare, är ett kommunalt åtagande. Beräkningar som redovisas i skolöverstyrelsens (SÖ) anslagsframställning för budgetåret 1980/81 ger vid handen att ca hälften av kommunernas totala kostnad för skolväsendet täcks av statsbidrag. En jämförelse av skillnaden i utfall för en viss kommun mellan det äldre och det nuvarande statsbidragssystemet förutsätter en detaljerad analys av vilka kostnader som ingår i jämförelsen, så att endast kostnader som var statsbidragsberättigade i det äldre systemet ingår i jämförelseunderlaget.

SÖ har i uppdrag att utvärdera det nya statsbidragssystemet. Vidare kommer inom utbildningsdepartementet att göras en undersökning av effekterna av det nya statsbidragssystemet när samtliga beslut från länskolnämnderna om slutgiltigt statsbidrag för 1978/79 föreligger. Dessa kan förväntas inom den närmaste månaden. Vid denna undersökning kommer en detaljgranskning att ske av vissa kommuner, bl. a. kommuner från såväl Storstockholms- som Göteborgsområdet.

LARS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Mogård för svaret. Jag noterar med tillfredsställelse att man i departementet skall granska bl. a. just kommunerna i Storstockholms- och Göteborgsområdet. Det tycker jag är bra. Vi får väl se vad den granskningen ger vid handen.

I svaret sägs att det inte kan uteslutas att det finns någon kommun som erhållit lägre statsbidrag men att utgångspunkten varit att det nya systemet skulle ge oförändrade villkor. Jag håller med om att man får vara försiktig med tolkningen av utfallet eftersom det gått bara ett läsår. Men det som oroar mig är framför allt att man även vid en mycket hastig titt på mönstret för fördelningen på arvodesgrupper av kommunerna i de olika länen ser bestämda regionala skillnader mellan t. ex. Stockholms län å ena sidan och ett antal andra län i riket å den andra. Man kan då fundera över om det beror på beräkningsmetoden eller på sättet att plocka fram mätveckor för löner och liknande. Jag tänker t. ex. på en del kranskommuner till Stockholm, om vilka man vet att studiebenägenheten och sjukfrånvaron är högre än i andra kommuner. Man vet också att ålderssammansättningen i lärargruppen är en annan: det är mycket yngre lärare där. Sådana faktorer kanske medverkar till en snedhet.

Jag hoppas alltså att man kan komma orsakerna på spåren. Jag är inte

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

*Om statsbidragen
till grundskolan*

Tisdagen den
11 december 1979

*Om statsbidragen
till grundskolan*

säker på att man gör det bara genom att detaljgranska vissa kommuner i Storstockholms- och Göteborgsområdena. Det är bra om man gör det, men jag tror att man också måste titta på hela landet för att utröna om skillnaderna beror på några regionala faktorer. Även om det sagts att enskilda kommuner det ena eller andra året kunde komma under eller över den tidigare statsbidragstäckningen, så var väl ändå inte avsikten med det nya systemet att hela regioner skulle kunna ligga avsevärt lägre i statsbidragstäckning? Jag undrar om statsrådet Mogård har någon kommentar till detta, och om hon när hon märker det mönstret är beredd att göra undersökningar.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Mogård för svaret.

Redan när vi fattade beslutet här i kammaren om det nya statsbidragssystemet för grundskolan påpekade jag att kommunerna i Göteborgsregionen skulle komma att göra bidragsförluster i storleksordningen 30 milj. kr. Jag kunde hänvisa till beräkningar som gjorts i kommunerna och som också överlämnats till departementet och utskottet. Statsrådet Mogård anförde då att kommunerna räknat fel och att regeringen inte funnit anledning revidera systemet.

Det visade sig vid budgetarbetet hösten 1978 att kommunerna räknat rätt och att departementet hade räknat fel. Bidragsförlusterna blev stora, trots vissa uppräknings av veckotimpris och tilläggsbidragsprocent.

Även vid budgetarbetet efter 1979 pekar det mot stora bidragsförluster. Låt mig ta några exempel! Stenungsund får 1 milj. kr., Partille 2 milj. kr., Mölndal 3 milj. kr. och Göteborg 50 milj. kr. i bidragsförluster.

En beräkning som gjordes i april i år visade att veckotimpriset borde höjas med ungefär 300 kr. och att tilläggsbidraget borde räknas upp med i genomsnitt 3-4 % för att kommunerna skulle få täckning.

När vi behandlade statsbidragssystemet här i riksdagen hade vi utbildningsutskottets betänkande som underlag. Där fanns en rätt klar anvisning till regeringen. Där stod:

”Utskottet utgår från att regeringen, om SÖ:s studium av det nya statsbidragets ekonomiska effekter ger anledning till det, vid nästa riksmöte lägger fram erforderliga ändringsförslag.”

Det kom inget vid förra riksmötet. Av svaret att döma ser det ut som vi får vänta förgäves på det nu också.

Svaret är inte särskilt uppmuntrande. Hur länge skall kommunerna behöva vänta på att regeringen rättar till så uppenbara missförhållanden som de som redovisas från Göteborgsregionen? Hur många miljoner skall kommunerna behöva förlora?

Vi har inte funnit anledning att överväga någon revidering, sade statsrådet Mogård i april 1978. Finns inte den anledningen nu? Betyder ”oförändrade villkor” minus 1 miljon för Stenungsund, minus 2 för Partille, minus 3 för Mölndal och minus 50 miljoner för Göteborg?

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Till Lars Gustafsson vill jag säga att avsikten självfallet är att göra en helhetsgranskning över hela landet men därutöver att detaljgranska vissa kommuner. Då fanns det ju, mot bakgrund av frågarnas hemvist, skäl att nämna just Storstockholms- och Göteborgsområdena.

Timpriserna är satta för att klara skillnaderna i ålder. Om vissa kommuner har förlorat på det nya statsbidragssystemet, är väl den troliga orsaken att hänföra till att kommuner i storstadsområdena t. ex. har högre vikariekostnader än genomsnittet.

Karl-Erik Svartberg räknar upp vissa kommuner och ger ifrån sig mycket bestämda siffror på de förluster som de skulle ha drabbats av. I de uppgifter som tidigare har lämnats från vissa kommuner om hur det nya statsbidragssystemet skulle utfalla har det faktiskt funnits ganska stora felaktigheter. Därför finns det, menar jag, anledning att göra en detaljerad genomgång av utfallet för de kommuner som klagat, innan man gör bestämda uttalanden om hur det nya statsbidragssystemet slår. Vi har ännu inte fått slutgiltiga beräkningar för läsåret 1978/79 till departementet och kan inte börja förrän vi har fått dem. Som jag sade i mitt svar räknar vi med att de skall ha kommit fram inom någon månad.

LARS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag noterar naturligtvis att Britt Mogård sade att man både skulle titta över hela landet och specialstudera vissa storstadskommuner. I det avseendet har jag ingen anledning att gå in i någon polemik. Båda de metoderna är väl nödvändiga mot bakgrund av vad jag sade förut.

Jag vill tolka Britt Mogård så – det var ju så jag ställde sista delen av min fråga – att hon, om det visar sig stå kvar mycket bestämda regionala skillnader när det gäller statsbidragstäckningen, omedelbart är beredd att gå in och korrigera systemet så att man jämnar ut de regionala skillnaderna. Det är alltså inte fråga om skillnader för en enskild kommun utan om regionala, systematiska skillnader som visar att systemet har slagit fel.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Kommunerna i Göteborgsregionen har inte räknat fel. De fick det påpekandet av statsrådet förra året, och det visade sig att de inte hade räknat fel. När man gör avstämningen för 1978/79 framgår det också att bidragsförlusterna kvarstår, men de har blivit mindre än de ursprungligen beräknade efter de påpekanden som har gjorts från olika håll, eftersom veckotimpriset och tillägsbidragsprocenten har räknats upp.

I budgetarbetet nu pekar det ändå klart mot stora bidragsförluster, som jag har redovisat här tidigare, i jämförelse med det material som fanns för föregående statsbidragssystem. Man har alltså inte räknat in några nya uppgifter, utan det är samma underlag man rör sig med.

Om jag får tolka statsrådets svar positivt, skulle jag möjligen kunna läsa ut att det kommer en framställning till riksdagen om några månader, när underlaget är klart. Frågan är då bara: Kommer kommunernas förluster för

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

*Om statsbidragen
till grundskolan*

*Om statsbidragen
till grundskolan*

1978/79 och 1979/80 att rättas till? Kan man räkna med att rättelse sker åtminstone för innevarande år? Att rätta till för året dessförinnan lär väl vara omöjligt med tanke på den nuvarande ekonomiska situationen.

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Om det visar sig att detta statsbidragssystem är behäftat med stora felaktigheter, skall vi självklart rätta till dem. Det framgår väl av att vi har ändrat veckotimpriserna och är beredda att ändra tilläggsbidragen. Jag vill ännu en gång påpeka att det inte går att uttala sig tvärsäkert om förluster – eller eventuella vinster, fast dem hör man aldrig talas om: någon kommun måste dock ha vunnit, för fortfarande kostar det faktiskt lika mycket för att inte säga mer.

En jämförelse mellan det tidigare och det nuvarande statsbidragssystemet är ytterst vanskelig att göra för en enskild kommun. Det gamla systemet innefattade ju en omfattande detaljgranskning från länskolnämndernas sida. Det nya systemet utgår från vissa schabloner. Skall man göra en rättvisande jämförelse, måste man göra en liknande detaljgenomgång av kostnaderna för 1978/79 i den enskilda kommunen. Det har man faktiskt inte gjort. Ingen har heller begärt att kommunerna skall göra det. Den översyn som jag talade om kommer att innebära en sådan detaljgranskning, varvid man ser till att inte poster är frånräknade som rätteligen skall finnas med.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Kommunerna i Göteborgsregionen har gjort dessa detalj-jämförelser både förra året och i år. De har alltså konstaterat dessa bidragsförluster. Detta är fakta. Men låt mig bara peka på en detalj. Tilläggsbidragen skall bl. a. klara vikariekostnader. Kommunförbundet redovisade förra hösten att behovet av tilläggsbidrag varierade mellan 9 och 19 %. Också detta är klarlagt. Det visar sig att kommunerna i bl. a. Göteborgsregionen med hänsyn till högre studiebenägenhet, kanske svårare arbetsmiljö osv. har ett mycket större antal tjänstlediga lärare. Det slår hårt. Mölndals kommuns behov t. ex. var förra året 17.5 %.

LARS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag har inte uttalat mig tvärsäkert annat än på de punkter där jag har ett säkert underlag. Det tycker jag mig ha när de gäller kommunernas fördelning på arvodesgrupper inom de olika länen. Där är det alldeles påtagligt att bl. a. Stockholms län ligger ovanligt lågt jämfört med en rad andra län. Får jag efter vad Britt Mogård sade i sitt senaste inlägg dra den slutsatsen att hon kommer att se till att detta rättas till när man har fått undersökningen färdig och genomgången.

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Det är litet besvärligt när man svarar två personer. Jag har inte sagt att Lars Gustafsson är tvärsäker. Sedan kan man dra vilken slutsats

man vill av det påståendet.

Göteborgsundersökningen förra året var behäftad med vissa felaktigheter. Årets Göteborgsundersökning är inte presenterad för departementet. Det vore väldigt bra om vi kunde få se den, så kunde den tas med i underlaget för den utvärdering som nu skall göras.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Tvärsäkerheten fanns förra året hos statsrådet Mogård. Statsrådet sade då att Göteborgsregionens kommuner hade räknat fel och gav exempel. Jag kunde direkt redovisa att det exempel som statsrådet Mogård hade anfört i debatten var felaktigt. Kommunerna hade rätt och departementet hade fel. Jag tror att statsrådet bör fundera litet allvarligare på detta och försöka komma till rätta med problemen i stället för att hänvisa till felräkningar. Kommunerna bör rimligen inte förlora miljoner år efter år.

Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Jag har icke hänvisat till felräkningar. Jag har hänvisat till en detaljerad analys som skall göras, och den skall göras.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Jag skall citera statsrådet Mogård från debatten den 28 april 1978:

”Det har visat sig att i så gott som alla fall vi hört talas om där man hävdar att man skulle göra miljonförluster, så har det berott på felräkningar. Det har alltså i introduktionsskedet inte varit så lätt att räkna rätt. Men vi har icke funnit anledning, i varje fall inte ännu, att överväga någon revidering av det statsbidragssystem som riksdagen nu skall fatta beslut om.”

Där fanns tvärsäkerheten, men den tvärsäkerheten är förbytt.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 9 Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkande 1979/80:27

Skatteutskottets betänkande 1979/80:14

Justitieutskottets betänkande 1979/80:15

Lagutskottets betänkande 1979/80:17

Socialutskottets betänkande 1979/80:20

Utbildningsutskottets betänkande 1979/80:7

Trafikutskottets betänkande 1979/80:7

Näringsutskottets betänkande 1979/80:20

§ 10 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1979/80:104

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

*Om statsbidragen
till grundskolan*

Tisdagen den
11 december 1979

*Rätt till ledighet
för vissa föreningsuppdrag
inom skolan,
m. m.*

§ 11 Rätt till ledighet för vissa föreningsuppdrag inom skolan, m. m.

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1979/80:7 med anledning av propositionen 1978/79:159 med förslag till lag om rätt till ledighet för vissa föreningsuppdrag inom skolan, m. m., jämte motioner.

I propositionen 1978/79:159 (utbildningsdepartementet) hade framlagts förslag till lag om rätt till ledighet för vissa föreningsuppdrag inom skolan, m. m.

Förslaget i propositionen innebar att en arbetstagare skulle ha rätt att vara ledig från sin anställning upp till 90 timmar om året för att på uppdrag av förening som han tillhörde medverka under skoldagen i grundskolan eller inom allmän fritidsverksamhet i anslutning till skoldagen. Arbetsgivare skulle ha rätt att vägra ledighet som översteg 20 timmar under en kalendermånad eller tog i anspråk mer än 15 procent av den anställdes tjänstgöringstid under månaden. Därutöver skulle enligt lagförslaget en arbetsgivare kunna vägra ledighet som medförde "allvarlig olägenhet för arbetsgivarens verksamhet".

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:2588 av Olof Palme m. fl. (s), vari yrkats

1. att riksdagen beslutade avslå propositionen 1978/79:159,
2. att riksdagen beslutade anhålla att regeringen snarast återkom till riksdagen med ett nytt förslag till lag om rätt till ledighet för vissa föreningsuppdrag inom skolan med beaktande av vad som i motionen anförts om inriktning, ledighetens omfattning och lagens tillämpning.

1978/79:2620 av Börje Hörnlund (c), vari yrkats att riksdagen beslutade avslå propositionen 1978/79:159 med förslag till lag om rätt till ledighet för vissa föreningsuppdrag inom skolan m. m.,

1978/79:2621 av Ingrid Sundberg (m) och

1978/79:2622 av Ingegerd Tröedsson m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen skulle avslå regeringens proposition 1978/79:159.

Utskottet hemställde

1. beträffande avslag på propositionen m. m. att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:2588, 1978/79:2620 och 1978/79:2622,
2. beträffande utvidgning av lagen till enskilda skolor att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2621,
3. beträffande lagens utformning att riksdagen skulle anta det i propositionen 1978/79:159 framlagda förslaget till lag om rätt till ledighet för vissa föreningsuppdrag inom skolan, m. m., med den ändringen att 5 § och

ikraftträdandebestämmelsen skulle få av utskottet föreslagen lydelse. Innebärande bl. a. en mindre ändring i de regler som gav en arbetsgivare rätt att under vissa förutsättningar vägra ledighet. En arbetsgivare skulle sålunda kunna vägra ledighet bl. a. om denna medförde "väsentlig olägenhet för arbetsgivarens verksamhet".

Reservation hade avgivits *beträffande avslag på propositionen m. m.* av Anna-Greta Leijon, Erik Johansson, Bernt Nilsson, Frida Berglund, Marianne Ståhlberg, Sune Johansson och Nils-Olof Grönhagen (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

A. att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2588 yrkandet 1 samt med anledning av motionerna 1978/79:2620 och 1978/79:2622 skulle avslå propositionen 1978/79:159,

B. att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2588 yrkandet 2 begärde att regeringen snarast skulle lägga fram förslag till ny lag om rätt till ledighet för vissa föreningsuppdrag inom skolan och därvid beakta vad reservanterna anfört.

Om reservationen bifölls, förföll utskottets hemställan i övrigt.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av Sten Svensson, Anders Högmark och Görel Bohlin (samtliga m).

LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Det betänkande som riksdagen nu skall behandla är en senkommen uppföljning av riksdagens beslut i maj 1976 om skolans inre arbete, SIA.

En av SIA-reformens delar var att öppna skolan mot omvärlden och ta hjälp av människor utanför skolan – inom folkrörelser, arbetslivet och samhället, liksom naturligtvis av föräldrarna.

Att detta är nödvändigt borde alla inse i en tid då skolan behöver hjälp i sitt arbete och då barn och ungdom behöver känna att vi vuxna bryr oss om dem och deras skolarbete och fritid, även om vi inte tillhör skol- och fritidspersonalen.

Jag vill betona att denna samverkan och öppenhet måste eftersträvas oavsett om samlad skoldag införs eller inte. Medverkan utifrån får inte begränsas till de s. k. fria aktiviteterna utan skall avse skolarbetet i dess helhet. Eftersom det senare ofta kommer bort i skoldebatten vill jag citera ur SIA-propositionen från 1976: "Jag vill också understryka vikten av att eleverna får möta representanter för folkrörelser i undervisningen. Med sin erfarenhet och sitt engagemang har folkrörelseföreträdarna goda förutsättningar att berika undervisningen och levandegöra aktuella frågeställningar. Det kan t. ex. ske när företeelser behandlas där folkrörelseföreträdare har speciell sakkunskap eller där skilda värderingar ska belysas."

Samtidigt som sådan medverkan utifrån är nödvändig i skolarbetet är det svårt att få den till stånd. Inom skolan är de flesta ovana att arbeta med kontakter utåt och att samarbeta med utifrån kommande personer.

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

*Rätt till ledighet
för vissa före-
ningsuppdrag
inom skolan,
m. m.*

Tisdagen den
11 december 1979

*Rätt till ledighet
för vissa före-
ningsuppdrag
inom skolan,
m. m.*

Människor utanför skolan har å andra sidan vant sig vid inställningen att skolans arbete behöver man inte lägga sig i eller ta ansvar för.

Slutsatsen av detta är att menar vi allvar med att vilja öppna skolan utåt och stimulera andra än skolpersonalen att ta ett ansvar för och i skolarbetet, måste vi politiker göra mer än att i ord uttala välvilja över dessa tankar. Detta måste med i fortbildningen av skolpersonalen. Ersättningsfrågorna för dem som medverkar i skolan måste lösas. Och en rejäl rätt till ledighet för föreningsuppdrag i skolan måste införas.

Vad jag nu sagt om skolan gäller naturligtvis också den allmänna fritidsverksamheten i anslutning till skoldagen.

De borgerliga regeringarna tog tre år på sig att följa upp SIA-beslutet med en lag om rätt till ledighet för föreningsuppdrag. Från socialdemokratiskt håll har vi år efter år i motioner och frågor efterlyst sådan lagstiftning. Nu när lagförslaget äntligen finns på riksdagens bord, är det dess värre begränsat vad gäller helheten, trots att det är fyllt av detaljstyrning som gör att det avviker från annan arbetsmarknadslagstiftning om rätt till ledighet. Lagförslaget är synnerligen arbetsgivarvänligt och kommer att leda till mycket krångel ute på arbetsplatserna.

Herr talman! Man skall verkligen inte ha stora anspråk på rätt till ledighet om man skall acceptera regeringsförslaget.

För oss socialdemokrater räcker det inte med detta lagförslag. Vi menar allvar med att öka skolans kontakter utåt och ge människor en möjlighet att medverka i skolan och den allmänna fritidsverksamheten. Vi yrkar därför avslag på föreliggande lagförslag och kräver i stället att förslaget i grunden omarbetas så att föreningsuppdrag inom skolan och den allmänna fritidsverksamheten skall kunna stödjas av en rejäl rätt till ledighet från arbetet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen.

ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 7 behandlar ett lagförslag om rätt till ledighet för vissa föreningsuppdrag inom skolan, m. m. jämte motioner. Förslaget i propositionen innebär att en arbetstagare skall ha lagstadgad rätt att vara ledig 90 timmar om året för att på uppdrag av den förening som han tillhör medverka i grundskolan. Medverkan kan avse aktiviteter under skoldagen eller allmän fritidsverksamhet i anslutning till skoldagen.

Utgångspunkten i regeringsförslaget är utredningen om skolans inre arbete, SIA, som föreslog att sådan lagfäst rätt skulle vara tillämplig för enskild arbetstagare för att delta i föreningsverksamhet i skolan, detta i avsikt att förbättra skolans och samhällets kontakter. Det sades också att skolan och organisationslivet behöver ha nära och täta förbindelser.

Riksdagen förutsatte för sin del när SIA-reformen beslöts att frågan om ledighet vid föreningsmedverkan i skolan skulle bli föremål för regeringens prövning och att förslag skulle föreläggas riksdagen.

Lagförslaget upptar, utöver de inledande bestämmelserna, villkor för

ledigheten, anställningsskydd och övriga bestämmelser.

I anslutning till propositionen väcktes tre motioner som yrkade avslag på propositionen. Två av dem ansåg att förslaget var alltför långtgående och för näringslivet betungande, och den tredje motionen, den socialdemokratiska med nr 2588, ansåg att förslaget var alltför begränsat. Socialdemokraterna kräver i stället ett nytt förslag baserat på de synpunkter som redovisas.

Det är framför allt på två punkter som de socialdemokratiska motionärerna är kritiska. Man säger att det är en överdriven detaljreglering samt att de fackliga organisationerna har getts en alltför återhållen ställning i sammanhanget.

Utskottet säger för sin del att beträffande det fackliga inflytandet är det möjligt att teckna kompletterande kollektivavtal och att det går att påverka ledighetsfrågorna inom ramen för den utvidgade förhandlingsrätten enligt MBL.

När det gäller ledighetens omfattning är ju denna lagbestämmelse en minimiregel som garanterar arbetstagarna rätt till ledighet för medverkan i skolarbetet.

Den socialdemokratiska motionen är oprecis i sin kritik. Inte heller säger man klart om man anser att ledigheten skall vara mer än 90 timmar enligt lag.

När det gäller påståenden om att förslaget skulle medföra en för hög grad av detaljreglering har motionärerna inte anvisat någon väg som skulle göra det hela enklare.

När Lena Hjelm-Wallén yrkar bifall till den socialdemokratiska motionen, som skulle vara utgångspunkt för ett förslag, är det ju verkligen tunna saker man för till torgs.

Utskottets majoritet menar att lagstiftning som inte ger någon närmare precisering tvärtom medför betydande tillämpningssvårigheter och stor osäkerhet och risk för tvister.

S-motionen bortser också ifrån det faktum att det här gäller inte bara arbetsmarknadens parter utan omfattar hela arbetsmarknaden, dvs. också det stora antal mindre arbetsplatser som står utanför kollektivavtalsreglering.

Därför har utskottet den uppfattningen att det var riktigt att regeringen valde att utifrån uppdraget både i SIA-utredningen och riksdagsbeslutet utforma rätten till ledighet så att den inte kan inskränkas genom avtal. Att det finns en garanterad minimiregel kan ju inte vara till nackdel vare sig för den enskilde arbetstagaren eller för de fackliga organisationerna.

När det gäller de båda motioner som ansåg att lagförslaget var för långtgående har arbetsmarknadsutskottet erinrat om att det inte är fråga om någon obegränsad rätt till ledighet. Här måste man ta praktiska hänsyn. Då gäller bl. a. den tumregeln att större arbetsplatser självfallet har bättre möjligheter till generös tillämpning av bestämmelserna. Likaså bör man ofta kunna undanröja problem genom att ledigheten förläggs till tidpunkter som går att passa in i företagets produktion.

Utskottet har gjort den samlade bedömningen att det har varit nödvändigt

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

*Rätt till ledighet
för vissa före-
ningsuppdrag
inom skolan,
m. m.*

Tisdagen den
11 december 1979

*Rätt till ledighet
för vissa föreningsuppdrag
inom skolan,
m. m.*

att avvisa den "budgivning" som legat både över och under regeringsförslaget. Propositionen gör en rimlig avvägning när det gäller att förverkliga de intentioner som varit vägledande för både utredare och tidigare propositionsskrivare. Det gäller alltså att få ett starkare samband mellan skolan, arbetslivet och samhället över huvud taget. Där har inte minst de många föreningarna en mycket central roll.

Beträffande motionen 2621, att lagförslaget också borde omfatta enskilda skolor, har vi pekat på att denna problematik gäller även andra skolformer, t. ex. specialskolan, särskolorna och sameskolorna. Vi delar föredragande statsrådets uppfattning att en utvidgning av lagen till ytterligare skolformer behöver prövas. Denna prövning skall ju ske bl. a. av skolöverstyrelsen och statens ungdomsråd. Därför har utskottet inte heller funnit skäl att bifalla motionsyrkandet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till hemställen i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 7.

LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Herr talman! Detta lagförslag är egentligen ganska försåtligt. Propositionen inleds med en alldeles utmärkt beskrivning av hur viktigt det är att skolan och föreningslivet kan samarbeta och att föreningsmedlemmar skall ha rätt till ledighet för föreningsuppdrag i skola och allmän fritidsverksamhet. Men så snävar man till det hela när propositionen går över till att behandla denna rätt. Fortfarande finns en första paragraf som ser ganska lovande ut, men sedan följer paragraf på paragraf, specialmotivering efter specialmotivering som snävar till rätten.

Vad rör det sig då om? Jo, det rör sig om den totala tiden. SIA-utredningen föreslog 200 timmar. Nu ligger förslaget på 90 timmar.

Inte nog med det. I 3 och 5 §§ begränsas också uttaget i den här tiden. I 4 § har man en krånglig varseltid fastslagen. I 5 § sägs att arbetsgivaren får med lagens hjälp rätt att förvägra ledighet om denna skulle medföra allvarlig olägenhet för arbetsgivarens verksamhet.

Vi har en detaljreglering f. ö. som är till arbetsgivarens förmån, som kommer att innebära krångel och som dessutom kommer att innebära att man omöjliggör för många att få ut den önskade ledigheten.

Denna detaljreglering innebär också att man vill begränsa de fackliga organisationernas inflytande i dessa frågor. Genomgående tycks lagstiftaren vilja göra det till en fråga om ett förhållande mellan arbetsgivaren och arbetstagaren utan att ta hänsyn till att det finns fackliga organisationer. Av facket kan ändå den enskilde få hjälp och stöd. Facket har upparbetade kanaler till arbetsgivaren och en vana att hantera ledighetsfrågor.

Sedan nöjer sig utskottsmajoriteten inte med att tillstyrka propositionen, utan man beskär ytterligare möjligheten till ledighet genom att ändra begreppet "allvarlig olägenhet" för arbetsgivaren till "väsentlig olägenhet". Man gör det alltså ännu svårare att få rätt till ledighet för föreningsuppdrag i skolan.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Fru Lena Hjelm-Wallén säger att lagförslaget är försätligt för det inleds med vackra ord som sedan tas tillbaka.

Möjligen skulle man kunna säga att detta gäller i ännu högre grad det som Lena Hjelm-Wallén presenterade här i sin inledning genom att tala vackert om hur nödvändigt det var med detta samarbete mellan skolan och samhället i övrigt – men ändå landa på ett avslag. Man har en del krystade och konstiga motiv för att komma fram till denna ståndpunkt – man säger att regeringsförslaget är för litet i volymen och att det är för mycket detaljer. Men ändå ger motionen ingen vägledning om hur detta skulle kunna ta sig ut, man har inte preciserat vare sig omfattningen eller andra punkter.

Vi i utskottet har i stället sagt oss: Låt oss pröva detta och låt oss slå fast principen. Om detta sedan inte är tillräckligt är jag självfallet inte obenägen – och det tror jag inte heller utskottsmajoriteten är – att se över vad som skulle kunna förändras. Det ingår också i förslaget att såväl statens ungdomsråd som skolöverstyrelsen och Kommunförbundet skall pröva detta efter en tid.

Jag har inte heller kunnat instämma i Lena Hjelm-Walléns påstående att en minimiregel som garanterar en rätt skulle vara en begränsning för den fackliga aktiviteten i dessa frågor. Tvärtom – minimiregeln kan ju bli ett stöd för de fackliga överläggningarna.

Jag upplever, herr talman, att skillnaden mellan utskottsmajoriteten och den socialdemokratiska oppositionen är att vi vill komma fram med en positiv lösning, medan det avslagsyrkande som Lena Hjelm-Wallén instämt i inte leder fram mot de mål som hon i andra sammanhang säger sig förespråka.

LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Herr talman! Både i motionen och i frågor har jag alltså fört fram krav på lagstiftning under hela den tid vi har haft borgerliga regeringar. Det är därför jag är så väldigt besviken när jag ser lagförslaget – jag inser att det inte alls kommer att kunna ge det stöd som arbetstagarna behöver för att kunna fullgöra sina föreningsuppgifter i skolorna. Vi är inte beredda att ta en halvmesyr nu, utan vi måste ha en ordentlig lag. Detta förslag räcker inte alls.

Lagen skall naturligtvis vara tvingande till arbetstagarnas förmån och sedan kompletteras med avtal mellan arbetsmarknadens parter. Men då skall man inte först i själva lagen kringgärda så mycket till arbetsgivarens förmån, vilket har skett här. Det är den detaljregleringen vi vänder oss emot.

Det är bra att man såväl i propositionen som i utskottsbetänkandet talar om att man är osäker. Jag menar att ni verkligen har anledning att vara det. Jag hoppas fortfarande att avslagsyrkandet skall gå igenom, för det vore olyckligt att ge denna reform den start den kommer att få med denna lagstiftning.

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

*Rätt till ledighet
för vissa före-
ningsuppgifter
inom skolan,
m. m.*

Tisdagen den
11 december 1979

*Rätt till ledighet
för vissa före-
ningsuppdrag
inom skolan,
m. m.*

ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Om nu fru Hjelm-Wallén anklagar utskottet för att vara osäkert, så gäller det inte minst den socialdemokratiska motionen, som jag i mitt inledningsanförande sade icke har anvisat någon väg att gå för att klara detta problem. Kvar står att utskottsmajoriteten förordar en positiv lösning, som vi i och för sig är beredda att se över men som vi ändå är övertygade om för oss närmare de mål som vi påstår oss vara helt överens om.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Vi har f. n. 14 olika lagstadgade anledningar att vistas på annan plats än på arbetsplatsen. Det förslag som kammaren nu har att ta ställning till innebär att vi fr. o. m. den 1 juli 1980 kommer att ha den femtonde lagstadgade rättigheten att vara frånvarande från arbetet.

Förutom *sjukledighet* och *semester* finns i dag följande lagstadgade ledighetsformer:

Deltagande i svenskundervisning för invandrare, deltagande i vårt internationella biståndsarbete, deltagande i facklig utbildning, deltagande i facklig verksamhet, deltagande i nämnd- och kommittéarbete, offentliga uppdrag, tjänstgöring inom totalförsvaret, studier, vård av barn – och från årsskiftet upp till 60 dagar per år för vård av sjukt barn –, en särskild lagstiftning om ledighet vid smittosamma sjukdomar, ledighet vid amning samt garanterad viss sammanhängande veckovila.

Utan att lägga några som helst värderingar på alla dessa lagar vill jag dock konstatera att vakanser uppstår på arbetsplatser inom näringsliv och förvaltning med de följdverkningar detta innebär.

Med vällovliga och angelägna reformer kan emellertid följa andra sidor. Tillsammans med korttidsfrånvaron beroende på sjukdom utgör den utökade rättigheten till ledighet från arbetet en allt större belastning på i synnerhet små och medelstora företag – dels på grund av de ökade kostnaderna, dels på grund av det ökade behovet att finna ersättare för alla vakanser.

När man vidgar anställningstryggheten för vissa arbetstagare minskar utbudet av fasta anställningar för dem som i stället måste fungera som vikarier. I sammanhanget kan nämnas att kammaren inom kort får ta ställning till ytterligare en utvidgning av anställningsskyddet.

Vi håller på att få en stor sektor inom arbetsmarknaden som omfattar vikarier vilka saknar varje form av anställningstrygghet. Trygghet för den ene blir otrygghet för den andre. Lagstiftaren kan inte bortse från sådana följder!

Det är ett allvarligt memento, när utomstående bedömare kommenterar utvecklingen med frågan: När får vi en lag om anställningstrygghet för vikarier?

De här refererade synpunkterna utvecklas vidare i motionen nr 2622 av Ingegerd Troedsson m. fl. Motionärerna anför bl. a. att det från såväl samhällsekonomisk synpunkt som ur det enskilda företagets synvinkel är hög tid att tänka mer på hur vi skall öka produktion och produktivitet för att klara

redan gjorda åtaganden än att föreslå nya utgifter såväl för offentlig förvaltning som för enskilda företag.

De moderata ledamöterna i arbetsmarknadsutskottet har funnit att många skäl talar för att man bör följa upp synpunkterna i motionen. Detta sker i ett särskilt yttrande, som delvis har karaktären av en röstförklaring.

Vi vill inte medverka till en situation – som uppenbarligen kan bli följden av en tekniskt sett logisk propositionsordning – innebärande ett mer långtgående krav i förhållande till propositionens förslag.

Ett ytterligare skäl till att vi trots allt har valt att stödja propositionen är att utskottet betonat att det inte får ställas för stora krav när det gäller rätten för arbetsgivare att vägra ledighet. Det innebär att utrymmet för ledighet inom bl. a. småföretag blir begränsat. Vi har också fäst vikt vid att ikraftträdandet har skjutits till den 1 juli 1980.

I detta anförande instämde Filip Fridolfsson (m).

ARNE FRANSSON (c):

Herr talman! När riksdagen fattade beslut om skolans inre arbete, SIA, förutsattes att föreningsmedverkan till icke oväsentlig del skulle ske genom insatser från medlemmar som har sitt ordinarie arbete på annat håll. I en sådan förutsättning ligger att de ordinarie arbetsplatsernas intressen i någon mån får träda tillbaka för intresset av föreningsmedverkan.

Det är med detta som utgångspunkt som vi från centerns sida har ställt oss bakom folkpartiregeringens förslag till lag om rätt till ledighet för vissa föreningsuppdrag inom skolan.

Vi anser det vara mycket värdefullt och angeläget att människor som har sitt ordinarie arbete på annat håll ges en lagstadgad rätt att medverka under skoldagen i grundskolan eller inom allmän fritidsverksamhet i anslutning till skoldagen. Det är ett viktigt samhällsintresse att föreningsmedlemmar får denna möjlighet. Enligt vår uppfattning är föreliggande förslag om rätten att under 90 timmar per år vara ledig från sin anställning väl avvägt i dagens läge. Men om det skulle visa sig att arbetstagare inte kan få ledighet i tillräcklig omfattning för att föreningarna skall kunna medverka i önskad utsträckning är det självklart att frågan får tas upp på nytt. Det uppdrag som statens ungdomsråd och skolöverstyrelsen får när det gäller att redovisa erfarenheterna av den nya lagen efter en tvåårsperiod är garantin för att vi får se om lagens omfattning är tillräcklig eller inte.

I utskottsbetänkandet behandlas bl. a. Börje Hörnlunds motion med avslagsyrkande på förslaget med motiveringen att arbetsmarknadens parter själva skulle kunna träffa överenskommelse om antalet timmar. I och för sig kan man ha sympatier för en sådan ordning, men detta skulle emellertid leda till att många arbetstagare, som inte är bundna av kollektivavtal med arbetsgivaren, då skulle stå vid sidan om denna rätt till ledighet. Därför har vi icke kunnat ställa upp bakom nämnda motion.

Enligt vår uppfattning är det viktigt att på olika sätt förbättra kontakterna mellan skola och arbetsliv. Ledighetslagen bör kunna ge en positiv effekt i

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

*Rätt till ledighet
för vissa före-
ningsuppdrag
inom skolan,
m. m.*

Tisdagen den
11 december 1979

*Rätt till ledighet
för vissa före-
ningsuppdrag
inom skolan,
m. m.*

det hänseendet.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande 1979/80:7.

LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Herr talman! Jag beklagar att centern så lätt faller undan, när arbetsgi-
varvänliga krafter ställer upp här. Som jag nämnde tidigare har man skärpt
lagförslaget i utskottet. Tidigare hette det att man kunde förvägra rätt till
ledighet om "allvarlig" olägenhet för arbetsgivaren skulle uppstå. I
utskottets förslag är detta ändrat till "väsentlig" olägenhet. Man har alltså
mjukat upp förslaget till arbetsgivarens förmån. Detta bekräftas av det som
Sten Svensson sade, nämligen att nu kunde han ställa sig bakom förslaget, för
nu innebar det inte att man ställde alltför stora krav på arbetsgivaren.

Som det har sagts här är det fråga om en balansgång. Man får väga de olika
intressena mot varandra. Centern accepterar tydligen att vågskålen får väga
tyngre för arbetsgivaren än för arbetstagaren och för skolan.

ARNE FRANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag kan inte se att vi skulle ha fallit undan för några
arbetsgivarintressen. Det är naturligtvis en fråga om avvägning, och vi har
från centerpartiets sida gjort vår bedömning. Självfallet bör man följa
utvecklingen med uppmärksamhet, och det anges ju både i propositionen och
i utskottsbetänkandet att statens ungdomsråd och skolöverstyrelsen skall
göra det och att de efter en tvåårsperiod skall redovisa hur det hela har
utfallit. Skulle det, som jag sade i mitt anförande, visa sig att föreningarna
inte får möjlighet att i tillräcklig utsträckning medverka i skolan, då är det en
självklarhet att man bör ompröva frågan om antalet timmar.

Det är ju så att vi i dag på många olika sätt bereder våra anställda möjlighet
till ledighet, och jag tycker detta är helt riktigt. Men man kommer till slut i ett
skede då det är nödvändigt att som nu göra en viss avvägning. Jag lovar
emellertid Lena Hjelm-Wallén att om det visar sig att antalet timmar per år
inte är tillräckligt, då kommer vi från vårt håll att vara beredda att ställa upp
och stödja en linje som går längre än den som vi kan ställa oss bakom i
dag.

LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Herr talman! Det jag tog upp, Arne Fransson, var att arbetsmarknadsut-
skottet har skärpt lagen till arbetsgivarens förmån. Jag ser det som Sten
Svensson nyss sade som en bekräftelse på detta.

ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Med anledning av proposition 1978/79:159 med förslag till lag
om rätt till ledighet för vissa föreningsuppdrag inom skolan m. m. har Ingrid
Sundberg väckt motionen 1978/79:2621, och jag vill beträffande behand-
lingen av denna motion säga följande:

Lagen anger hur och i vilken utsträckning arbetstagare har rätt att begära

*Rätt till ledighet
för vissa föreningsuppdrag
inom skolan,
m. m.*

ledighet för att inom skolan utföra uppdrag som representant för en ideell förening eller annan jämförlig sammanslutning. I motionen hemställs att riksdagen beslutar att lagen om denna rätt till ledighet för vissa föreningsuppdrag inom skolan utformas så att rätt till sådan ledighet ges för uppdrag inom skolor även med annan huvudman än kommunen. Enligt de förslag som presenterats i betänkandet skall sådan ledighet endast kunna erhållas för uppdrag inom kommunal grundskola.

Motionären hänvisar till förekomsten av olika slag av enskilda skolor, av vilka vissa uppfyller högt ställda krav på undervisning, god elevmiljö och en förtjänstfull insats i pedagogiskt utvecklingsarbete. Att dessa skolor under årens lopp vunnit förtroende inte bara hos statliga och kommunala myndigheter utan kanske framför allt hos elever och föräldrar bevisas bl. a. av det förhållandet att många av dem har långa antagningsköer och att de beviljats bidrag från såväl stat som kommun.

I det arbete som f. n. pågår i våra skolor för att successivt genomföra den samlade skoldagen – en av reformerna inom SIA-skolans ram – utgör anknytningen mellan skola och föreningsliv ett väsentligt inslag. Det vore mycket otillfredsställande om en del av våra ungdomar under en obestämd tid framåt skulle utestängas från denna kontaktmöjlighet. Jag avser då dem som går i enskilda skolor liksom dem – vilket har berörts tidigare i debatten – som går i sär-, special- eller sameskolor. Ett sådant förhållande skulle kunna uppfattas som en diskriminering av dessa skolor och dess elever.

Utskottet understryker i sitt betänkande den betydelse som SIA-utredningen fäst vid föreningslivets medverkan i skolans fria eller frivilliga aktiviteter. Utskottet hänvisar till SOU 1974:53 och anför:

”Närmare förbindelser mellan skolan och organisationslivet ansågs som särskilt betydelsefullt i det sammanhanget.”

Mig tycks det därför både ologiskt och felaktigt att här undandra en del av våra elever en reform som för den kommunala grundskolans vidkommande anses vara av största betydelse.

Förutvarande statsrådet Rodhe har menat att man innan lagen utvidgas till de nu undantagna skolorna bör avvakta den utvärdering av reformen som SÖ och statens ungdomsråd har fått i uppdrag att utföra. Såväl statsrådet Rodhe som utskottet är således i princip positiva till motionärens förslag, men vill skjuta frågan på framtiden.

Det finns enligt min uppfattning en viss risk att den aviserade utvärderingen låter vänta på sig – sådant har ju hänt tidigare – och att därmed de undantagna skolornas elever går miste om denna för dem positiva kontakt med föreningslivet.

Jag har här velat redovisa min principiella syn, men jag har samtidigt förståelse för utskottets ställningstagande, bl. a. med tanke på dagens ekonomiska situation. Jag har därför inte för avsikt att framställa något eget yrkande, men jag hoppas naturligtvis att man inom departementet gör vad som är möjligt för att ge samtliga våra grundskolor möjlighet att utnyttja föreningslivet på lika villkor, oavsett vilken grundskola det gäller.

Överläggningen var härmed avslutad.

Tisdagen den
11 december 1979

*Höjning av skatten
på energi, m. m.*

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Anna-Greta Leijon m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lena Hjelm-Wallén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 7 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Anna-Greta Leijon m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lena Hjelm-Wallén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 157
Nej – 155
Avstår – 2

Mom. 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 12 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande

1979/80:28 med anledning av motion om kommunernas arkivering av allmänna handlingar

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13 Höjning av skatten på energi, m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1979/80:15 med anledning av propositionen 1979/80:30 om höjning av skatten på energi, m. m., jämte motioner.

Regeringen (budgetdepartementet) hade i propositionen 1979/80:30 föreslagit att riksdagen skulle anta vid propositionen fogade förslag till

1. lag om ändring i lagen (1957:262) om allmän energiskatt,
2. lag om ändring i lagen (1979:533) om ändring i lagen (1961:372) om bensinskatt,
3. lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973:601),
4. lag om ändring i lagen (1976:338) om vägtrafikskatt på vissa fordon, som icke är registrerade i riket,
5. lag om ändring i lagen (1973:1216) om särskild beredskapsavgift för oljeprodukter.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

"I propositionen föreslås att den allmänna energiskatten höjs med 1 öre per kilowattimme för elektrisk kraft och med 40 kr. per m³ för olja. Bensinskatten höjs enligt förslaget med 25 öre per liter. En motsvarande höjning föreslås av kilometerskatten på såväl svenska som utländska fordon och av fordonsskatten för vissa fordon.

Vidare föreslås att den särskilda beredskapsavgiften för oljeprodukter höjs med 5 öre per liter bensin och med 5 kr. per m³ motorbrännolja, eldningsolja och bunkerolja.

Höjningarna föreslås träda i kraft den 21 december 1979. Höjningen av fordonsskatten och kilometerskatten skall dock av praktiska skäl träda i kraft först den 1 februari 1980.

Åtgärder för att inte de som bor i glesbygden skall få en i förhållande till andra försämrad situation genom de höjda energiskatterna kommer att föreslås i annat sammanhang under hösten 1979."

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1979/80:106 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle

1. avslå propositionens förslag om lag om ändring i lagen (1957:262) om allmän energiskatt,

2. avslå regeringens förslag om lag om ändring i lagen (1979:533) om ändring i lagen (1961:372) om bensinskatt, dock med undantag för den förtydligande ändringen i paragraf 2.

3. avslå regeringens förslag om lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973:601).

4. avslå regeringens förslag om lag om ändring i lagen (1976:338) om vägtrafikskatt på vissa fordon, som icke är registrerade i riket,

5. som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av åtgärder som tryggade oljeförsörjningen under den kommande vintern samt av åtgärder som i övrigt kunde vara påkallade i ett läge då olje- och bensinförsörjningen hotades, och

1979/80:107 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts

1. att riksdagen beslutade avslå propositionen 1979/80:30 om höjning av skatten på energi, m. m., punkterna 1-4,

2. att riksdagen hos regeringen begärde utredning om sambandet mellan prisvariationer på energi och förbrukningen av energi samt av taxepolitiken beträffande el,

3. att riksdagen uttalade att ett sparande av energi endast kunde bli verksamt med en styrning och planering från samhällets sida i enlighet med vad som anförts i motionen,

4. att riksdagen hos regeringen begärde förslag om överförande i samhällelig ägo av hela energisektorn.

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

*Höjning av skatten
på energi, m. m.*

Tisdagen den
11 december 1979

*Höjning av skatten
på energi, m. m.*

Utskottet hemställde

a. beträffande höjd beskattning av elkraft, oljeprodukter m. m. att riksdagen med avslag på motionerna 1979/80:106 yrkandena 1–4 i vad yrkandena avsåg skattehöjningar och 1979/80:107 yrkandet 1 skulle anta de vid propositionen 1979/80:30 fogade förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1957:262) om allmän energiskatt med den ändringen att ikraftträdandebestämmelserna skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse,

2. lag om ändring i lagen (1979:533) om ändring i lagen (1961:372) om bensinskatt med den ändringen att ikraftträdandebestämmelsen skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse,

3. lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973:601),

4. lag om ändring i lagen (1976:338) om vägtrafikskatt på vissa fordon, som icke är registrerade i riket.

b. beträffande höjd beredskapsavgift för oljeprodukter att riksdagen skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1973:1216) om särskild beredskapsavgift för oljeprodukter med den ändringen att ikraftträdandebestämmelserna skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse,

c. beträffande övriga frågor att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1979/80:106 yrkandet 5,

2. motionen 1979/80:107 yrkandena 2–4.

Utskottets ändringar av ikraftträdandebestämmelserna innebar att elskattehöjningen skulle gälla fr. o. m. den 1 januari 1980 och att de höjda bensin- och elskatterna skulle tas ut fr. o. m. den 18 december.

Reservation hade avgivits av Erik Wärnberg, Valter Kristenson, Rune Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Bo Forslund, Anita Johansson och Bo Södersten (samtliga s) som ansett att utskottet under a och c bort hemställa a. beträffande höjd beskattning av elkraft, oljeprodukter m. m. att riksdagen med bifall till motionen 1979/80:106 yrkandena 1–4 och motionen 1979/80:107 yrkandet 1 skulle avslå de vid propositionen fogade förslagen till

1. lagen om ändring i lagen (1957:262) om allmän energiskatt,

2. lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973:601),

3. lag om ändring i lagen (1976:338) om vägtrafikskatt på vissa fordon, som icke är registrerade i riket

och anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1979:533) om ändring i lagen (1961:372) om bensinskatt med den ändringen att 2 § och ikraftträdandebestämmelsen skulle erhålla av reservanternas föreslagen lydelse,

c. beträffande övriga frågor att riksdagen skulle

1. med bifall till motionen 1979/80:106 yrkandet 5 som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av åtgärder som tryggade oljeförsörjningen under den kommande vintern samt av åtgärder

som i övrigt kunde vara påkallade i ett läge då olje- och bensinförsörjningen hotades,

2. avslå motionen 1979/80:107 yrkandena 2–4.

BO FORSLUND (s):

Herr talman! Så sent som den 6 juni i år avslög kammaren folkpartiregeringens proposition om höjda energiskatter.

Vid det tillfället var de borgerliga mycket djupt splittrade. Moderaterna gav också sitt stöd åt det socialdemokratiska avslagsyrkandet. Vad har då hänt sedan den 6 juni som i dag gör att man i stort sett anammar det ursprungliga folkpartiförslaget, dessutom med ytterligare påbackning i form av höjda skatter på bensin?

Gösta Bohman sade så sent som den 27 november i en interpellationsdebatt med Kjell-Olof Feldt att oljepriserna ökat kraftigt efter riksdagens avslutning den 9 juni. Från moderaternas sida avstyrkte man höjda energiskatter i juni månad. Vad är det då som gjort att man ändrat inställning på denna korta tid?

När man anslöt sig till socialdemokraternas avslagsyrkande i utskottet i våras, så skedde det med motiveringen att höjda energiskatter skulle fördyra levnadssomkostnaderna och dessutom slå hårdast mot glesbygdens befolkning. Anser man från moderat sida att löntagarna blivit köpstarkare sedan den 6 juni?

I valrörelsen gav man dessutom sken av att moderaterna ville sänka och inte höja skatterna.

Vad beträffar centern, så argumenterade ju dess representant så sent som den 6 juni i denna kammare mot höjd oljeskatt. Jag skall citera vad centerns representant Tage Sundkvist sade: "Under våren har vi – av skäl som vi i riksdagen inte rör på – redan fått mycket kraftiga prishöjningar på olja, och just därför finns det inte någon anledning att nu också höja skatten." Tror verkligen centerns representant i dag att dessa skattepålagor kommer att begränsa konsumtionen?

Skälet till moderaternas omsvängning är givetvis att man nu kan lägga fram förslag om sänkta marginalsatser, till glädje och förtjusning för de högsta inkomstgrupperna.

Men det är de vanliga familjerna som i första hand drabbats de senaste åren. Barnfamiljer och låginkomsttagare har varit och är de mest utsatta grupperna. De grupperna har verkligen fått känna av Bohmans svängningspolitik. Det är dessa grupper som inte kan kompensera fördyringar med att sänka sina övriga skatter genom ränteavdrag, för att nämna ett exempel. Det är också dessa konsumentgrupper som starkast fått vidkännas de många hyreskostnadshöjningarna under 1979, vilka varit nödvändiga för att täcka värmekostnader genom oljeprishöjningar.

För att nämna ett exempel, så har de genomsnittliga höjningarna för drygt 200 SABO-företag – alltså de allmännyttiga bostadsföretagen – under en så kort tid som från mars till november 1979 ökat från 21 kr. per kvadratmeter till 31 kr. per kvadratmeter – alltså en höjning med 10 kr. per kvadratmeter,

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

*Höjning av skatten
på energi, m. m.*

Tisdagen den
11 december 1979

*Höjning av skatten
på energi, m. m.*

vilket innebär en direkt hyreskostnadshöjning med 750 kr. för en normal trerumslägenhet i flerfamiljshus. Men det finns företag som under samma tid tvingats höja värmekostnaderna med 20 kr. per kvadratmeter. Till detta skall nu läggas regeringens ytterligare pålagor, samtidigt som OPEC avisat kraftiga höjningar efter nyår.

Men det är inte nog med detta, utan härtill kommer regeringens förslag om höjda elskatter, samtidigt som kommunala taxehöjningar beslutats, vilka i de flesta fall träder i kraft den 1 januari 1980. Dessa taxehöjningar innebär ökningar på mellan 20 och 30 %. I min egen kommun – Sundsvall – uppgår höjningen till inte mindre än 25 %.

När det gäller höjningen av bensinskatten med 25 öre per liter plus 5 öre i beredskapsavgift, så är det en skatt som drabbar dem som bor i glesbygd mest. Regeringen säger att man under hösten 1979 kommer att lämna förslag som innebär kompensation för glesbygdabor. I dag är det den 11 december, och hösten är så gott som slut. Fortfarande har vi dock inte hört något från regeringen på den här viktiga punkten. Visserligen meddelades i går i TV i den ena kanalen att budgetministern avser att den 19 december presentera ett förslag som sedan skulle tas upp till behandling i riksdagen i februari och där man utlovar kompensation för dem som bor i glesbygd. I den andra kanalen redovisades att det inte kommer något förslag från regeringen. Det är minst sagt anmärkningsvärt att propositionen nu inte föreligger för behandling här i kammaren när vi ändå diskuterar energiskatter.

Vi kan inte dela regeringens uppfattning, att man genom bensinskattehöjning skall kunna åstadkomma besparingar. Den besparingseffekten torde i så fall bli väldigt kortsiktig. Bensinpriset har under de senaste sex åren ständigt stigit. Trots det kan jag inte se att användningen av bilen som transportmedel har minskat i omfattning. Dessutom är bensinskatten ytterst orättvis. Den är en straffskatt som drabbar glesbygdens folk, och den är ytterst en förmån för dem som bor i storstäderna. Inte bara de bilburna utan även de som utnyttjar den kollektiva trafik som håller på att utvecklas kommer att drabbas mycket hårt.

Herr talman! För att kunna klara sysselsättningen och våra utlandsaffärer måste vi öka industriproduktionen. Konsekvensen härav blir obönhörligen en ökad energianvändning. Företräder man dessutom skogslänen vet man att ökade skattebelastningar när det gäller energin leder till att sysselsättningen hämmas främst inom de energikrävande industrierna. En ökning av industrins energikostnader är många gånger ett led i nedläggningen av industrier och bortflyttningen av folk i första hand från Norrland och skogslänen. Därför väger energikostnaderna i dessa delar av vårt land tungt. Det är ändå så att tillgången till relativt billig energi har varit en styrka för oss gentemot våra konkurrenter.

Vi har således all anledning att slå vakt om våra industrier för framtiden. Då bör vi också slå vakt om de konkurrensfördelar som vi har. I det sammanhanget utgör tillförseln av relativt billig energi en viktig faktor.

Vad vi nu skulle behöva mer än något annat är en samlad översyn av vårt skattesystem. Hade vi det är jag övertygad om att det skulle finnas mycket

bättre åtgärder att ta till än att lägga skatter på energin. Tilltäppning av avdragsmöjligheter, indragning av oförtjänt värdestegring på mark och fastigheter samt spekulationsvinster av mångahanda slag är vad jag har i tankarna. Men den borgerliga regeringen fortsätter bara med en skattepolitik som för varje dag blir allt orättvisare.

Det är märkligt att en regering som så prisar sig för att slå vakt om näringslivet och för att hålla dess kostnader nere utan större eftertanke kan medverka till att fördyra en av industrins viktigaste insatsfaktorer, energin, genom att tanklöst lägga ytterligare pålagor på den faktor som mer än något annat höjt kostnaderna för industrin under senare år.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservation som är fogad vid detta betänkande.

I detta anförande instämde Iris Mårtensson (s) och Lilly Hansson (s).

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! De borgerliga partierna försöker leka kurragömma med det svenska folket. Under sken av att vi skall spara energi föreslår regeringen en ökning av skatten på energi. När vpk sedan motionerar om andra former av sparande – former som sannolikt skulle betyda ett verkligt sparande, till skillnad från regeringens förslag – ja, då vägrar utskottets borgerliga majoritet att behandla andra former för sparande än dem som innebär en ökning av skatteintäkterna, intäkter som är avsedda att täcka marginalskattesänkningarna för personer med höga inkomster. Detta gäller speciellt dem som har höga arbetsinkomster och höga arbetsfria inkomster. De redan rika skall bli ännu rikare och därigenom ges möjlighet att öka sitt maktinnehav i samhället, detta på det arbetande folkets bekostnad.

Det är ett utsökt dubbelspel som försiggår på den borgerliga planhalvan. När ja-anhängarna till kärnkraft talar om prisökningar på elektrisk energi – och det gör de gärna och med falska argument – kommer det att leda till katastrof för många företag i landet som konsumerar mycket elektrisk energi, heter det. Men regeringen – med ungefär två tredjedelar kärnkraftsanhängare och en tredjedel kärnkraftsmotståndare – nämner inte med ett enda ord att en höjning av energikostnaderna kan få konsekvenser för de stora, energislukande företagen. Då är syftet något helt annat, och då tvingas man att hålla inne med de i andra energisammanhang använda stora orden.

Vänsterpartiet kommunisterna har i en motion yrkat avslag på regeringens ska-tehöjningar. Vi gör det från den utgångspunkten att de inte får den spareffekt som regeringen försöker ge sken av att de skulle ha. Dessutom avslöjar regeringen faktiskt själv i propositionen att den räknar med en oförändrad konsumtion. I varje fall utgår regeringen från detta i de ekonomiska beräkningarna. Regeringen avslöjar, troligen litet omedvetet, att det är fråga om en inkomstförstärkning av statskassan, fast detta inte sägs rent ut.

Vänsterpartiet kommunisterna yrkar dock främst avslag på höjningen

Tisdagen den
11 december 1979

Höjning av skatten på energi, m. m.

därför att den är avsedd – i likhet med höjningen av skatten på alkohol m. m. – att finansiera de rikas marginalskaftesänkningar, sänkningar för dem som redan lever gott på det arbetande folket, för dem som från sina inkomster drar räntor och andra utgifter och därigenom ytterligare "smiter" undan skatt och överlåter den tunga delen av samhällets skatteinkomster till personer i de vanliga, normala inkomstskikten. Det är de rika som regeringen vill ge ytterligare lättnader, och det är de svagaste som får betala genom ökade indirekta skatter. Förslaget medför även ytterligare höjningar av boendekostnaderna, vilket vänsterpartiet kommunisterna inte heller kan acceptera. Sådan är den moderata skattepolitiken som de andra borgerliga regeringspartierna dansar efter.

Utskottet däremot "vågar" inte göra samma grova, väl genomskådade, bluff som regeringen. Utskottet säger litet försiktigt – och detta med anledning av motionerna, där dessa avslöjanden alltså görs – att skattehöjningen "även kan ses som ett led i finanspolitiken". Men i samma stycke påstår utskottet: "En samverkan mellan höjda skatter och priser på oljesidan bör kunna medföra ökad sparsamhet, minskad import och ett bättre utnyttjande av alternativa energikällor." Med anledning av detta påstående måste jag faktiskt ställa några frågor.

Hur stort har sparandet varit när det gäller oljeprodukter sedan 1973–1974, då oljebolagens krig satte in ordentligt för första gången i fråga om priserna? Oljepriset har ju gått upp ca 400 % sedan dess. Detta måste väl inneburit enorma besparingar, om man får tro regeringen, eftersom den påstår att en ungefär 4-procentig höjning kommer att innebära en ytterligare ökning av sparandet.

Hur kommer skattehöjningen på el att kunna innebära att vi bättre kan utnyttja alternativa energikällor, exempelvis vindkraften, när även den energikällan beskattas mera?

Varför vägrar utskottet att behandla andra förslag till sparande av energi, som föreslagits i vpk:s motion? Om det nu verkligen vore så, att ni genom skattehöjningen vill uppnå ett sparande, varför är ni då helt emot att över huvud taget diskutera andra verkligen effektiva sparåtgärder?

I propositionen utlovas att ett förslag skulle komma från regeringen, som skulle ta till vara glesbygdernas problem med höjda bensinskatter. Ett sådant förslag kommer nu inte till stånd, därför att regeringen tydligen har upptäckt att det blir för krångligt, men enligt uppgifter i massmedia i går utlovar man ett annat förslag, ett förslag om en differentierad sänkning av vägskatten. Det blir väl likadant med den som med övriga skatteförändringar att det är de stora, fina, tunga lyxåken som får den största skattelindringen. De mindre bilarna – som i regel innehas av arbetare och tjänstemän – kommer troligen också här att få den minsta skattelindringen. Men för att uppnå spareffekt kan ju regeringen i stället vända på kakan och öka skatten på de stora tunga lyxåken. Detta kanske i viss mån hjälper till att få bort dem.

Eftersom regeringen utgår från energisparande vill jag helt kort ta upp vpk:s förslag till sparåtgärder. Den största vinsten för en bättre energihushållning står att finna på konsumtionssidan. Det är framför allt inom tre

områden som väsentliga förbättringar snabbt kan genomföras.

Till att börja med gäller det uppvärmningssektorn. Vpk har här tidigare föreslagit en systematisk inventering av fastighetsbeståndet genom medverkan av kommunala myndigheter samt planmässiga förelägganden till fastighetsägarna att vidta bestämda åtgärder för bättre hushållning. Vi har däremot gått emot ökade bidrag och i stället föreslagit utvidgade lånemöjligheter, eftersom åtgärderna snabbt blir lönsamma för ägarna. Till de viktigaste åtgärderna hör också en samordnad utbyggnad av kommunala kraftvärmeverk. Sådana anläggningar når en hög verkningsgrad genom att samtidigt producera varmvatten och elström. De kan eldas med olja, kol, gas, torv, sopor eller biomassa. Alltså: dels ett sparande, dels också en övergång till alternativa energikällor såsom utskottet talar om i sitt betänkande.

Inom industrisektorn behövs en systematisk genomgång av olika företag och industribranscher, som snabbt kan leda till minskad oljeförbrukning. Detta bör staten styra och det hela bör ligga inom den samhällsekonomiska ramen och inte enbart ha utgångspunkt i företagsekonomisk lönsamhet.

Beträffande trafiksektorn rekommenderade energikommisionen att man skulle införa långtgående restriktioner mot privatbilismen i storstäderna och en prioriterad satsning på utbyggnad av kollektiv trafik. Överförandet av långväga godstransporter till tåg och fartyg och en kraftig utveckling av container- och omlastningssystem hör också till den här delen. En sådan omläggning skiljer sig i högsta grad från regeringsförslaget. En sådan åtgärd riktar inte sin udd mot dem som har det sämre ställt – vilket regeringsförslaget gör även på denna punkt.

Vänsterpartiet kommunisterna har tidigare i olika sammanhang framhållit att de åtgärder som måste vidtas för att man skall åstadkomma en bättre energihushållning inte får tillåtas att ytterligare öka klassklyftorna utan i första hand måste riktas mot minoritetens slöseri och överkonsumtion. Vi vänder oss mot förslaget om höjning av energiskatten på el, bensin och olja samt i konsekvens härmed mot den föreslagna höjningen av kilometerskatten osv.

Hela energisektorn bör, som vpk många gånger framhållit, överföras i samhällelig ägo. För att verklig energihushållning skall kunna komma till stånd måste de privata bolagen fråntas sitt maktmonopol. Därigenom skulle också de stora vinsterna på energiproduktionen komma alla medborgare till godo.

Vpk har inte för avsikt att gå emot den föreslagna höjningen av beredskapsavgiften. Men lagren av olja har minskat i samband med oljebolagens kraftiga höjningar av oljepriset. Skyldigheten för oljebolagen att hålla dessa lager har inte fullföljts på ett tillfredsställande sätt. Det finns därför anledning att ytterligare se över oljebolagens uppfyllande av de föreskrivna åtagandena. Den folkpartistiska regeringens opportunistiska och släpphänta politik härvidlag borde öppet fördömas.

Herr talman, jag yrkar bifall till vpk:s motion.

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

*Höjning av skatten
på energi, m. m.*

Tisdagen den
11 december 1979

*Höjning av skatten
på energi, m. m.*

TAGE SUNDKVIST (c):

Herr talman! Skatteutskottets betänkande nr 15 om höjning av skatten på energi anser jag skall ses som en del av ett skattepaket som riksdagen har att ta ställning till under hösten. Det gäller beskattningen under 1980. Jag kan ytterligare påpeka att riksdagen i det här paketet redan har tagit beslut om höjd sprit- och tobaksbeskattning, och vi kommer under nästa vecka att få ta ställning till sänkt direktbeskattning, sänkta marginalskatter. Det vi i dag har att ta ställning till är en höjning av energiskatten.

Det här skattepaketet fick sin upprinnelse redan i våras, när vi från budgetdepartementet fick förslag om sänkta marginalskatter. Vi sade från centerns sida den gången nej till omläggningen. Vi gjorde det främst därför att det inte fanns några finansieringsvägar redovisade i propositionen. Vi vet att det är nödvändigt att göra en omläggning på direktskattens område så att marginalskatten sänks, men vi ansåg att förslaget och behandlingen av det skulle skjutas upp till hösten, när vi också kunde få ett förslag om hur sänkningen av direktskatterna skulle finansieras.

Utskottet har också i sin skrivning sagt att det förslag som nu föreligger om en höjning av energiskatterna kan ses som en finansieringsåtgärd.

I reservationen och även i något av de anföranden som vi hört tidigare här i debatten har man försökt göra gällande att vi inte skulle erkänna att det är en finansieringsdel, men O.K., jag kan gärna erkänna att från vårt partis sida ser vi det här som en finansieringsdel av den skatteomläggning som riksdagen skall besluta om. Vi har då valt att ta ut den här inkomstökningen till staten genom skattehöjningar på varor som är umbärliga för den enskilde konsumenten eller där den enskilde konsumenten har möjlighet att vara sparsam. Den proposition som riksdagen redan har tagit gäller som vi vet prishöjningar på varor som är i högsta grad umbärliga: sprit och tobak.

Vi vet också att när det gäller energin finns det möjligheter att spara. Det sägs visserligen i den socialdemokratiska reservationen att det är en så pass liten höjning att man ifrågasätter om den kan få någon spareffekt. Kanske jag då kan få påminna socialdemokraterna om att vi senare i dag kommer att behandla ett jordbruksutskottsärende, betänkande nr 18, där den socialdemokratiska reservationen föreslår en miljövårdsavgift och där reservanterna anför: "De prishöjningar som en sådan miljövårdsavgift skulle medföra bör rimligen bidra till en lägre oljeförbrukning och en snabbare övergång till andra mindre miljöförstörande energiformer."

Jag tycker att socialdemokraterna skall betänka att om man får en energibesparingseffekt i det ena fallet, så får man det också i det andra fallet. Tillsammans med de prishöjningar som har genomförts kan man säkert räkna med att de föreslagna prishöjningarna kommer att stimulera sparandet inom hela energisektorn.

Nå, säger kanske någon, men om vi nu får ett tillräckligt sparande, då kommer väl inte staten att få de inkomster som man har räknat med? Ja, det kan ju vara riktigt; det är klart att om vi blir bönhörda så till vida att folk slutar upp att röka och att supa, så kan staten naturligtvis inte få in några pengar på ökade skatter. Men det fina med de här förslagen är att även om vi

blir generöst bönhörda och lyckas åstadkomma en kraftigt dämpad konsumtion, så kommer staten att tjäna på det i alla fall – i den andra änden.

I utskottsbetänkandet redovisas att en enprocentig nedgång i energikonsumtionen visserligen betyder ett bortfall på ett hundratal miljoner på inkomstsidan, men det betyder också en avsevärd förstärkning av bytesbalansen, nämligen med ca 375 milj. kr. Det är den delen bara på energisidan. Hur mycket man skulle tjäna på en kraftig dämpning av förbrukningen av sprit och tobak kan det vara svårt att ange i kronor och ören, men jag tror att alla i den här kammaren är medvetna om de bekymmer som vi har inom det området och medvetna om att en kraftig minskning av förbrukningen skulle komma att medföra samhällsinkomster för både stat och kommun.

Naturligtvis är det på samma sätt med den här medaljen som med alla andra medaljer, att den har en baksida. Låt mig då erkänna att det som för min del är svårast att acceptera är det som Bo Forslund redan har kritiserat, nämligen att den bensinskattehöjning som genomförs här kommer att drabba glesbygdernas människor i betydligt större utsträckning än den kommer att drabba dem som bor i tätorterna, där man har bättre tillgång till kollektivtrafik och dessutom kortare avstånd att färdas för att komma till de serviceinrättningar som man måste besöka.

Jag vill ändå peka på en sak beträffande bensinpriset. Vi ligger i Sverige fortfarande – även efter den senaste höjningen av bensinpriset och även efter den här skattehöjningen – lågt i jämförelse med utlandet. Också efter 25-öreshöjningen kommer vi sålunda exempelvis inte i fatt broderlandet Norge. Detta förhållande kan naturligtvis ha viss betydelse för den gränshandel som förekommer här och där med just de här varorna.

Låt mig också säga att vi ser fram emot att det skall komma ett förslag från regeringen om åtgärder som kommer att mildra effekterna för folket i glesbygderna i det avseendet. Det sägs i den socialdemokratiska reservationen att det ur administrativ synpunkt är mycket besvärligt att genomföra en sådan åtgärd. Detta kan vi hålla med om. Det är just därför att det föreligger problem ur administrativ synpunkt som förslaget inte föreligger i dag, men vi har blivit lovade att få det så tidigt att vi kan behandla det i början på nästa år. Jag förutsätter – och jag är rätt övertygad om det också – att det kommer ett sådant förslag. Det är möjligt att det inte får formen av sänkt bensinpris i glesbygderna, men en kompensation bör befolkningen där ändå kunna få.

Jag vill sedan svara på Bo Forslunds framställning. Han redovisade alla svårigheter som kommer att drabba människorna genom de här skattehöjningarna. Men det går egentligen inte riktigt ihop med vad socialdemokraterna själva säger i sin reservation. Inledningsvis sägs det att det är bara blygsamma höjningar, och man talar om en fördyring med 4 % på oljan, med 13 % på bensinen och med knappt 5 % på elenergin. Men är det så blygsamt i den ena änden är det väl det också i den andra? Låt mig dessutom säga att stora delar av den tunga industriverksamheten inte berörs av höjningen av energiskatten från 2 till 3 öre, eftersom betydande delar av vår industri

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

*Höjning av skatten
på energi, m. m.*

Tisdagen den
11 december 1979

*Höjning av skatten
på energi, m. m.*

kommer att kunna rädda sig bakom den 1,3-procentsregel som finns och vilken gör att man aldrig behöver betala högre energiskatt än 1,3 % av värdet på de varor som man producerar. Det betyder alltså att de stora tunga industrierna, som finns bl. a. i Bo Forslunds hemort, kommer att klara sig rätt helskinnade från den här energiskatthöjningen.

Låt mig sedan till Tommy Franzén säga att det är riktigt att utskottet vid det här tillfället inte har behandlat andra föreslagna sparåtgärder. Det gäller framför allt vpk-motionen, men det gäller även den socialdemokratiska motionens förslag angående sparåtgärder. Detta är frågor som bör tas upp i sitt rätta sammanhang. Så har också skett och kommer att ske. Rena sparåtgärder av detta slag hör i och för sig inte hemma i skatteutskottet, men jag vill gärna understryka vad Tommy Franzén säger på denna punkt. Vi är även inom mitt parti verkligen beredda att medverka till sparåtgärder och till att alternativ tas fram.

Herr talman! Slutligen vill jag sammanfattningsvis konstatera att det råder en ganska stor enighet i denna kammare om att någonting måste göras åt marginalskatteproblemet, framför allt i de vanliga inkomstlägena. Vi har från vår sida sagt att vi är beredda att vidta åtgärder härför. Förslag härom kommer vi att få tillfälle att diskutera i nästa vecka. Vi har emellertid inte velat försvaga budgeten utan har försökt finna inkomster för staten i stället för det bortfall som uppkommer genom justeringen av marginalsatterna. Vi har valt att ta ut dessa inkomster på områden där en eventuell dämpning av konsumtionen till följd av skatthöjningen skulle komma samhället till godo.

Jag yrkar bifall till vad utskottet hemställt.

BO FORSLUND (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att Tage Sundkvist har en mycket ihållig argumentation. Jag förstår framför allt inte varför han tar upp frågan om sprit- och tobaksskatten, som vi redan tidigare har fattat beslut om i enighet.

Tage Sundkvist påpekar att vi i vår reservation medger att det är rätt blygsamma höjningar som föreslås. Men vad vi har invändningar emot är att dessa höjningar drabbar de mest utsatta grupperna. Det var det jag ville redovisa i mitt första inlägg, där jag bl. a. framhöll att bostadskonsumenterna kommer att drabbas ännu hårdare än under 1979.

Dessutom drabbas glesbygden ofrånkomligen väldigt hårt. Centern säger sig värna om glesbygden. Det är högst tvivelaktigt. När nu regeringen vill lägga en sådan här straffskatt – jag vill kalla den så – på glesbygden, anser inte Tage Sundkvist att det då hade varit hederligt av regeringen att infria sitt löfte i propositionen och att förslag till kompensation för glesbygden borde ha legat på riksdagens bord i samband med behandlingen av denna fråga?

Jag kan ha viss förståelse för att Tage Sundkvist inte känner så mycket för vare sig glesbygden eller i synnerhet Norrlands- och skogslänen. Det är ju ändå så att höjningen av energiskatten mycket hårt drabbar Norrlandslänen och skogslänen. Det är ofrånkomligt på grund av de långa transporterna och

inte minst på grund av det kyliga klimatet – för att nu nämna ett par olägenheter för dessa län. De borgerliga riksdagsmännen från de här länen har nu verkligen möjlighet att på mycket sakliga och försvarbara grunder ställa sig bakom den socialdemokratiska reservationen. Gör ni inte det – åk då inte hem till era län och gör sken av att ni tar till vara glesbygdens intressen och arbetar för Norrlandsproblemen.

Får jag till sist säga till Tage Sundkvist att vad vi motsätter oss är att höjningen av skatten på olja och bensin skall finansiera den föreslagna marginalsattesänkningen, som skall behandlas av kammaren i nästa vecka. Vi tycker att den föreslagna marginalsattesänkningen är högst orättvis, och det är glesbygdsbefolkningen och bostadskonsumenter som får stå för fiolerna.

TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Tage Sundkvist har redan erkänt att förslaget om höjda energiskatter enligt den uppfattning som centerledamöterna i utskottet har – därmed inte sagt att det gäller också beträffande ställningstagandet i regeringen – har tillkommit för att förstärka statsinkomsterna. Han menar att man föredrar att förstärka statsfinanserna på detta sätt som kompensation för det bortfall som uppstår på grund av det förslag till marginalsattesänkningar för de höga inkomsttagarna som framlagts.

Men detta är ett i vårt fall från en centerpartist synnerligen märkligt påstående. Som Bo Forslund sade drabbas ju de ökade bensinpriserna människorna i glesbygdslänen, där man tvingas ha bil för att kunna ta sig till och från sitt jobb, eftersom det inte finns någon kollektivtrafik. Det är dessa människor som centern vill straffa genom att höja bensinskatten, så att man kan sänka marginalsatserna för dem som befinner sig i de högre inkomstskikten.

Tage Sundkvist framhöll vidare att det inte skulle ge några inkomster om folk slutade att röka och att supa men att samtidigt samhällets utgifter skulle minska. Om man skulle använda samma resonemang på energisparområdet, skulle det väl kunna uttryckas så att man nu får sluta elda och börja frysa.

Det vore också intressant om man från utskottshåll ville ta upp en diskussion om sparåtgärderna, men dess företrädare säger bara att man skall ta upp detta i sitt rätta sammanhang. Men vad är då det rätta sammanhanget? Regeringen går nu ut med en proposition där den redogör för hur den vill att vi skall spara energi. Men om regeringen väljer att lägga fram sådana förslag i en skatteproposition, har ju regeringen bestämt att det är i de former som där föreslås som vi skall spara energi, och vi får då lägga fram våra förslag i anslutning till den propositionen. Det är alltså regeringen som i detta fall har bestämt i vilket sammanhang vi skall diskutera energisparandet.

TAGE SUNDKVIST (c) replik:

Herr talman! Bo Forslund frågade varför jag tar upp frågan om skatten på sprit och tobak, som vi redan har behandlat och enhälligt beslutat om.

Tisdagen den
11 december 1979

*Höjning av skatten
på energi, m. m.*

Anledningen är, som jag också inledningsvis sade, att de olika förslagen tillsammans utgör ett paket och skall betraktas på det sättet.

När det sedan gäller frågan om huruvida oljeprishöjningen ökar bostadskostnaderna är jag litet grand förvånad över att man just denna gång menar att oljeprishöjningen drabbar bostäderna. Vi skall senare under eftermiddagen ta ställning till socialdemokraternas höjningsförslag, som enligt vad man tydligen menar inte kommer att drabba bostadskostnaderna. Jag tycker att man borde bestämma sig för vad som skall gälla.

Det är vidare inget tvivel om att vi slår vakt om glesbygden på samma sätt som vi har gjort tidigare. Det är därför som vi också har krävt och kommer att se till att det framläggs ett förslag som motverkar den effekt som bensinskattelhöjningen får för glesbygden.

Låt mig till Tommy Franzén också säga att det inte är något påhitt av mig eller av skatteutskottets centerledamöter att det framlagda förslaget skall ses som en statsfinansiell åtgärd avsedd att finansiera skatteomläggningen. Det gör man även i regeringen. Den som inte hade tillfälle att lyssna på statsminister Fälldin i förra veckan kan plocka fram protokollet från debatten mellan statsministern och Olof Palme. Den som läser protokollet från den debatten kommer att märka att den här uppfattningen har inte bara centerpartisterna i skatteutskottet utan den har hela partiet.

BO FORSLUND (s) replik:

Herr talman! Tage Sundkvist uttrycker förvåning över att vi nu motsätter oss denna oljeprishöjning, men det kan väl inte ha gått Tage Sundkvist helt förbi att det har skett enorma oljeprishöjningar under 1979. Jag försökte beskriva det i mitt första inlägg. Om vi ser på hur dessa prishöjningar slår för den vanlige bostadskonsumenten i ett flerfamiljshus kan vi förstå att hyresgästerna har enormt stora svårigheter. Bara under 1979 har hyrorna i stort sett stigit med 20–25 kr. per kvadratmeter. Oljeprishöjningarna svarar för en mycket stor del av den kostnadsökningen. Går vi litet längre tillbaka och ser på förhållandena i slutet av 1976 finner vi att hyran för en tvårumslägenhet sedan dess har stigit med ungefär 400 kr. i månaden. Jag tycker att Tage Sundkvist och ni andra på den borgerliga sidan borde inse att det håller på att bli kaos till följd av de skatter och utgifter som ni lägger på de vanliga konsumenterna.

Får jag till sist, herr talman, sammanfatta vår ståndpunkt. Vi tror inte att den här propositionen ger några spareffekter. Propositionens förslag drabbar de människor som bor i glesbygd och ger ökade boendekostnader. Vi anser helt enkelt att det ur fördelningssynpunkt inte är acceptabelt att höja dessa energiskatter för att finansiera en skatteomläggning som innebär ökad disponibel köpkraft för de allra högsta inkomstgrupperna.

TAGE SUNDKVIST (c) replik:

Herr talman! Bo Forslund frågar mig om jag inte har märkt att oljepriset har stigit. Jo, det har vi märkt i mitt parti. Jag kan ställa motfrågan: Har inte socialdemokraterna i jordbruksutskottet märkt att oljepriset har stigit? De

vill ju tydligen höja det. Den frågan har jag ställt två gånger förut, medan Bo Forslund hade replikrätt. Det är ju det som är egendomligt att man från socialdemokraternas sida uppträder på ett sätt i jordbruksutskottet och på ett annat sätt i skatteutskottet.

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

*Höjning av skatten
på energi, m. m.*

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jag vill bara beröra en enda punkt för att informera om en fråga som varit föremål för gissningar och spekulationer här under debatten. och den gäller de höjda energiskatternas effekt för dem som bor i glesbygder. Regeringen har sagt att vi skall framlägga förslag för att mildra de effekterna.

Låt mig först notera att skillnaderna då det gäller arbetsresor enligt gällande skattesystem är rätt små. De finns emellertid då det gäller arbetsresor och än mer i fråga om andra slag av resor och då det gäller distribution. Därför har vi inom regeringen sagt att vi skall komma med förslag till utjämning. Vi arbetar med ett alternativ som skulle innebära en differentiering av fordonsskatten. Det är möjligt att gå den vägen och att nå målet att de som bor i glesbygd inte skall komma i en i förhållande till andra försämrad situation genom de höjda energiskatterna och detta utan att betydande administrativa problem uppstår. Administrativa problem finns förvisso när det gäller alla skatter, men man tar fel när man här talar om att det är betydande administrativa problem som skulle uppkomma till följd av ett sådant här förslag. Vi har inte lagt fram förslaget ännu, därför att vi under beredningen också har övervägt de förslag som lagts fram av en utredning rörande utjämning av regionala och lokala skillnader i priset på eldningsolja och bensin. Det beredningsarbetet är ännu inte slutfört. Vi har velat se vad de olika remissinstanserna har att säga innan vi tar slutlig ställning i denna senare fråga. Vi återkommer emellertid under detta riksmöte.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Bo Forslund undrade i sitt inledningsanförande varför vi moderater nu accepterar en höjning av skatten på energi, när vi sade nej i våras. Han undrade också varför vi nu accepterar en skattechöjning, när vi i valrörelsen talade varmt för skattesänkningar.

När det gäller det sista vill jag understryka – och det känner Bo Forslund säkert till – att vi från moderat håll sagt oss gå med på konjunkturbetingade åtgärder på beskattningens område.

Svaret på den första frågan är att läget ute i världen beträffande oljeförsörjningen väsentligt förändrats sedan i våras. Jag kan bl. a. hänvisa till upprepade allvarliga rekommendationer att minska oljeförbrukningen.

Bo Forslund kritiserade bensinskattehöjningen. Jag vill då erinra om att socialdemokraterna gick med på en sådan skattechöjning både 1977 och 1978.

Bo Forslund vill hålla industrins energikostnader nere, och det tycker jag är bra. Men så lät det inte 1977, när elenergiskatten höjdes med 1 öre och industrin undantogs – då ville socialdemokraterna höja för alla, alltså även

Tisdagen den
11 december 1979

*Höjning av skatten
på energi, m. m.*

för industriföretagen. Och när socialdemokraterna 1978 krävde höjd fordonsskatt med 40 % ville de undanta bilar och motorcyklar, medan däremot lastbilar alltså skulle drabbas, och det gynnade sannerligen inte industrin.

De höjningar av energiskatten som nu föreslås i proposition 80 drabbar i mindre utsträckning näringslivet. Det har Tage Sundkvist tidigare redogjort för, men jag kan upprepa det. För den del av näringslivet som konkurrerar med utländska företag gäller som bekant en klausul, enligt vilken energiskattebelastningen inte får överstiga 1.3 % av försäljningsvärdet på de tillverkade produkterna. Det medför att energiskattehöjningen i mindre utsträckning drabbar dessa företag.

Med det sagda vill jag yrka bifall till skatteutskottets hemställan i betänkande nr 15.

BO FORSLUND (s):

Herr talman! Jag skall inte gå in i polemik med Knut Wachtmeister, eftersom han bara höll sig till historien. Men jag tycker ändå att Knut Wachtmeister kunde erkänna att det är de vanliga människorna som drabbas hårdast av förslagen i den här propositionen. Knut Wachtmeister och den borgerliga majoriteten borde därför ha stött vårt yrkande om avslag på propositionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. a och c 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bo Forslund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller skatteutskottets hemställan i betänkande 15 mom. a och c 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarans ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bo Forslund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 162

Nej – 157

Avstår – 1

Mom. b

Utskottets hemställan bifölls.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 107 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Lagfartsplikten

Den som vill att kammarén bifaller skatteutskottets hemställan i betänkande 15 mom. c 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit motion 107 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter har röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 299
Nej - 19

§ 14 Föredrogs

Lagutskottets betänkanden

1979/80:7 med anledning av motion om tillsyn av medel tillhörande barn som omhändertagits för samhällsvård

1979/80:10 med anledning av motioner om utformningen av lagtext

Kammarén biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 15 Lagfartsplikten

Föredrogs lagutskottets betänkande 1979/80:11 med anledning av motioner om lagfartsplikten.

HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag skall be att få meddela att jag inte har något yrkande och att jag kommer att tala bara några minuter. Det har blivit ett missförstånd på talarlistan.

I fråga om lagfartsplikten har utskottet, efter vad jag kan finna av behandlingen, under åren egentligen inte haft någon negativ inställning till själva sakfrågan. Däremot har man vid de tillfällen då vpk motionerat i frågan hänvisat dels till att överväganden pågår, dels till att ett genomförande av förslagen skulle ge väsentligt ökad arbetsbelastning vid inskrivningsmyndigheterna. Det senare anför utskottet även i år. Men samtidigt säger utskottet att det är angeläget att stifta lagar på området för att motverka ekonomisk brottslighet. I utskottstexten förordas också en utredning.

I motsats till föregående år avstyrker utskottet inte vår motion utan skickar

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

*PLO:s represen-
tation i Sverige,
m. m.*

med den till regeringen med en hänvisning till vad man har sagt om den i utskottstexten. Läser man utskottstexten riktigt noga, finner man att den säger både ja och nej till motionen. Men hur som helst är vi från vpk glada över motionens behandling och ser den såsom en framgång för oss och framför allt för hyresgästerna, som ytterst drabbas av fastighetsspekulationerna och även har krävt åtgärder mot dessa.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16 Föredrogs

Lagutskottets betänkande

1979/80:16 med anledning av propositionen 1979/80:48 om fortsatt giltighet av lagen (1959:157) med särskilda bestämmelse om makars gemensamma bostad och av lagen (1973:651) om ogifta samboendes gemensamma bostad

Utrikesutskottets betänkande

1979/80:10 med anledning av motion om riktlinjer för den framtida utrikeshandeln, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 17 PLO:s representation i Sverige, m. m.

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1979/80:11 med anledning av motion om stöd till Demokratiska folkrepubliken Yemen, m. m. (avsnittet om PLO).

I detta betänkande behandlades motionen 1978/79:247 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 3 och 4) föreslagits riksdagen

3. att hemställa hos regeringen om att PLO erkändes som det palestinska folkets enda legitima representant och som en följd därav bereda PLO:s representation möjlighet att upprätta ett s. k. förbindelsekontor i Sverige,

4. att hos regeringen hemställa om att Sverige i FN verkade för att Genèvekonferensen om fred i Mellanöstern snarast kom till stånd och att PLO där gavs plats som fullvärdig förhandlingspartner.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå yrkandena 3 och 4 i motionen 1978/79:247.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det palestinska folkets rättigheter har ofta debatterats här i kammaren så länge frågan har varit aktuell. Vi i vänsterpartiet kommunisterna har flerfaldiga gånger haft uppe just det palestinska folkets rättigheter och representation samt ett erkännande av PLO, som alla partier – vilket man också kan se i utskottets betänkande – betraktar som palestiniernas enda representativa organisation.

Utskottets skrivning i betänkandet är positiv i ordalagen. Utskottet hänvisar till det svar som utrikesminister Ullsten lämnade för en tid sedan här i kammaren. Men när utskottet kommer till de faktiska förhållandena och det gäller att ta ställning till de propåer som vi har framfört i vår motion, finner utskottet sig inte bundet av dessa uttalanden utan avstyrker våra förslag.

Jag tänker inte uppehålla mig någon längre tid vid en beskrivning av bakgrund eller historia. De flesta känner till förhållandena väl – de har som sagt varit aktuella under många år – men det har hänt vissa saker under den senaste tiden som förtjänar att påpekas.

I betänkandet talas om överenskommelsen i Camp David och om att det på något sätt skulle ha blivit ett ändrat förhållande genom det fredsavtal som har träffats mellan Egypten och Israel. Men diskussionerna och överenskommelsen har inte alls fört frågan om palestinierna framåt. Man kan kanske snarare säga att deras situation härigenom har försämrats – till följd av uppgörelsen mellan Egypten och Israel har palestinierna kommit i en mera klämd situation än tidigare.

Det finns alltså all anledning att stödja PLO i dess kamp för det palestinska folkets rättigheter, och vi har i vår motion, i de två yrkanden som behandlas i det här sammanhanget, begärt dels att PLO:s representation i Sverige skulle få status som förbindelsekontor, dels att regeringen skulle verka för att en Genèvekonferens om fred i Mellanöstern snarast kommer till stånd.

Utskottet avstyrker yrkandet om förhöjd status för det informationskontor som PLO f. n. har i Stockholm. Motiveringen är den att förbindelsekontor inte är ett normalt diplomatiskt arrangemang. Det kan man naturligtvis säga och på det sättet klara sig undan formellt. Men om man vill göra verklighet av de stolta deklarationer som gjorts i bakgrundstexten och andra uttalanden, borde PLO få den utökade status som vi har begärt. Det skulle förbättra PLO:s sak högst avsevärt i Europa och naturligtvis också efter världsmåttstock.

Vi kan därför inte se något skäl till att inte låta PLO upprätta ett s. k. förbindelsekontor i Sverige, något som ju skulle ge organisationen bättre utgångsläge för fortsatt aktivitet och som sagt givetvis högre internationell status.

Utskottet avstyrker också yrkandet att Sverige skulle ta initiativ till att inkalla en ny Genèvekonferens, och utskottet skriver följande: "I det dödläge som rådde före den egyptiska presidenten Sadats förhandlingskontakt med Israel för två år sedan, stödde Sverige tanken på ett återinkallande av Genèvekonferensen. F. n. saknar emellertid tanken på en ny Genèvekonferens aktualitet."

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

*PLO:s representation i Sverige,
m. m.*

Tisdagen den
11 december 1979

*PLO:s represen-
tation i Sverige,
m. m.*

Vi anser att resonemanget inte är logiskt. Om problemen inte är lösta, om det palestinska folkets rättigheter fortfarande inte har blivit beaktade och om uppgörelsen i Camp David och fredsavtalet mellan Egypten och Israel har gjort att palestinernas ställning snarare har försvagats, så är väl inkallande av en Genèvekonferens mera aktuellt nu än tidigare. Vi kan alltså inte acceptera utskottets skrivning härvidlag.

Riksdagen kommer förmodligen många gånger ännu att få anledning att debattera frågan om det palestinska folkets rättigheter. För dagen nöjer jag mig med att yrka bifall till vpk-motionen 247.

STURE KORPÅS (c):

Herr talman! Utskottet framhåller att PLO måste vara med när det palestinska folkets framtid avgörs. I dag finns det inte någon annan än PLO som enligt svensk uppfattning kan betraktas som talesman för hela det palestinska folket.

PLO har sedan några år ett informationskontor i Stockholm. Ett sådant kan inrättas utan att man formellt upprättar diplomatiska förbindelser. Ett s. k. förbindelsekontor, som motionärerna efterlyser, har inte formell status enligt 1961 års Wienkonvention.

Det finns alltså ingen anledning att på den punkten nu tillmötesgå motionärerna. PLO har full möjlighet att verka i detta land, och PLO har för sin verksamhet som representant för det palestinska folket full svensk uppslutning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 247 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkan-
de 11 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 247 av Lars Werner m. fl. i
motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröst-
ning gav följande resultat:

Ja – 293

Nej – 18

§ 18 Ändring i den preliminära tidsplanen

TALMANNEN:

De konstitutions- och arbetsmarknadsutskottsbetänkanden, som enligt tidigare meddelanden skulle behandlas i kammaren fredagen den 14 december, kommer att bordläggas redan i dag och kan alltså upptas till avgörande i kammaren torsdagen den 13 december. Med ändring av den preliminära tidsplanen blir kammarens sammanträde fredagen den 14 december därför ett bordläggningssammanträde. Därvid besvaras ett antal frågor.

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

*Ändring i den
preliminära tids-
planen*

*Utvecklingen av
hälso- och sjuk-
vården*

§ 19 Utvecklingen av hälso- och sjukvården

Föredrogs socialutskottets betänkande 1979/80:13 med anledning av motion om utvecklingen av hälso- och sjukvården.

I detta betänkande behandlades motionen 1978/79:1847 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 1, 2 och 4) hemställt att riksdagen beslutade

1. att med instämmande i motionens allmänna syfte anhålla hos regeringen om tillsättandet av en parlamentariskt förankrad utredning med syfte att utreda sjukvårdens innehåll och samhällseliga funktioner,

2. att uttala sig för en snabb utbyggnad av den öppna vården i enlighet med motionens riktlinjer,

4. att uttala sig för att all sjukvård borde ställas under landstingens huvudmannaskap.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1847 yrkandena 1, 2 och 4.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Sjukvården har under de senaste åren fått utstå skarp kritik. I debatten om sjukvården har man i stor utsträckning diskuterat de stigande vårdkostnaderna. Vpk menar att sjukvården i stället skall kritiseras för sin sociala passivitet, för sin oförmåga att påverka grundläggande orsaker till ohälsa, för sin auktoritära och institutionsbundna struktur.

Dagens sjukvård står passiv inför de viktiga orsakerna till sjukdom och död. Ett exempel på sjukdomsframkallande faktorer är den stora utslagningen av människor på arbetsmarknaden, som i sin tur kan bero på att människor tvingas arbeta i hälsofarliga arbetsmiljöer. Den stora arbetslösheten bland ungdomar, de torftiga och socialt dåliga livsmiljöerna leder till alkohol- och narkotikamissbruk. Inför sådana här situationer står sjukvården handfallen och lamslagen.

Dåliga trafikmiljöer, luftföroreningar och spridning av farliga ämnen på arbetsplatserna och i naturen är andra exempel på typer av sjukdomsorsaker.

Det rör sig om samhällseliga problem som inte kan vårdas bort. Där behövs ekonomiska och politiska förändringar och beslut för att ändra på förhållandena. Men det måste vara sjukvårdens uppgift att kartlägga dessa problem, att ta upp debatten om dem och slå larm om hälsoriskerna i samhället.

Tvärtom är det emellertid så att just denna typ av hälsovård och sjukvård, den förebyggande, har en undanskymd plats inom dagens sjukvård. I stället föreslår man friskvårdskampanjer med allmänna råd om mer motion och bättre mat.

Herr talman! Det behövs en annan sjukvårdsplanering än den som vi har i dag. Det behövs en diskussion om vårdens innehåll. Och vänsterpartiet kommunisterna föreslår att en parlamentariskt sammansatt utredning med denna inriktning tillsätts.

Som det nu är finns det en klar åtskillnad mellan det medicinska och det ekonomiskt-politiska ansvaret inom sjukvården. Och den nuvarande sjukvårdsplaneringen är i huvudsak kvantitativ och orienterad mot diagnoser och existerande specialiteter. Det verkar också som om språkbruket inom sjukvården är direkt hämtat från det kommersiella näringslivet. Man talar t. ex. om vårdprestationer, om vårdkonsumtion och vårdproduktion. Vpk menar att all sjukvårdsplanering måste vara samordnad med den övriga samhällsplaneringen, därför att många hälsoproblem kan mötas med andra åtgärder än med vård.

Tyvärr måste man konstatera att sjukvården just genom sin passivitet kan bidra till att konservera och förlänga en sjukdom. Människor som slås ut från arbetsmarknaden blir för det mesta långtidssjukskrivna eller förtidspensionerade. Dessa grupper är i dag 300 000 vardera. De registrerat arbetslösa är omkring 100 000.

Möjligheterna till pension och sjukskrivning är viktiga sociala rättigheter som inte skall ifrågasättas. Men i dag döljs en allt större arbetslöshet under medicinska diagnoser, och de sociala problemen förvandlas till enskilda människors individuella problem. Konsekvenserna av att en stor del av den arbetsföra befolkningen ställs utanför arbetslivet kommer i längden att bli förödande.

Förskrivningen av mediciner inom sjukvården är omfattande och ökar hela tiden. En stor del av den totala läkemedelsförskrivningen är sannolikt onödig från medicinsk synpunkt. Det förekommer överförskrivning av läkemedel och vilka följderna blir av denna överförskrivning vet ingen i dag – man kan bara ana. Vissa debattörer har talat om en kemisk miljöförstöring av den mänskliga organismen – människans kropp. Det är framför allt lugnande mediciner och sömnmedel som människor av olika anledningar tvingas att överanvända. Man har beräknat att förbrukningen av lugnande medel och sömnmedel varje år uppgår till 300 miljoner doser. Dessa mediciner eller preparat har en beroendeskapande verkan. Dessa medel används också vid de ca 1 000 självmord och de mångdubbelt fler självmordsförsök som begås varje år i vårt land.

Mycket i sjukvården kan kritiseras, och till stor del beror sjukvårdens

brister på den organisatoriska vårdstrukturen. Man har koncentrerat sjukvården till stora institutioner, som ofta är isolerade från det vanliga samhället. Fortfarande arbetar mindre än 5 % av alla sjukvårdsanställda inom den öppna vården utanför sjukhusen.

Sjukvården har fått en teknisk-medicinsk inriktning. Det har varit lättare att argumentera för en utbyggnad av en högspecialiserad apparatkrävande vård än för en mänskligare vård som bygger på direkt kontakt mellan människor. Till stor del beror detta på att mäktiga ekonomiska intressen finns inom läkemedels- och sjukvårdsmaterialindustrin.

Denna tekniska inriktning av sjukvården får märkliga följder. Om t. ex. en patient tas in på ett sjukhus efter att ha överdoserat tabletter får han eller hon en utomordentlig vård så länge hon eller han är medvetslös. När patienten vaknat till liv och då han eller hon behöver hjälp med de sociala och psykologiska problemen sjunker kvaliteten raskt. Patienterna skickas så gott som alltid tillbaka till sin gamla sociala miljö med stor risk för att samma sak händer igen.

Vi har i vårt land en åldrande befolkning, men det är inte bara antalet åldringar som ökar, utan det sker också en förskjutning mot allt fler i högre ålder. Detta ställer ökade krav inom åldringsvården. Det rationaliserings-tänkande och den löpandebandsprincip som karakteriserar långvården i dag är en spegel av samhället i stort. Det har att göra med vår syn på människor och respekten för människor. Står man i produktionen och är i produktiv ålder har man ett värde som samhället och kapitalet har intresse av att bevara. Men som patient inom långvården har man hamnat å andra sidan produktionsåldern och anses inte värd att satsa resurser på. Det är ett njuggt och cyniskt sätt att värdera människor på.

I dag hänvisas äldre människor till ålderdomshem, servicehus eller långvård. I dagarna kom det en forskningsrapport på läkarstämman, som visade att bara 5 % av människorna över 65 år behöver medicinsk omvårdnad i strikt bemärkelse. Alla de andra skulle kunna må bättre av att bo kvar i sina gamla miljöer, om det bara fanns förutsättningar för det, t. ex. ett tillräckligt antal hemsamariter.

Vpk menar att sjukvården måste inriktas på mer öppenvård och att utbyggnaden av denna måste ske i mycket snabbare takt än i dag. Vi menar också att sjukvården skall vara lättillgänglig. Vårdcentralerna skall ligga nära människornas bostad, och alla skall tillhöra en bestämd vårdcentral. Vi menar att hälsokontrollerna skall göras på dessa centraler och att öppethåll-andetiderna skall vara generöst tilltagna. Hembesökssystemet bör byggas ut liksom hälsoundervisningen. Vi menar att sjukvårdsarbetet på vårdcentralerna skall bygga på vårdlagsprincipen, där alla får ta ett större ansvar för sjukvården.

I mitten av 1980-talet bör dimensioneringen av sjukvården på dessa vårdcentraler vara så bra att den räcker till för ett tiotal besök per år för varje invånare. Varje år skall en hälsoundersökning göras. Väntetiderna skall minskas, och jourverksamheten skall också knytas direkt till centralerna.

Herr talman! I sjukvårdsdebatten har det förts fram krav på en

tillbakagång till det s. k. husläkarsystemet som ett alternativ till den öppna vårdens utbyggnad. Denna tanke skall tillbakavisas. Husläkarsystemet är historiskt utlevat. På sin tid var det den privilegierade minoritetens metod att köpa tjänster av en bestämd läkare. Samtidigt hänvisade man de flesta människorna till överfyllda polikliniker eller till provinsialläkarmottagningar, om de över huvud taget fick vård. Med rimliga krav på vidareutbildning, kompensationsledigt efter jourtjänstgöring, kortare arbetstid m. m. är det orimligt att tro att en bestående patientläkarkontinuitet skall kunna bli möjlig. Däremot, herr talman, är det möjligt att upprätthålla kontakten med en och samma personalgrupp vid en vårdcentral.

Utbildningen av vårdpersonal är otillräcklig, och utbildningskapaciteten måste ökas utan att kvaliteten för den skull försämrats. Frågan om kvaliteten i vården och i vårdutbildningen skall, om jag inte tar fel, debatteras i kammaren i morgon. Därför skall jag inte argumentera mera i denna fråga.

Till sist vill jag ta upp spørsmålet om privatläkarna. Privatläkarna finns i allmänhet i storstäder och i områden med höginkomsttagare, där läkartätheten redan tidigare är hög. I andra delar av landet har det tidvis uppstått en situation med konkurrens mellan företagshälsovårdens och distriktsvårdens utbyggnad. Det behövs en enhetlig planering, och för att den skall kunna bli bra krävs att landstingen blir huvudmän för all sjukvård. De privatläkare som finns och de s. k. fritidspraktikerna bör erbjudas att arbeta i den offentliga sjukvården.

Sjukvård skall inte vara en verksamhet där privata ekonomiska vinstintressen får göra sig gällande. Privat läkemedelsindustri, sjukvårdsmaterial och andra ekonomiska intressen med anknytning till sjukvården har haft en styrande inverkan på vårdens utformning. Man har dessutom kunnat tjäna stora summor pengar på människors sjukdom och behov av vård. Hela det sjukvårdsindustriella komplexet måste, enligt vänsterpartiet kommunisterna, överföras i samhällets ägo och stå under samhällets ansvar.

Herr talman! Utskottet föreslår avslag på vpk-motionen 1847 på ett raffinerat sätt. Utskottet säger att motionen inte påkallar någon åtgärd från riksdagens sida.

I den krissituation, i många avseenden, som sjukvården befinner sig i i dag är det nödvändigt att regering och riksdag tar sitt politiska ansvar och inte frånhänder sig det.

Det räcker inte med de utredningar som utskottet hänvisar till. Det behövs en rikspolitisk förankring när det gäller sjukvården, och därför behövs det en parlamentariskt förankrad utredning, som tar upp de saker som jag tidigare behandlat i detta anförande.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till motionen 1847.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag hoppas att Inga Lantz ursäktar om jag säger att slutet på hennes anförande blev något av en antiklimax. Det lät ungefär så här: Sjukvården är i kris. Det räcker inte med de utredningar som utskottet hänvisar till. Det behövs en utredning till!

Jag har inget emot utredningar. Jag har varit med om att föreslå och tillsätta åtskilliga, men jag tror faktiskt inte att den utredning som begärs i den här vpk-motionen skulle föra utvecklingen inom sjukvården framåt. Sammanfattningsvis kan jag säga att den här motionen, bortsett från ett konkret besked, innehåller två beståndsdelar. Den ena är ett antal uttalanden till förmån för allmänna principer som redan är accepterade och håller på att förverkligas. Den andra är ett antal uttalanden, som är mycket oklara till sin innebörd. De innehåller en massa fina ord och uttryck, men man förstår inte riktigt vad som avses. Jag skall ge exempel på bådadera.

Här talas om att vi behöver mer forskning kring sjukdomsorsaker, att vi behöver fästa uppmärksamheten mer på sjukdomsframkallande inslag i arbetsmiljön osv. Det är en allmänt accepterad sanning. Det pågår sådan forskning. Det satsas varje år mer och mer på att åstadkomma en bättre arbetsmiljö. Vi har en särskild myndighet som ägnar sig just åt detta och som har vuxit snabbt på senare år.

Det talas om vikten av förebyggande arbete. Det är också en sak som numera är allmänt erkänd. Landstingen håller på att bygga upp miljömedicinska resurser.

Det talas om att sociala synpunkter behöver komma med i samhällsplaneringen. Det är ett viktigt inslag i flera av de regeringsförslag som nu behandlas av riksdagen. Det är alltså inget kontroversiellt.

Det talas om att vi behöver en omstrukturering, så att det blir en annan balans mellan de stora sjukhusen – den slutna vården – och den öppna vården, till förmån för mer öppenvård. Det är en utveckling som pågår sedan flera år och som alla bekänner sig till. Det är också det område som har släppts fram när vi har haft brist på resurser, t. ex. i fråga om läkare eller investeringar. Det är alltså ingenting som vi behöver utreda, utan de målen håller redan på att förverkligas.

Det talas också om att man skall överlåta uppgifter från läkare till annan personal. Även det är någonting som redan har påbörjats, vilket f. ö. nämns i motionen. Utredningen om sjukvårdens inre organisation har just lagt fram ett betänkande.

Det finns andra betänkanden om sjukvården som håller på att remissbehandlas. Ett handlar om en ny sjukvårdslagstiftning, där även dessa saker nämns. Socialstyrelsen håller på att utarbeta ett nytt principprogram för hälso- och sjukvården, HS 90.

Det finns alltså i motionen en rad allmänna tankegångar, som jag tror att alla här kan instämma i. För att vidareutveckla dem behövs ingen parlamentarisk utredning. Det gäller tvärtom att förverkliga förslagen.

Men den här motionen reser också en rad frågor. Den är oklar på åtskilliga punkter.

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

*Utvecklingen av
hälso- och sjuk-
vården*

Först skulle jag vilja protestera mot talet att medicinska framsteg har "en marginell effekt när det gäller att påverka livslängd och sjuklighet". Inga Lantz spädde på i dag med att säga att den apparatkrävande vården har fått för mycket utrymme. Jag skulle önska att Inga Lantz och fler av riksdagens ledamöter hade varit med på läkarstämman öppningsmöte nyligen. Där framträdde en rad företrädare för just den tunga apparatkrävande sjukvården och visade vad medicinska landvinningar kan betyda t. ex. för den grupp som Inga Lantz här nämnde – de äldre, de som inte står i produktionen och som man alltså inte längre satsar på, enligt Inga Lantz. Vad som kan betyda mycket för äldre är bl. a. just den tunga apparatkrävande sjukvården. En pacemaker för en person som har svagt hjärta är en apparat som kostar omkring 10 000 kr. Men det är vad man kan behöva för att kunna klara sig själv, vare sig man står i produktionen eller inte. Det kan innebära skillnaden mellan att kunna stå i produktionen och att inte kunna det. Att få en total höftoperation gjord eller att få en ny knäled eller en benprotes kan för en gammal människa vara avgörande för om han skall vara på långvården eller vara kvar i sitt eget hem. Vi fick se en film på läkarstämman som visade en kvinna, över 75 år gammal, som hade en inopererad höftled på ena sidan och underbenprotes och ny knäled på andra sidan. Tack vare den apparatkrävande sjukvården, som man ibland talar illa om, kunde hon reda sig helt och hållet själv.

Det finns som sagt en del frågetecken i denna motion. Det talas t. ex. om att planeringen måste göras mer problemorienterad. Det talas om att det behövs en genomgripande diskussion grundad på en kartläggning av vårdens innehåll. Det talas om att man måste angripa de nuvarande vattentäta skotten mellan medicinskt och ekonomiskt-politiskt ansvar. Jag måste erkänna att jag trots vissa ansträngningar inte förstår det här. Vad menas med att planeringen skall vara mera problemorienterad? Vad menas med att man skall ta bort de vattentäta skotten mellan medicinskt och ekonomiskt-politiskt ansvar inom sjukvården? Jag tror detta är exempel på den gamla tesen att det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta. Jag anser att den här motionen inte kan ligga till grund för någon ny utredning.

Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets förslag.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag förstår att den här vpk-motionen tar upp saker som är obehagliga för de övriga partierna här i riksdagen. Vi har pekat på att det i vårt samhälle finns inbyggda sjukdomsframkallande faktorer. Vi har den stora utslagningen på arbetsmarknaden. Vi har de dåliga bostadsmiljöerna. Vi har den enorma miljöförstörelsen. Det här är saker som gör människor sjuka och som gör att de vantrivs i samhället. Det behövs en helhetssyn både när det gäller samhällsplaneringen och när det gäller sjukvårdens sätt att möta de här negativa förhållandena i vårt samhälle. Det krävs att sjukvården tar sitt ansvar i de här frågorna och initierar en debatt om dem och påvisar de hälsorisker som finns inbyggda i det system som vi tvingas leva med i dag.

Sjukvården befinner sig i en kris. Hur mycket Gabriel Romanus än argumenterar för att den inte gör det, så är det så. Så upplever många människor det. Det är årslånga köer. Jag träffade för någon vecka sedan en äldre kvinna som sade: Jag förstår inte det här. Jag har fått vänta tio år på att få mina åderbräck opererade. Hon tillhörde upptagningsområdet för det sjukhus som lär vara Europas modernaste och största, nämligen Huddinge sjukhus. Sådan är situationen för många människor. Det är också så de flesta uppfattar det. Krisen inom sjukvården slår mycket hårt, och köerna för behandling är synnerligen långa.

Jag tror att det behövs att man tar ett rikspolitiskt ansvar för den här dåliga situationen. Därför föreslår vi en parlamentarisk utredning på rikspolitisk nivå för att få den ordentligt förankrad och för att få regering och riksdag att ta sitt ansvar för det som inte fungerar inom sjukvården i dag.

Det är klart att det behövs tekniska hjälpmedel. Det har vänsterpartiet kommunisterna alltid sagt. Men nu är det ju så att den tekniska apparatkrävande vården har fått breda ut sig på bekostnad av den vård som är mer personalkrävande, den mänskliga vården, som det behövs nog så mycket av. Det är därför man också måste utbilda mer personal och omstrukturera hela sjukvården efter andra arbetsmetoder. Det behövs en helhetssyn inom sjukvården. Jag tror man också måste utreda varför människor mår så dåligt i dag och varför allt fler människor blir sjuka.

Det här är grunden för vår motion, och jag upprepar vad jag sade tidigare: Jag förstår att det här är obehagligt att medge för de andra partierna här i riksdagen, men de saker vi påpekar i vår långa motion är väsentliga saker, som man måste ändra på om man skall komma någonstans och få en bra sjukvård som fungerar för människor.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag är ledsen, jag måste tydligen ha uttryckt mig oklart.

Jag tycker inte alls att det är några obehagliga saker som sägs i motionen, och jag tror inte heller att jag sade det. Jag sade att hälften är självklarheter och allmänt accepterade sanningar och att resten är oklart. Några obehagligheter finns det således inte – utom på en punkt. Jag kan ta upp den med detsamma, så blir det sagt: det är när vänsterpartiet kommunisterna ger ett klart besked om att de inte vill arbeta för någon kontinuitet mellan patienter och läkare.

Vi vet genom undersökningar att det som människorna är minst nöjda med är att de ständigt får träffa nya läkare och att det krav som de ställer på sjukvården i dag är att få behålla samme läkare. Det kravet ligger bakom mycket av den sjukvårdspolitiska debatt och det arbete som vi har haft på senare tid. Där ger kommunisterna ett klart besked. De vill inte vara med och verka för att det blir en kontinuitet mellan patient och läkare, utan de anser att man skall tillhöra en vårdcentral – och det skall för säkerhets skull också vara en stor vårdcentral; det står i motionen. Det är en obehaglig åsikt att man skall strunta i patienternas krav.

I övrigt tycker jag inte det som sägs i motionen är obehagligt. Jo, kanske på

en punkt till. Det är när man säger att landstingen skall vara huvudmän för all sjukvård. Men så heter det i nästa mening: "Existerande privatpraktiker inkl. de s. k. fritidspraktikerna bör därför erbjudas inträde i den offentliga sjukvården."

– Ja, men det behöver inte erbjudas. Det får de redan. Det är säkert ingen fritidspraktiker som inte får fullgöra den tjänstgöringen hos sin sjukvårds-huvudman, och det finns säkert ingen privatpraktiker som inte kan få jobb hos landstingen. Men frågan är: *Skall man förbjuda privatsjukvård?* Den frågan har inte blivit besvarad. Är detta vad ni menar, borde ni ha sagt ut det.

Jag fick inte någon upplysning om vad de här konstiga sakerna betyder: att planeringen skall göras mera problemorienterad, att det skall föras en diskussion som skall grunda sig på en kartläggning av vårdens innehåll och att man skall angripa de vattentäta skotten mellan medicinskt och ekonomiskt-politiskt ansvar inom sjukvården. Vad betyder det sista? Betyder det att läkarna skall få ett större ekonomiskt-politiskt ansvar eller betyder det att politikerna skall få mer medicinskt ansvar? Inga Lantz kanske kan tala om för oss vad man syftar på.

Det är typiskt, tycker jag, att när Inga Lantz ger exempel på krisen inom sjukvården nämner hon just en person som inte kan bli opererad. Jag har aldrig förnekat att det är kris inom sjukvården på många håll, utan jag har bara sagt att vpk:s motion inte innebär någon lösning. En parlamentarisk utredning löser inte krisen, utan det behövs en fortsättning av arbetet enligt de riktlinjer som man arbetar efter nu, med bl. a. en satsning på öppenvård. Varför skall man behöva sätta till en parlamentarisk utredning för att satsa på öppenvård? Vi har redan haft en utredning. Och vi har fört en diskussion där riksdagen har begärt ett handlingsprogram för att få fram en öppenvård med kontinuitet, vilket kommunisterna tydligen inte anser vara så viktigt.

Vpk talar om att det behövs en helhetssyn och ett samlat grepp. Det är vad man brukar göra, när man inte har så många konkreta förslag att komma med.

Nu heter det också att vi skall ta vårt rikspolitiska ansvar. Men på vilket sätt skulle vi ta ett större rikspolitiskt ansvar genom att tillsätta en utredning?

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det har ju visat sig att de utredningar som har gjorts inte har räckt till. Det räcker inte med det som man håller på med, utan det krävs att man för upp det här arbetet på rikspolitisk nivå för att få en ändring till stånd.

Sedan klagar Gabriel Romanus över att han inte förstår. Det är inte första gången han inte förstår. Han tar upp frågan om husläkarsystemet. Det systemet har kritiserats mycket hårt. Det var väl det förslaget som den folkpartistiska regeringen fick utstå mest kritik för, eftersom det är ett gammalt utlevat system för de välbeställda i samhället. Sedan försöker man hänga upp ett nytt husläkarsystem på en kontinuitet. Jag tycker det är

orimligt att tänka sig att gå tillbaka till det gamla systemet.

Vad man i stället skall göra är förstås, såsom jag också sade, att bygga ut den öppna vården och att bygga ut vårdcentralerna så att de får ökad kapacitet att ta emot människor när dessa behöver det. Man skall förstås organisera vården så att man inte knyter upp den alltför hårt till läkare, utan så att man får ett vårdlag. På det viset skulle man kunna få den kontinuitet som Gabriel Romanus vill ha när det gäller läkare även i fråga om en större personalgrupp. Det skulle kännas tryggt för människorna.

Sedan vet jag inte om det mest besvärande för människorna är att de möter olika läkare. Jag tror att det i stället är det förhållandet att man inte får den vård man behöver, vare sig det gäller akut hjälp eller en operation – man får vänta i köer alldeles för länge. Det problemet tror jag inte att man löser genom att bygga ut husläkarsystemet.

Den situation vi har på detta område visar att det behövs nya grepp och en rikspolitisk förankring för att få sjukvården att fungera.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Det skulle väl inte vara så farligt om det bara var jag som inte begrep vad som står i den här motionen. Men jag undrar om det är någon här i kammaren som förstår vad som menas med de här sakerna som jag läste upp. Inga Lantz förstår det kanske – men förklara det då för oss andra! Vad menar man t. ex. när man säger att planeringen skall göras mera problemorienterad? Eller vad menas med att man skall angripa de vattentäta skotten mellan medicinskt och ekonomiskt-politiskt ansvar inom sjukvården? Betyder det att läkarna skall få mer ekonomiskt-politiskt ansvar eller betyder det att politikerna skall få ett större medicinskt ansvar? Ettdera måste det väl vara, men vilket vet jag inte. Och är detta bra för patienterna?

Sedan står det att en del av socialstyrelsens överordnade funktioner skall föras över till landstingen. Vilka funktioner är det som skall föras över till landstingen och som inte redan har föreslagits bli överförda? Det måste väl vara några nya funktioner som ni tänker på. Vilka är det?

Vidare står det att vi skall ha en genomgripande diskussion, som skall grundas på kartläggning av vårdens innehåll. Vad syftar det till? Jag tycker att allt detta är oklart.

Jag ställde också en konkret fråga. Ni talar om att landstingen skall ha ansvar för all vård, och så sägs det att man skall erbjuda läkarna att få inträda i den offentliga sjukvården. Men det erbjudandet finns ju redan. De flesta läkare har möjlighet att få jobb inom landstingen – ingen tvingas att driva privatpraktik. Men frågan är: Skall vi förbjuda privatsjukvård? Är det det som avses? Det framgår inte av texten, men det kunde vi kanske få besked om nu.

Att man jämt kommer till en ny läkare och till ny personal är väl naturligtvis inte det allvarligaste man kan råka ut för. Det är klart att får man ingen vård så är det allvarligare. Men vad jag sade var att – och det är lätt att kontrollera – när man i undersökningar frågar människor vilka önskemål de har på sjukvården, så kommer det kravet främst, att de vill ha samma läkare

och gärna samma sköterska och samma personal över huvud taget. Det är detta som vi syftar till med det pågående arbetet för ett husläkarsystem, som f. ö. finns med igen i regeringsförklaringen. Avsikten är inte att införa något slags gammalt system, där varje läkare sitter för sig, utan meningen är att vårdcentralerna skall organiseras på ett sådant sätt att man får en personlig anknytning till en läkare och en sköterska för all planerad sjukvård. Om man blir sjuk på natten får man naturligtvis acceptera den personal som är jour, men för all planerad sjukvård skall man få höra till en läkare och en sköterska.

Detta är inget system bara för de välbeställda. Det går att ordna arbetet så här, och det finns redan vårdcentraler som arbetar på det sättet. Det uppseendeväckande i kommunisternas motion är att ni säger nej till detta – man skall inte få höra till en läkare, utan man skall bara höra till en vårdcentral, till en större grupp. Det är det enda klara beskedet i den här motionen, och det är ett negativt besked för patienterna.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skall bara försöka svara på Gabriel Romanus fråga om problemorienterad planering. I dagens sjukvård bortser man från de hälsorisker som är direkt förknippade med de levnadsbetingelser som människor lever under. Man måste utreda de hälsorisker som hänger samman med dåliga bostadsmiljöer, utslagning på arbetsmarknaden och miljöfarliga faktorer i arbetet och i vår natur. Med en problemorienterad planering av sjukvården menas alltså att man tar med också sådana faktorer och inte som nu nöjer sig med att komma in i ett mycket sent skede, nämligen när människor redan är sjuka.

När det gäller privatläkarvården menar jag att privatläkarna på sikt måste överföras till den allmänna sjukvården, på samma sätt som man i dag för att få folktandvården att fungera orienterar privatpraktiserande tandläkare över till den verksamheten.

Jag tror alltså att de åtgärder som vi har pekat på i motionen är viktiga för att vi skall kunna få en annan inriktning på sjukvården och möta den kris som i dag råder på det området.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Det var tacknämligt att vi fick besked beträffande en av oklarheterna. Att planeringen skall göras mer problemorienterad betyder alltså att man skall syssla mer med hälsorisker i arbetsmiljö och i natur, dvs. att man skall fortsätta med det arbete som pågår t. ex. i arbetarskyddsstyrelsen, i yrkesinspektionen och vid omgivningshygieniska avdelningen inom naturvårdsverket som nu skall bli ett miljömedicinskt laboratorium. Jag förstår att avsikten alltså är att de olika instanser som i dag skall syssla med detta skall göra det mera intensivt. Det kan ingen ha något emot, men det behövs ingen parlamentarisk utredning för detta. En sådan skulle bara försena arbetet.

Vad som menas med att man skall angripa de vattentäta skotten mellan medicinskt och ekonomiskt-politiskt ansvar inom sjukvården är fortfarande

förborgat.

Vi fick också, om jag nu tolkade Inga Lantz rätt, ytterligare ett besked, nämligen att det måste införas ett förbud mot privatsjukvård. I så fall vill jag deklarera att jag anser att det vore olyckligt. Självfallet måste landstingens sjukvårdsorganisation precis som nu vara ryggraden i vår sjukvård, men det är viktigt att vi också har en privat sjukvård. Vi har mycket att lära av den. Jag tror att anledningen till att människor så gärna vill gå till privatläkare är att de har klarat en del av de uppgifter som den offentliga vården inte har lyckats så väl med. Det är inte alls bara människor som har det bra ställt som går till privatläkare, utan det gör också andra som vill ha en bättre garanti för anonymitet och för att inte ständigt möta ny personal. De vill ha just den kontinuitet i patient-läkar-relationen som vpk säger nej till. De vill kunna gå för undersökning till samma gynekolog från år till år, för att ta ett konkret exempel. De vill inte, när det gäller en så intim undersökning, ständigt möta nya människor. Vi har mycket att lära av den privata sjukvården, och det är bra att den finns som en tumme i ögat på den offentliga sjukvården. Den privata sjukvården skall inte ha någon dominerande roll – den kan ha ungefär samma omfattning som nu, men att förbjuda den vore olyckligt.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! I det föregående inlägget kom det mycket tydligt fram hur borgerlig Gabriel Romanus är. Han värnar mer och mer om privatläkarna. Man behöver inte vara socialist för att inse att en socialiserad sjukvård är den bästa för de allra flesta människor. Jag har inte talat om förbud mot privatläkare utan sagt att man på sikt måste överföra privatläkarna till den allmänna sjukvården och att detta är en samhällelig angelägenhet.

Jag vill också ta upp frågan varför den allmänna sjukvården inte har fungerat. Gabriel Romanus rosar nu privatläkarna och tackar dem för att de fungerat för det lilla fåtal som har råd och möjlighet att besöka dem. Men anledningen till att man vänder sig till dem är ju att det allmänna har fått för små resurser till sjukvården. Jag har också här i debatten nämnt en del andra orsaker.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! För att det inte skall råda någon oklarhet vill jag än en gång understryka, att jag anser att den allmänna sjukvården är ryggraden i vårt sjukvårdssystem, men att jag tror att den privata vården gör nytta dels som ett alternativ, dels och framför allt därför att vi kan lära oss en del av den. Jag menar också att den privata sjukvården skall ha ungefär samma omfattning som nu. Inga Lantz skall inte påstå att den privata sjukvården i dag är så dyr att den är till bara för de välbeställda.

Jag efterlyser fortfarande ett besked om var vpk står. Man vill tydligen inte, som vi nyss kunde få intryck av, ha ett förbud mot den privata sjukvården, men man vill ändå att den på sikt skall försvinna. Men hur skall det gå till om människor vill ha den kvar och vpk inte vill förbjuda den?

Överläggningen var härmed avslutad.

Tisdagen den
11 december 1979

*En professur för
forskning rörande
kooperation*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1847 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkande 13 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 1847 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 291

Nej – 18

§ 20 Föredrogs

Socialutskottets betänkande

1979/80:15 med anledning av propositionen 1979/80:37 om avtal om läkarutbildning vid kommunala undervisningssjukhus

Kulturutskottets betänkande

1979/80:22 med anledning av propositionen 1979/80:25 med förslag till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 såvitt propositionen hänvisats till kulturutskottet

Utbildningsutskottets betänkande

1979/80:8 med anledning av motion om ändrad beteckning på bergsvetenskapslinjen vid tekniska högskolan i Stockholm

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 21. En professur för forskning rörande Kooperation

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1979/80:9 med anledning av motion om en professur för forskning rörande Kooperation.

HANS ALSÉN (s):

Herr talman! I motion 1978/79:730, som behandlas i utbildningsutskottets betänkande 1979/80:9, yrkas att riksdagen vid omprövning av olika professurer beaktar inriktningen på den kooperativa basformen, som det är uttryckt, inom svenskt ekonomiskt liv. Förslaget i föreliggande betänkande synes kunna tillgodose motionens syfte, varför jag inte har något annat

yrkande än utskottets.

Praktiskt taget alla remissinstanser har också i princip varit positiva till motionens synpunkter på behovet av ökade insatser på det kooperativa forskningsområdet, vilket jag hälsar med tillfredsställelse.

Låt mig först få konstatera att det sedan några år finns ett växande intresse för forskning i kooperativa frågor vid universiteten. Forskningsutvecklingen har skett i huvudsak vid Stockholms universitet och närmast genom dess företagsekonomiska institution. Det ökade intresset för dessa frågor har förmodligen vuxit fram bl. a. genom kooperationsutredningens pågående arbete.

Samtidigt som jag uttrycker positiva värderingar kring detta förhållande tvingas jag slå fast att undervisningen om kooperativa organisations- och företagsformer är i stort sett obefintlig i vårt skolsystem. På lägre skolnivåer nämns ibland Kooperationen i form av Konsum, OK osv. i läroböckerna, men ofta sker det på ett anmärkningsvärt bristfälligt sätt. Oftast nämns Kooperationen inte alls. Detta kan lätt iakttas vid en läroboksgranskning. Samma förhållande gäller på universitetsnivå, där kanske i ännu högre grad. Kooperativa företagsformer existerar med andra ord knappast i universitetsundervisningen. Dessa allvarliga brister kan säkert hänföras till det samband som finns mellan forskning och läroböcker-undervisning. När det gäller forskning kan man nämligen konstatera att fram till 1975–1976 var den så gott som obefintlig. Man kan i sammanhanget notera att det som hittills åstadkommits på forskningsområdet mest ligger inom avsnitten historia, statskunskap, ekonomisk historia och sociologi. Däremot saknas forskning i ekonomiska discipliner, vilket är anmärkningsvärt eftersom Kooperationen är en speciell form av ekonomisk verksamhet.

Om man går utanför Sveriges gränser finner man att forskningsläget är helt annorlunda. Låt mig ytterst kort få beröra detta. I de flesta länder på den europeiska kontinenten finns för kooperativ forskning och utbildning olika organisationsformer. Det finns t. ex. institut med anknytning till universiteten, särskilda institutioner för Kooperation, tjänster med ansvarighet för kooperativ forskning och utveckling osv. Vi har sådana lösningar vid åtta olika universitet i Tyskland. Det existerar likartade förhållanden i Frankrike, Belgien och England. I Östeuropa finns det i varje land särskilda kooperativa institut. Går man utanför den europeiska kontinenten finner man särskilda forskningsinstitutioner i Canada, USA, Japan och i en del av länderna i Bortre Asien.

Konstruktionerna och de praktiska formerna vid de utländska universiteten är som sagt olika. Också ämnesanknytningen växlar. Mest förekommer ekonomi, men även juridik och sociologi förekommer. Många universitet är specialinriktade. En del är exempelvis inriktade på kooperativa utvecklingsproblem för u-länder och bedriver då undervisning för biståndsarbetare till kooperativa utvecklingsprojekt. Det finns även i våra grannländer forskningsverksamhet på kooperativa områden. Finland har en professur i Kooperation. Norge har betydligt mer forskning än vad vi har och lär snart få en professur i ämnet. Danmark planerar någon form av institut på området

Tisdagen den
11 december 1979

Försök med boendeparkering på gatumark

med anknytning till universiteten.

Låt mig till slut konstatera att när man från kooperativt håll klagar över att det är dåligt med forskning och undervisning på området, så har det sitt berättigande – inte minst i ett internationellt perspektiv. Det finns mycket som talar för att ett så kooperativt starkt land som Sverige borde ligga före på det här området. Det borde rent av finnas en – skulle jag vilja säga – skyldighet att bedriva sådan forskning som bl. a. kan användas för u-ländernas utvecklingsproblem. Och jag har faktiskt sett av SIDA-annonser i tidningarna där biståndsarbetare söks att man räknar kooperativ utbildning vid universitet som en merit. Men f. n. finns ju ingen som helst sådan utbildning eller undervisning här i landet.

Utan att gå vidare in på skilda önskvärda forskningsområden vill jag säga att jag hoppas den väg utskottet valt i sitt förslag skall ge betydande möjligheter till utveckling av den kooperativa forskningen och utbildningen vid olika läroanstalter i vårt land.

Jag yrkar således bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 22 Försök med boendeparkering på gatumark

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1979/80:6 med anledning av propositionen 1979/80:34 om försök med boendeparkering på gatumark m. m.

ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Låt mig i all korthet uttala att det är med stor tillfredsställelse jag såsom tidigare ledamot av Stockholms kommunfullmäktige konstaterar, att propositionen 1979/80:34 om försök med boendeparkering på gatumark m. m. rönt en i allo positiv behandling.

Vi har i Stockholm under ett flertal år efterlyst denna möjlighet att lösa en del av de trafikproblem som återfinns i våra större tätorter, kanske framför allt i Stockholm.

Redan under mandatperioden 1973–1976, med kommunikationsminister Adelsohn som gatuborgarråd, och under perioden 1976–1979, med Ulf Adelsohn som finansborgarråd, har den moderata fullmäktigegruppen med kraft drivit frågan om boendeparkering.

Under 1970-talets valrörelser har väljarna visat sig mycket intresserade av boendeparkeringens möjligheter. Det kunde jag själv vid ett flertal tillfällen konstatera vid torgmöten.

Såväl ur trafiksynpunkt som ur den lika viktiga miljöaspekten har vi efterlyst denna parkeringsreform. I dag tvingas många köra sin bil till arbetet på morgonen, då de inte har någonstans att ställa den under arbetstidens

timmar, och sedan måste de också köra den tillbaka vid arbetstidens slut, då de inte heller kan lämna den under nattetid i anslutning till arbetsplatsen. Och resultatet? Jo, naturligtvis mångdubbelt fler körda kilometer och mil, större mängder av avgaser och andra negativa miljöeffekter.

Herr talman! Låt mig än en gång uttrycka min uppskattning av den förtjänstfullt snabba behandling som frågan under kommunikationsministerns ledning har erhållit. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 23 Bildande av nationalparker i Skuleskogen och Tiveden

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1979/80:15 med anledning av propositionen 1978/79:217 om bildande av nationalparker i Skuleskogen och Tiveden jämte motioner.

I propositionen 1978/79:217 hade föreslagits att riksdagen i enlighet med de riktlinjer som där angetts medgav att den mark staten ägde eller framdeles förvärvade inom angivna områden av Skuleskogen och Tiveden fick avsättas till nationalparker.

I detta sammanhang hade behandlats

dels en under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckt motion 1978/79:1452 av Birgitta Johansson m. fl. (s), vari hemställts 1. att riksdagen fattade ett principbeslut om att bilda en nationalpark i Tiveden i enlighet med naturvårdsverkets förslag, 2. att riksdagen hos regeringen begärde att den mark inom den föreslagna nationalparken som förvaltades av domänverket överfördes från domänfonden till naturvårdsfonden samt 3. att riksdagen hos regeringen begärde att naturvårdsverket fick i uppdrag att snarast inleda förhandlingar med Munksjö AB om statligt förvärv av bolagets mark inom den föreslagna nationalparken,

dels en med anledning av propositionen väckt motion 1978/79:2718 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade att, med godkännande av propositionen 1978/79:217 i övriga delar, uttala att nationalparken i Tiveden borde få den omfattning naturvårdsverket föreslagit.

Utskottet hemställde

1. beträffande Tiveden

a) att riksdagen med bifall till regeringens förslag samt med avslag på motionen 1978/79:1452 yrkandet 1 såvitt avsåg nationalparkens omfattning och motionen 1978/79:2718 medgav att den mark inom angivna områden av

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

Bildande av nationalparker i Skuleskogen och Tiveden

Tisdagen den
11 december 1979

Bildande av nationalparker i Skuleskogen och Tiveden

Tiveden som staten ägde eller slutgiltigt förvärvade avsattes till nationalpark i enlighet med de riktlinjer som angetts i betänkandet.

b) att riksdagen lämnade motionen 1978/79:1452 yrkandet 1 i återstående del och yrkandena 2 och 3 utan vidare åtgärd.

2. beträffande Skuleskogen att riksdagen med bifall till regeringens förslag medgav att den mark staten ägde eller framdeles förvärvade inom angivna områden av Skuleskogen avsattes till nationalpark i enlighet med de riktlinjer som angetts i betänkandet.

BIRGITTA JOHANSSON (s):

Herr talman! Tillsammans med partikamrater från Skaraborgs och Örebro län har jag motionerat om bildandet av en nationalpark i Tiveden.

Både 1978 och 1979 har vi socialdemokrater under den allmänna motionstiden försökt förmå regeringen att besluta om bildandet av en nationalpark i Tiveden för att därmed skydda det unika landskap som finns i den s. k. Görtiven.

Motionen 1977/78:1266, som väcktes under den allmänna motionstiden 1978, behandlades i jordbruksutskottets betänkande 1978/79:10, och därvid reserverade sig de socialdemokratiska ledamöterna till förmån för motionen. Ur de motiveringar som fanns i den socialdemokratiska reservationen vill jag här citera ett par meningar: "Utskottet anser det angeläget att området blir föremål för sådana skyddsåtgärder som är ägnade att för framtiden bevara den vildmarksskarakär som utmärker i synnerhet den s. k. Trolltiven. Utskottet är dock i nuvarande läge inte berett att gå närmare in på storleken av det område som närmast bör komma i fråga. Sedan frågan om Trolltovens bevarande väcktes i motionen har naturvårdsverket hemställt att regeringen skall föreslå riksdagen att fatta principbeslut om bildandet av Tivedens nationalpark."

Under den allmänna motionstiden 1979 skrev vi socialdemokrater i Skaraborgs och Örebro län en ny motion om bildande av nationalpark i Tiveden. I maj månad 1979 lämnade folkpartiregeringen en proposition om bildande av nationalparker i Tiveden och Skuleskogen. Nu kanske några av kammarens ledamöter undrar varför jag gör denna tillbakablick. Ja, kanske har det gått litet troll i frågan. Men det är trots allt ganska fantastiskt att den reservation som socialdemokraterna fogade till betänkandet 1978/79:10 blir bifallen ett år efter. Mot bakgrund av vad jag här har beskrivit biträder vi motionärer utskottets hemställan i betänkandet 1979/80:15.

När vi nu i dag fattar beslut om bildande av nationalpark i Tiveden och därmed skyddar det unika landskap som Görtiven utgör, är beslutet smått historiskt vad gäller Skaraborgs län. Skaraborgs län får sin första nationalpark. Denna nationalpark blir tillsammans med andra unika naturvärden i Skaraborgs län intressant från turistsynpunkt. Jag vill i detta sammanhang peka på upprustningen av Hornborgasjön och Göta kanal, som socialdemokraterna i Skaraborg tidigare drivit aktivt.

Vad gäller Tiveden och allmänhetens möjlighet att nå denna märkliga trollskog bör regeringen nu aktivt medverka till att Tivedsgruppens förslag

blir verklighet. Tivedsgruppen har bestått av representanter för Askersunds, Laxå och Karlsborgs kommuner. Kommunerna har från det Tivedsgruppen lämnade sitt förslag i maj 1978 inte kunnat göra så mycket för att ordna med serviceutbud åt allmänheten. Man har hela tiden väntat på att regeringen skulle fatta beslut om nationalpark.

Jag kan i detta sammanhang nämna att socialdemokraterna i Karlsborgs kommun har tillstyrkt en viss försiktig utbyggnad i Granviksområdet och dess omgivningar. Det är nu av allra största vikt att regeringen genom att ge kommunerna hjälp med viss serviceutbyggnad tar sitt ansvar för förlängningen av det beslut som vi i dag kommer att fatta.

Herr talman! Det är inte varje dag, månad eller år som riksdagen fattar beslut om nationalparker. Senaste gången riksdagen fattade ett sådant beslut var 1962. Det är tillfredsställande att riksdagen nu tar sig an trollen i Tiveden.

I detta anförande instämde Paul Jansson (s) och Sven-Gösta Signell (s).

PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! I det nu förevarande betänkandet nr 15 från jordbruksutskottet behandlas bildande av nationalparker i Skuleskogen i Västernorrlands län och inom Tiveden, som berör Örebro och Skaraborgs län. Förslaget bygger på folkpartiregeringens proposition från i våras, och den tycks ha gått igenom utskottsbehandlingen oförändrad.

Med anledning av propositionen har vpk väckt motionen nr 2718. I denna krävs, med bifall till propositionens förslag i övrigt, att den tilltänkta nationalparken i Tiveden skall ha den areal som naturvårdsverket har föreslagit. Detta förslag avstyrker jordbruksutskottet.

Såsom grund för sitt avstyrkande anför utskottet synpunkter som har framförts under förslaget remissbehandling. Hänsyn har tagits till remisser som har klart ekonomiska intressen i området som bevekelsegrund. Både domänverket och Munksjö bruk har intresse av att kunna avverka så mycket skog som möjligt i till nationalparken angränsande områden.

Sedan propositionen skrevs har domänverket förvärvat den skog som tidigare tillhörde Munksjö. Det förhållandet borde underlätta genomförandet av en nationalparksutläggning i enlighet med naturvårdsverkets förslag. Som ett samhällsägt företag borde domänverket inse betydelsen av att en nationalpark ges tillräcklig areell omfattning.

Vad gäller storleken på det område som skall omfattas av Tivedens nationalpark föreslår naturvårdsverket en areal av 1 500 hektar. Detta förslag stöds, som också föredragande statsrådet säger i propositionen, av flertalet remissinstanser. Det är bara de instanser som har ett avverkningsintresse i områdets omedelbara närhet som vill gå in och nagga den tilltänkta nationalparken i kanten. Övervägande skäl borde därför tala för att nationalparken i Tiveden ges den utsträckning som naturvårdsverket föreslagit.

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

Bildande av nationalparker i Skuleskogen och Tiveden

Tisdagen den
11 december 1979

Bildande av nationalparker i Skuleskogen och Tiveden

För att nationalparken i Tiveden skall kunna fylla den dubbla funktionen som dels ett objekt för forskningen kring vårt skogsbruk, dels ett område med enastående naturvärden för det rörliga fritidslivet, måste parken ges tillräcklig omfattning. Då blir det också lättare att freda de mest känsliga delarna av området från den nötning som alltför talrika besökare kan förorsaka. För en tillräckligt stor areal talar också den kraftiga omgivningspåverkan som det moderna skogsbrukets metoder leder till.

Att helt skydda området från kantinflytelser från omgivningen torde vara svårt. Men nationalparken måste ges en sådan utsträckning att åtminstone viktiga kärnområden i parken förblir opåverkade av inflytelser från omgivningen. Motionärerna har utgått ifrån att naturvårdsverket har gjort sådana avvägningar, och därför har vi velat stödja verkets förslag till areell utsträckning av Tivedens nationalpark.

Jag vill slutligen också framhålla att samtidigt som nationalparkens område undandras skogsbruket, tjänar den skogsbruket i andra områden. Den tjänar skogsbruket genom att ställa ett opåverkat område till den skogliga forskningens förfogande. Inser man det, då framstår kravet på att hålla området opåverkat som särdeles angeläget, och då måste det också ges tillräcklig storlek.

Herr talman! Med det jag nu anfört ber jag att få yrka bifall till vår motion 2718.

FINAR LARSSON (c):

Herr talman! Jag skall bara helt kort be att få uttrycka min stora glädje över det enhälliga betänkande som utskottet har avgivit om bildande av nationalparker i Skuleskogen och Tiveden. Det är klart att det kan anföras synpunkter på områdenas storlek, men mot bakgrund av det omfattande beslutsunderlag som jordbruksutskottet har haft som grund för att tillstyrka propositionen i oförändrad omfattning vill jag säga att jag hoppas att områdena skall motsvara de ambitioner som är gemensamma för alla intressenter.

Med det, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag har inte särskilt mycket att tillägga. Jag bara konstaterar att utskottet har trott på den version i fråga om storlek på nationalparken som propositionen innebär.

Om förslaget likväl går igenom, vilket väl är det troliga, vill jag i alla fall innan debatten är slut framhålla betydelsen av att skogsbruket runt det aktuella området bedrivs med aktsamhet trots att det där inte är fråga om någon nationalpark. Jag befärar att om man bedriver skogsbruk alldeles intill nationalparken med de metoder som numera används så finns det risk för påverkan.

Jag såg nyligen i ett nummer av tidningen Vi, kooperationens tidning, som utkom i oktober en artikel just om denna tilltänkta nationalpark. Där visade

man bilder på kalhyggen och skogstraktorer som gjorde djupa diken i naturen när de släpade ut virke från området. Det får enligt min mening inte ske sådan påverkan ens i närheten av den här nationalparken, utan där måste skogsbruket bedrivas med aktsamhet.

EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Både i samband med utskottets besök i de två aktuella områdena och i andra sammanhang har just det resonemang varit aktuellt som Per Israelsson tar upp. Jag vill gärna säga att jag inte har någon som helst anledning att invända emot de förhoppningar som Per Israelsson uttalar här. Tvärtom vill jag göra det uttalandet, som förhoppningsvis har en verkan på den fortsatta hanteringen, att man bör visa hänsyn även till omgivande områden som inte direkt är involverade med nationalparkerna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna 1452 av Birgitta Johansson m. fl. i motsvarande del och 2718 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Israelsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkande 15 mom. 1 a röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna 1452 av Birgitta Johansson m. fl. i motsvarande del och 2718 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Israelsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 295
Nej – 17

Mom. 1 b och 2

Kammarken biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 24 Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkande

1979/80:16 med anledning av motion om biocidkontroll av grönsaker

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

Bildande av nationalparker i Skuleskogen och Tiveden

Tisdagen den
11 december 1979

Fritidsbåttrafiken

Vattenvård m. m.

§ 25 Fritidsbåttrafiken

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1979/80:17 med anledning av motion om tillsyn och övervakning i skärgård, m. m.

ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! I ett särskilt yttrande till jordbruksutskottets betänkande 17 framhåller de socialdemokratiska ledamöterna i jordbruksutskottet vikten av att förslag snarast framläggas i anledning av fritidsbåttrafikutredningens förslag.

Utredningen kom redan 1974, och dess förslag har sedan successivt förhalats. Vid upprepade tillfällen har det framhållits att regeringsförslag skall komma – utan att så har skett. Samtidigt fortgår en snabb utveckling av båtlivet, ett båtliv som är viktigt för stora grupper av vår befolkning, inte minst därför att det kan utövas också av människor med begränsade resurser. Därför är det viktigt att samhället går in och länkar in utvecklingen på riktiga vägar och förbättrar möjligheterna till rekreation samtidigt som naturen skyddas och näringslivet i skärgården främjas. Fritidsbåttrafikutredningen framlade förslag i den riktningen. Även de förslag som tagits upp i motion 1977/78:1394 omfattar sådana åtgärder.

Nu utlovas en proposition till våren 1980. Vi socialdemokrater vill kraftigt understryka betydelsen av att en sådan proposition verkligen läggs fram och att man inte förhåller nödvändiga åtgärder på grund av någon inbördes oenighet i regeringskretsen eller på grund av beslutskramp inom samordningskanslierna.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 26 Vattenvård m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1979/80:18 med anledning av motioner om vattenvård m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1978/79:282 av Sture Ericson m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde förslag om åtgärder för att motverka förurning av landets sjöar och vattendrag,

1978/79:1462 av Kjell Nilsson m. fl. (s), vari föreslagits att riksdagen hos regeringen hemställde om utredningar och förslag som på såväl kort som lång sikt löste de problem med förurning av vattendrag och jordbruksmark som påtalats i motionen.

1978/79:1464 av Evert Svensson m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 3) hemställt att riksdagen hos regeringen begärde en särskild utredning om de samlade utsläppen från den petrokemiska industrin i Stenungsund,

1978/79:1465 av Lars-Ingvar Sörenson (s) och Jan Bergqvist (s), vari föreslagits att riksdagen hemställde hos regeringen om initiativ till en samlad undersökning av petrokemiindustrins utsläpp i Stenungsund, samt

1978/79:1672 av Magnus Persson m. fl. (s) såvitt nu var i fråga (yrkande 1).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande försurningen av sjöar och vattendrag m. m. ansåg motionerna 1978/79:282 och 1978/79:1462 besvarade med vad utskottet anförde,

2. att riksdagen beträffande utredning om utsläppen från den petrokemiska industrin i Stenungsund ansåg motionerna 1978/79:1464 yrkandet 3 och 1978/79:1465 besvarade med vad utskottet anförde,

3. att riksdagen beträffande kartläggning av miljöfarliga transporter på Väneren lämnade motionen 1978/79:1672 yrkandet 1 utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Sven Lindberg, Åke Wictorsson, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Jan Fransson (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 och 2 bort hemställa

1. att riksdagen beträffande försurningen av sjöar och vattendrag m. m. som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna med anledning av motionerna 1978/79:282 och 1978/79:1462 anförde,

2. att riksdagen beträffande utredning om utsläppen från den petrokemiska industrin i Stenungsund som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna med anledning av motionerna 1978/79:1464 yrkandet 3 och 1978/79:1465 anförde.

HÅKAN STRÖMBERG (s):

Herr talman! Att stora delar av vår natur håller på att förstöras genom det ökade nedfallet som sker vid förbränning av kol och olja börjar väl alltmer stå klart för de allra flesta. Det är inte bara genom mätningar vi kan konstatera detta. Vi kan också direkt konstatera det genom de förändringar som skett i vår natur, både på växtlivet och på djurlivet. Vi vet också att denna negativa förändring till största delen förorsakas av förbränningen av fossila bränslen.

I det nu föreliggande betänkandet behandlas ett antal motioner som pekar just på de problem som sammanhänger med den alltmer ökade försurningen av våra vattendrag och med det miljöstörande utsläpp som sker.

Detta är i och för sig inte något nytt. Redan den socialdemokratiska regeringen insåg riskerna med det ökade utsläppet av svaveldioxid och vidtog en rad åtgärder, både internationellt och här hemma. Den socialdemokra-

Tisdagen den
11 december 1979

Vattenvård m. m.

tiska regeringen hade också ett åtgärdsprogram för att komma till rätta med de problem som den ökade föroreningen medför. Men tyvärr måste jag konstatera att detta program inte har fullföljts. Ej heller har de nya och alarmerande rapporter som på senare tid framkommit föranlett regeringen att ta ytterligare initiativ. Det dokument som är att betrakta som de borgerliga regeringarnas reformpolitik på miljövårdens område har ju blivit tämligen tunt, och skall vi döma av utskottsmajoritetens behandling av de socialdemokratiska motionerna i jordbruksutskottets betänkande nr 18, så kommer denna passivitet att fortsätta.

Det är riktigt, som utskottet skriver, att problemet till mycket stor del är internationellt och att Sveriges läge är speciellt utsatt. En mycket stor del av det utsläpp av svaveldioxid som orsakar föroreningen av vattendragen i vårt land kommer från andra länder. Vi måste på olika sätt försöka nå internationella överenskommelser som förhindrar ett fortsatt fritt importerat nedfall över vårt land.

Men vi måste också försöka att på olika sätt åstadkomma ett minskat utsläpp från våra egna föroreningskällor, och om vi kunde finna lösningar för att återställa redan förorenade områden, så skulle vi avsevärt kunna förbättra den situation vi befinner oss i.

I de socialdemokratiska motionerna 282 och 1462 pekar motionärerna på den allvarliga situationen när det gäller den alltmer ökade föroreningen och på att vi snabbt måste vidta åtgärder för att komma till rätta med problemen, om de inte skall bli oss helt övermäktiga.

I motion 282 påtalas föroreningssituationen i bl. a. Örebro län och att föroreningen av sjöarna har ökat. 1976 var 65 % av länets sjöar förorenade på grund av svavelutsläpp. 1977 hade siffran stigit till 80 %, och enligt de senaste rapporter som nu kommit fram visar 89 % av länets sjöar påtaglig förorening. Liknande resultat redovisas också från andra län. En minskning av pH-värdet från 7 till 6 innebär att vattnet blir tio gånger surare. Om pH-värdet minskar från 7 till 5, blir föroreningen av vattnet hundra gånger större. Detta om något visar hur allvarlig situationen är.

Men motionerna 282 och 1462 tar inte bara upp problemen utan pekar också på åtgärder som skulle kunna förbättra den rådande situationen. Tyvärr nöjer sig utskottets borgerliga ledamöter med att i betänkandet genom att hänvisa till vissa utredningar som arbetar på området säga att riksdagen kan avfärda motionerna.

Visst finns det utredningar på området, men varför inte, eftersom vi här har vårt kanske allvarligaste miljöproblem, låta det gamla bevingade uttrycket låt hundra blommor blomma gälla genom att ta vara på alla de idéer och all den fantasi som finns för att försöka bemästra problemen.

Ta exempelvis förslaget om avgifter på förbränning av olja utan filtrering. Förslaget har tidigare avisats, men det kan vara dags för omprövning, då vi på andra områden har den meningen att kostnaden för miljöförstöring skall bäras av den som förorsakar kostnaden. Och då vi vet att det i den rådande ekonomiska situationen är oerhört svårt att få fram medel till nya åtaganden från samhällets sida kan förslaget vara värt att pröva på nytt.

Alla hittillsvarande rapporter pekar på att kalkning är ett effektivt medel för att minska försurning. Men om den skall nå effekt, krävs stora och kostnadskrävande insatser under lång tid framöver. Genom att, som föreslås i motion 1462, intensifiera kalkningen på andra områden, exempelvis i jordbruksmarker i avrinningsområdena till våra sjöar, skulle man få en dubbel effekt och även minska försurningen i våra sjöar.

Eller ta exempelvis förslaget om övergång till kalk vid avfällningen vid våra reningsverk. Denna övergång till att använda kalk i stället för aluminiumsulfat hör inte till de mest kostsamma men har, där den prövats, visat sig leda till en förbättring när det gäller försurningssituationen.

Det bidrag på 10 milj. kr. som årligen betalas ut till kalkning är inte på långt när av den storleksordning som skulle behövas för att bemästra situationen. Enligt beräkningar som nyligen har gjorts av kalkningsbehovet i Örebro län – jag vill återigen ta ett exempel därifrån – skulle det behövas 60–70 milj. kr. under en femårsperiod för att komma till rätta med den försurning som nu sker. Dessutom tillkommer bidrag för underhåll under en lång tid framöver, till den dag vi har lärt oss att bemästra problemet med det ökade svavelutsläppet.

I motion 1464 pekas det på hur viktigt det är att få en samlad undersökning av det utsläpp som förekommer från den petrokemiska industri som är belägen vid Stenungsund. En sådan utredning har även länsstyrelsen i Göteborg i en skrivelse begärt att få, men regeringen har hittills avvisat detta med att det görs undersökningar beträffande vissa utsläpp från Stenungsund. Men när det gäller en så tung industri med så många kemiska produkter som i Stenungsund delar vi socialdemokrater i utskottet motionärernas och länsstyrelsens i Göteborg mening att det inte räcker med vissa punktinsatser för att utröna vissa produkters inverkan på miljön. Vad som här är nödvändigt är en samlad undersökning av hela den process som sker i Stenungsund. Det är viktigt att få belyst vad olika kemiska produkter i förening med varandra kan ha för inverkan på miljön.

Herr talman! Jag har här pekat på några punkter i de motioner som vi socialdemokrater i jordbruksutskottet samlat i vår reservation. Vi tycker att det finns många synpunkter i dessa motioner som är värda att beakta i det fortsatta arbetet med att komma till rätta med de problem som jag här har tagit upp. Det borde vara angeläget för oss alla att inte bara tro att problemen löser sig själva. Vi måste i stället ta till vara olika erfarenheter och i olika sammanhang pröva och väga samman olika lösningar. Då tror jag, även om problemen är svåra, att de bör kunna bringas till en lösning. Det är den synen som finns i den socialdemokratiska reservationen, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till.

LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! I den socialdemokratiska reservationen krävs att regeringen skall ta kraftfulla initiativ. Reservanterna kräver en miljövårdsavgift på olja, och man vill att regeringen med större kraft skall fullfölja det arbete som man anser att den socialdemokratiska regeringen påbörjade. Reservanterna vill

också att regeringen på det internationella planet skall försöka få till stånd överenskommelser.

När det gäller de kraftfulla initiativen som man talar om är det väl på det sättet, att kraftfulla initiativ för att göra någonting åt försurningen och börja med kalkning har tagits sedan vi fick en annan regering än den socialdemokratiska. Det är riktigt som det står här, att den socialdemokratiska regeringen påbörjade vissa saker, men de stora satsningarna har ju gjorts först därefter genom en proposition 1976/77.

Håkan Strömberg säger att man skall försöka lägga kalken också på jordbruksmarken. Det är ju något som man redan jobbar med, något som man i praktisk handling redan börjat försöka med. Det är väldigt litet som man i dag placerar direkt i sjön – man kalkar tillrinningsområdena och lägger i stort sett bara krossad kalksten i lekvattnen. Men man har, efter de senaste rönen, börjat diskutera om man inte skall göra det heller, därför att när kalkstenen kommer i vattnet oxiderar den. Den blir ganska beständig då och slutar att vittra. Men det är väl inte helt klart – det är bara iakttagelser under försöken.

Sedan säger man att det skall göras en större satsning på det internationella planet, för det är därifrån som de flesta föreningarna kommer. Här tycker jag att utskottsskrivningen är betydligt starkare än reservanternas skrivning. Utskottet skriver ju, med utgångspunkt i det avtal som undertecknades av företrädare för ECE-länderna i november 1979:

”Det torde i förevarande sammanhang böra understrykas att det är viktigt att ECE-sekretariatet för miljövarsfrågor ges tillräckliga resurser för att kunna genomföra det interimistiska arbete som krävs i avvaktan på ratificeringen av konventionen. Utskottet förutsätter att man från svensk sida med kraft kommer att verka här för.”

Jag tycker som sagt att den skrivningen är starkare än den som reservanterna redovisar.

När det gäller miljövarsavgifter på olja, så är det ju någonting som kommer att verka i exakt samma riktning som socialdemokraterna motsatte sig tidigare här i dag. Avgifterna kommer att höja priset på olja och därmed också höja hyrorna och kostnaderna för företag och industrier som nyttjar olja.

I fråga om Stenungsund är det naturligtvis ett väldigt stort problem med petrokemisk industri och den miljöförstöring som den innebär. Men här har ju hänt en hel del sedan 1977, då man begärde dessa utredningar. Man håller, som Håkan Strömberg också sade, på med utredningar i dag. Stenungsunds kommun och industrierna där satsar varje år ca 100 000 kr. på att undersöka vad som händer. Skall man göra någonting måste man väl ta ett större område än bara Stenungsund, för miljöpåverkan sker över ett betydligt större område. Vi har ju också andra koncentrationer av industrier som vi borde se på, inte minst då i Göteborgsområdet. Regeringen handlägger f. n. en hel del frågor som har anknytning till detta, och i utskottet utgår vi från att

man i varje fall delvis kommer att ta hänsyn till de synpunkter som motionärerna framfört.

Med vad jag anfört yrkar jag bifall till utskottets förslag.

HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Herr talman! När Lennart Brunander säger att det var den borgerliga regeringen som införde kalkningsbidragen vill jag framhålla att det ändå var den socialdemokratiska regeringen som tog initiativet och beslutade satsa 50 milj. kr. på försökskalkning under en femårsperiod. Det skulle då göras en utvärdering. Men det är riktigt som Lennart Brunander säger, att det också funnits vissa betänkligheter mot att använda kalk. De resultat som hittills nåtts är emellertid så positiva att man redan nu bör kunna utvärdera detta och sedan fortsätta efter femårsperiodens slut.

Vi har ingenting att erinra mot utskottets skrivning om de internationella överenskommelser som Sverige anslutit sig till och som man anser vara nödvändiga. Där är vi helt eniga i utskottet. Oenigheten gäller de inhemska problemen – såväl försöken att medverka till ett bekämpande av utsläppen som försöken att på olika sätt åstadkomma förbättringar när det gäller redan förstörd miljö. I det avscendet tycker vi reser vanter att vi gått hårdare fram i vår skrivning. Vi begär inga orimligheter av regeringen, utan vad vi begär är att regeringen, när man tar itu med dessa frågor, beaktar de synpunkter och förslag som finns i den socialdemokratiska reservationen.

Jag tror att vi är överens om att det rör sig om mycket allvarliga problem och om att vi bör tillgripa all tänkbar fantasi och ta till vara all den kunskap som vi kan komma fram till på det här området. Det är vad vi velat ge uttryck för i vår reservation. Även om utskottsmajoriteten inte nu har velat sluta upp bakom våra krav vågar jag ändå hoppas att kammarens ledamöter skall bifalla den socialdemokratiska reservationen.

LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Jag sade inte att det var problem med kalkningen i dess helhet. Jag delar Håkan Strömbergs uppfattning, att man nått goda resultat med kalkningen och att man med kalkningen i framför allt tillrinningsområdena nått det bästa resultatet. Då har det varit litet större problem med den kalkning som gjorts direkt i vattnet. Men när det gäller lekvatten för fisk kan det vara riktigt att göra så.

Om vi nu är överens om skrivningen när det gäller det internationella engagemanget tycker jag nog att det var litet onödigt att reservera sig på den punkten. Ser man på problemkomplexet i dess helhet tror jag inte att det råder någon större skillnad i uppfattningarna. Vi måste alltså göra något här. Den enda skillnaden skulle väl i så fall vara att vi inom utskottsmajoriteten har litet större tilltro till den sittande regeringen än vad socialdemokraterna har.

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

Vattenvård m. m.

HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara göra ett tillrättaläggande. I vår reservation föreslår vi en ändring av den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar med "I budgetpropositionen" och på s. 7 slutar med "utskottet anfört". Här utelämnas helt frågan om det internationella åtagandet.

HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Den fråga som Håkan Strömberg m. fl. har tagit upp i sina motioner är ytterligt allvarlig och kommer att bli en mänsklighetens ödesfråga om ingenting sker. Vad som i motionerna sägs av Håkan Strömberg, Kjell Nilsson m. fl. är tyvärr skrämmande riktigt. När det gäller Blekinge kan jag omtala att av de 1 200 sjöar som där finns är 750 sjöar mer eller mindre svårt försurade. En del av dessa är redan nu tomma på fisk.

Om jag har något att invända emot historieskrivningen skulle det i så fall vara att jag själv år 1974 väckte en motion med samma innebörd som den Strömbergska motionen i år i vad gäller en särskild miljövårdsavgift. Jag för min del föreslog att denna borde utgå enligt liknande principer som gäller för vattenlagens s. k. 2:10-medel. Men underliga äro vägarna i detta hus. Den motion som jag väckte i frågan 1974 avstyrktes av utskottet med Håkan Strömberg som värderad ledamot under motiveringen att ingen skulle kunna köpa sig fri från miljövården. I år återkommer en motion med samma innehåll men med socialdemokratiskt förtecken, och då avstyrks den av mina egna kumpaner. Sedan kan man beroende på utgångspunkten diskutera vem av oss det är som sig omvänt och sig bättrat haver.

Jag har inte följt den socialdemokratiska reservationen i år, vilket ju annars borde ha legat ganska nära till hands. Orsaken är att det har hänt ganska mycket på den här fronten sedan dess – inte något som direkt tagit sig uttryck i omfattande åtgärder, det kan jag hålla med Håkan Strömberg om. Men inte minst på den internationella fronten har det hänt ganska mycket. Det senaste som hänt är just den här överenskommelsen som miljöministrar skrev under i mitten av november.

Den kalkning som ofta nämns i motionerna är kanske inte alltid det allena saliggörande botemedlet. Den hjälper – det är sant – men inte för någon längre tid. Den ger ganska kortvariga uppgångar i pH-värdet. Vi vet inte riktigt vilka följder användningen av kalk kan få. Det kan exempelvis uppstå mekaniska skador på de för fiskens lek så väsentliga kransalgerna. Vi vet inte heller vilka kalksorter som skall användas var, om det skall vara släckt eller osläckt kalk, om det skall vara mjölmalen kalksten, om det skall vara singelmald eller ännu grövre kalk. Det är en hel mängd saker som behöver utforskas. Likaså gäller frågan var vi skall sprida kalken. I vissa sjöar är det kanske lämpligast att sprida den mitt i sjön, i andra är det bäst att sprida den vid strandbältet och i somliga bör den spridas i tillrinningsområdena.

Under den allra senaste tiden har Lundalimnologerna kommit med en helt ny metod, som har kallats för contracidmetoden. Grovt förenklad kan den beskrivas så, att man harvar det översta sedimentet på sjöbotten och byter ut det mot en natriumladdad jonbytare. Fråga mig inte vad en jonbytare är.

för det drömmer jag inte om att kunna säga. Man har emellertid kunnat läsa i Lunds universitets meddelanden – som vi ju får här i huset – om den här metoden och hur mycket man väntar sig av den. Operation Rädda Lilla Galtsjön, som det heter, kommer enligt universitetets meddelanden att få en enorm betydelse för vattenvärden runt om i världen. Därför skall vi kanske vänta litet med att sätta i gång åtgärder i full skala med andra metoder.

1976 bestämde ju riksdagen om ett tiomiljonersanslag för kalkning av sjöarna. Kalkningen skulle försöksvis ske under en femårsperiod. Vi har nått och jämnt börjat med dessa försök och vet egentligen inte någonting annat än att kalken hjälper omedelbart på mindre områden. Men verkan på lång sikt – med hänsyn till allt det som jag nyss nämnde – vet vi ingenting om ännu. Därför kan det, som sagt, vara skäl i att vänta litet. Vi bör också avvakta och se vad contracidmetoden kommer att innebära.

Men sedan måste någonting verkligen ske – det håller jag helt med Håkan Strömberg om. Men vi bör inte föregripa några försök och vidta åtgärder som kan visa sig olämpliga. Det är av denna orsak som jag nu har gått ifrån den uppfattning som jag hade 1974 och ansluter mig till utskottets hemställan till vilken jag yrkar bifall.

LARS-INGVAR SÖRENSON (s):

Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att ta upp en liten diskussion med Lennart Brunander om Stenungsundsindustrin och de krav som länsstyrelsen och vi som står bakom motionerna 1465 och 1464 har ställt för att få en samlad undersökning av Stenungsundsregionens utsläpp.

Om utskottsledamöterna och Lennart Brunander har läst ordentligt i Göteborgs och Bohus läns länsstyrelses promemoria, som beskriver utvecklingen i Stenungsund, tycker jag att de har tagit litet lättsinnigt på det hela.

Vi har ju fått fram nya metoder som gör det möjligt att mäta utsläppen på ett annat sätt. Det är ett mera finmaskigt nät än tidigare. Läser man på rätt sätt förstår man att de koncessioner som nu beviljats sannolikt aldrig skulle ha beviljats, om man hade haft tillgång till dagens mätteknik. Den samlade mängden utsläpp i Stenungsundsområdet är egentligen redan nu större än vad som borde vara tillåtet.

Utskottets konstaterande att det finns många andra industriutsläppsområden i vårt land som behöver kontrolleras är riktigt. Det är lika riktigt att säga att det inte finns något annat område i Sverige som har en så stark koncentration av processtekniska industrier som Stenungsundsregionen. Det är också riktigt att konstatera att Stenungsundsregionen är så relativt nyutbyggd att man har tillfälle att göra forskning som kanske inte kan utföras på något annat ställe i världen just nu. Trots detta bör man inte säga att ingenting skall göras på andra håll.

Länsstyrelsen påpekar också att Göteborgsregionen är starkt utsatt. I hela västkustområdet är naturen mycket ömtålig. Det är ett kalkfattigt område med mycket stor risk för försurning. Jag tror inte att jag gör mig skyldig till någon överdrift, när jag säger att det kanske är bara ett fåtal eller någon

Tisdagen den
11 december 1979

Vattenvård m. m.

enstaka sjö i hela västkustområdet, från Göteborgsregionen över Stenungsundsregionen upp till Uddevalla, som fortfarande inte är försurad. Med de metoder och möjligheter man har i dag skulle man kunna gå in och göra en samlad undersökning av den processtekniska industrins koncentration till Stenungsundsområdet. Den skulle kunna bli av betydelse för vårt land, inte bara när det gäller utvecklingen av regionen som sådan, sedd ur hälso- och miljövårdssynpunkt, utan också när det gäller möjligheter att ta fram nya metoder. Jag tror nämligen på en utveckling av den processtekniska industrin och den petrokemiska industrin – delvis som en fortsättning av den strukturförändring som är på gång, där västkustens tidigare starkt dominerande verkstadsteknologi håller på att reduceras, som alla känner till, och efterträdas av processtekniska industrier, inte minst av den typ som finns i Stenungsund.

Vad vi vill åstadkomma med en utredning och med en observans härvidlag är alltså dels att man här kan kontrollera ett tidigare orört område, som nyligen har börjat högexploateras, dels att man kan göra rön som man kan använda för att säkra en petrokemisk industri även i fortsättningen.

Herr talman! Jag yrkar med detta bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 och 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Svante Lundkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Håkan Strömberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkande 18 mom. 1 och 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit reservationen av Svante Lundkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Håkan Strömberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 157

Nej – 154

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

§ 27 Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkanden

1979/80:20 med anledning av motion om spillvirket i vissa kustområden

1979/80:21 med anledning av motion om förbud mot plantering av giftiga växter

1979/80:22 med anledning av propositionen 1979/80:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 i vad avser jordbruksdepartementets verksamhetsområde

1979/80:23 med anledning av propositionen 1979/80:47 om lån till vissa trädgårdsföretag jämte motion

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

*Varuförsörjnings-
planer m. m.*

§ 28 Varuförsörjningsplaner m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1979/80:13 med anledning av motioner om varuförsörjningsplaner m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1978/79:209 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk).

1978/79:758 av Hans Alsén m. fl. (s) såvitt gällde hemställan

1. att riksdagen ålade kommunerna att upprätta varuförsörjningsplaner,

2. att riksdagen för detta ändamål skulle anta ett i bilaga till motionen upptaget lagförslag och

1978/79:2025 av Birger Rosqvist m. fl. (s).

Utskottet hemställde

1. beträffande varuförsörjningsplaner att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1978/79:758 yrkandena 1 och 2,

b) motionen 1978/79:209,

2. beträffande ändringar i byggnadslagstiftningen m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2025.

Reservation hade avgivits *beträffande varuförsörjningsplaner* av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Lilly Hansson, Lennart Pettersson, Rune Jonsson, Wivi-Anne Radesjö och Birgitta Johansson (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med anledning av motionen 1978/79:758 yrkandena 1 och 2

dels anta av reservanterna framlagt förslag till lag om kommunal planering av varuförsörjningen, innebärande att varuförsörjningsplaner skulle upprättas av alla kommuner, att kommuner vid behov skulle samråda om planerna

Tisdagen den
11 december 1979

*Varuförsörjnings-
planer m. m.*

och att länsstyrelserna skulle hållas underrättade om även denna gren av den kommunala planeringen

dels hos regeringen anhålla om förslag till lagstiftning om anmälningsskyldighet för näringsidkare m. fl. i enlighet med vad reservanterna anfört.

b) avslå motionen 1978/79:209.

LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Socialdemokraterna har i näringsutskottets betänkande nr 13 reserverat sig till förmån för upprättandet av kommunala varuförsörjningsplaner. Vi anser att det är viktigt att kommunerna här, liksom på andra för medborgarna vitala serviceområden, känner ett planeringsansvar och i möjligaste mån ser till att kommuninvånarna har tillgång till en god varuförsörjning, speciellt beträffande livsmedel och övriga dagligvaror. Detta är tyvärr något som inte längre är självklart. Det är inte bara de konsumentgrupper som saknar bil och har svårt att gå långa sträckor som nu drabbas.

Vårt förslag om kommunala varuförsörjningsplaner skall alltså ses mot bakgrunden av den snabba strukturomvandlingen inom handeln under 1960- och 1970-talen och vad den har inneburit i form av ökande problem både för glesbygdsbefolkningen och för dem som bor i städernas bostadsområden. Antalet butiker fortsätter nu att minska. Därmed ökar utglesningen av butiksnätet och problemen för utsatta konsumentgrupper.

Genom att riksdagen fattar beslut om en lag om kommunala varuförsörjningsplaner, som vi önskar, skulle kvaliteten på kommunernas planering på detta område väsentligt kunna höjas. Med en varuförsörjningsplan i botten och med möjlighet att inhämta de uppgifter som kan behövas skulle kommunerna på ett betydligt bättre sätt än som f. n. är möjligt kunna planera dagligvaruservicen i nya bostadsområden. Man skulle också mot bakgrunden av den totalbild som man har av dagligvaruförsörjningen bättre kunna ta ställning till byggsplaner som innebär byggande av stora varuhallar och stormarknader – när det är rimligt att dessa byggs resp. när det med hänsyn till omständigheterna är klart olämpligt.

Vi har tyvärr sett alltför många exempel på hur enskilda företagare, genom att ge en överdriven bild av vad konsumtionsunderlaget tål i en viss kommun, har lyckats förmå kommuner att ge klartecken till stora varuhallar. Sedan har de små butikerna i angränsande bostadsområden fallit som käglor. Med en ordentligt utarbetad varuförsörjningsplan hade man bättre kunnat överblicka konsekvenserna redan från början.

Låt mig sedan gå över till en annan fråga som har tagits upp i samma betänkande. Det gäller Birger Rosqvists m. fl. motion med förslag att riksdagen beslutar att hos regeringen begära snara förslag i syfte att ge kommunerna verkligt inflytande över butiksetableringarna.

Bakgrunden till den socialdemokratiska motionen är såvitt jag kan förstå bristfälligheterna i nuvarande bygglag med dess i princip eviga byggrätter oavsett ändrade omständigheter. Vi har sett exempel på hur industri- och lagerlokaler bildligt talat över en natt kan förvandlas till stormarknader och

stora varuhallar, trots en enhällig opinion från kommunala förtroendemän, köpmän och löntagarepresentanter och trots att alla har varit överens om att stora skadeverkningar på existerande butiks nät kommer att bli följden. Man har ändå inte kunnat göra någonting på grund av den nuvarande bygglagstiftningens stela utformning.

Motionärerna tar upp problemet och säger att det sannolikt krävs en kommunal tillståndsprövning av all nyetablering och utbyggnad av detaljhandeln med livsmedel enligt särskild lag.

De socialdemokratiska ledamöterna i utskottet har ansett att eftersom en särskild arbetsgrupp inom bostadsdepartementet nu har lagt fram förslag till en ny plan- och bygglag, som ger kommunerna väsentligt större möjligheter att styra markanvändningen än f. n., kan vi för dagen nöja oss med det. Jag vill dock peka på att det förslag som har lagts fram inom bostadsdepartementet säger att den byggnadsrätt som det kommande detaljplaneinstitutet ger blir tidsbegränsad. Om arbetsgruppen får som den vill blir det också fråga om mera preciserade ändamålsbestämningar i detaljplanen framöver än vad som nu är möjligt. Man kan då redan i planen skilja mellan exempelvis stormarknader och annan handel. Byggnadsnämnden får vidare möjlighet att göra en allmän lämplighetsprövning av planer, såvida det är fråga om ett väsentligt ändrat sätt att använda byggnader.

En ny plan- och byggnadslagstiftning enligt arbetsgruppens förslag skulle ganska långt tillmötesgå motionärernas krav på att komma till rätta med de problem som f. n. uppstår när man har att ta itu med butiksetableringar som av alla bedöms vara till bestämd nackdel för kommunens invånare.

Med utgångspunkt i arbetsgruppens förslag kan man säga att den socialdemokratiska motionen i allt väsentligt tillgodosetts. Därmed vill vi låta oss nöja.

Jag vill, herr talman, avsluta mitt anförande med att yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen i näringsutskottets betänkande nr 13.

MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Så sent som hösten 1977 beslöt riksdagen om riktlinjer för åtgärder på distributionsområdet. Riktlinjerna innebär bl. a. att kommunerna frivilligt kan upprätta s. k. varuförsörjningsplaner. En kommunal planering av varuförsörjningen är samtidigt en förutsättning för statligt stöd till kommersiell service i glesbygder.

Trots att endast två år förflutit sedan riksdagen beslöt om dessa riktlinjer har utvecklingen gått snabbt. Konsumentverket har i september 1979 redovisat att varuförsörjningsplaner finns klara i ett 50-tal kommuner och att arbetet med att upprätta sådana planer pågår i ytterligare ca 80 kommuner.

Erfarenheterna av det år 1977 beslutade systemet med frivilliga varuförsörjningsplaner är således mycket goda. Mot den bakgrunden är det svårt att förstå att socialdemokraterna framhårdar i sin vilja att införa obligatorium för kommunerna på detta område. Det är svårt att uppfatta socialdemokraternas inställning annat än som utslag av den regleringslusta som vi redan har övernögt av i det här samhället.

Tisdagen den
11 december 1979

*Varuförsörjnings-
planer m. m.*

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i dess betänkande nr 13.

LENNART PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte om det är att anse som ett utslag av regleringslusta att kämpa för att människor skall ha tillgång till närservice i bostadsområdena och för att inte all varuhandel skall tas över av stora varuhallar, stormarknader och liknande. I så fall tar vi nog på oss den här regleringslustan. Vi anser att det är så viktigt att människorna har sin varuförsörjning tryggad på ett tillfredsställande sätt i bostadsområdena och i kommunerna att det får ta över alla de svepande epitet som man från moderat håll riktar mot oss på den här punkten.

Jag vill säga till Margaretha af Ugglas att vi i så fall inte är ensamma om den här regleringslustan. Det erkänns av alla – även av utskottets majoritet – att kommunerna har ansvaret att se till att kommuninvånarna har sin varuförsörjning tryggad. Men då måste man också se till att kommunerna får de medel till sitt förfogande som de behöver. Det är skillnad mellan de medel som kommunerna har till sitt förfogande om de har en lagstiftning bakom ryggen och om de inte har det. Kommunerna har f. n. inga möjligheter att från butiksinnehavare inhämta de uppgifter om planerad förändring som de anser sig behöva. Därför kan man inte sätta likhetstecken mellan de möjligheter som kommunerna har med en lagstiftning bakom ryggen och de mer begränsade möjligheter de har om de skall arbeta helt utan stöd av en lagstiftning.

Den s. k. frivilliglinjen är alltså ett betydligt sämre alternativ för kommunerna, eftersom de då många gånger inte kan få in de uppgifter de behöver.

Sedan vill jag säga att vi befinner oss i gott sällskap i arbetet för varuförsörjningsplaner i alla kommuner. I utskottets betänkande finns en uppgift om att jämställdhetskommittén har presenterat en nationell plan för jämställdhet i vilken det sägs att man bör upprätta varuförsörjningsplaner i alla kommuner för att säkra kommuninvånarna tillgång till rimlig kommersiell service.

Det finns alltså många starka skäl som talar för att man nu tar tag i det här. Problemen blir bara värre och värre, och de löser sig inte automatiskt med hjälp av marknadskrafterna, något som Margaretha af Ugglas möjligen tror.

MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Herr talman! Visst är vi ense om att arbeta för varuförsörjningsplaner. Lennart Pettersson. Jag har själv varit med om det här betänkandet från jämställdhetskommittén. Vi tycker att detta är alldeles utmärkt. Men vi har sett att man med frivilliglinjen är på väg att åstadkomma den utveckling som vi eftersträvar. Jag frågar mig då: Varför skall man två år efter det att riksdagen fattade detta beslut – två år under vilka så mycket har hänt – gå in och kräva ett obligatorium? Det är detta jag tycker är utslag av regleringslusta.

LENNART PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Det förhållandet att så många kommuner har satt i gång verksamhet av detta slag visar att det finns ett stort behov av att gripa sig an detta och att det av många kommuner bedömts som en viktig angelägenhet. Men tyvärr får vi nog räkna med att inte alla kommuner kommer att ta på sig denna uppgift, om inte riksdagen uttalar att detta är en så viktig angelägenhet att den skall vara obligatorisk.

Faktum kvarstår att det i varje kommun finns invånare och att invånarna i samtliga kommuner behöver en god varuförsörjning. Den uppgiften klarar man inte, oavsett om det gäller en glesbygdskommun eller en tätortskommun, utan en ordentlig varuförsörjningsplan. Vi ser i kommun efter kommun – jag kan tala av viss egen erfarenhet, eftersom jag sitter med i styrelsen för ett konsumentkooperativt företag – att dessa problem blir allt viktigare för kommunerna. Dessa behöver de ökade möjligheter som en lagstiftning på detta område skulle ge. Denna lagstiftning innebär inte bara att kommunerna åläggs att upprätta varuförsörjningsplaner utan också att kommunerna ges möjligheter att inhämta uppgifter för att kunna åstadkomma hyggliga varuförsörjningsplaner. Detta kan aldrig bli fallet med den ordning som f. n. råder. Det är därför som vi behöver en lagstiftning på detta område. Det skall inte införas en mängd byråkratiskt krångel, men ett minimum av lagreglering måste vi ha, om kommunerna skall kunna sköta denna uppgift på ett tillfredsställande sätt.

BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! I motion 1978/79:2025 som behandlas i näringsutskottets betänkande nr 13 tar vi upp frågan om behovet av kommunalt inflytande på etablering av större enheter inom dagligvarubranschen, dvs. detaljhandeln med livsmedel. Vi har begärt *snara* förslag från regeringen vilka skulle ge kommunerna ett verkligt inflytande på detta område.

En koncentration av butiker och varuhus till ett kommuncentrum medför nackdelar. Det medför extra investeringar för tillfartsvägar, gator och parkeringsplatser. Annan trafik hindras. Problem med avgaser från bilar, och inte minst trafikolyckstillbud, kommer in i bilden. Koncentrationen medför också att mindre butiker i ytterområden slås ut i konkurrensen, och det får till följd att icke bilburna människor får problem med sin tillgång på dagligvaror. För den bilburne kommer också resekostnaden in i bilden.

Om en kommun i dag säger nej till en butiksetablering kan beslutet inte grundas på någon lag. Beslutet kan överklagas och undanröjas. Vi har funnit det angeläget att kommunerna och inte marknadsintressena ges möjlighet att avgöra så viktiga delar av samhällsutvecklingen som storbutiksetableringen utgör.

Nu kan jag läsa i utskottsbetänkandet att ytterligare en utredning tillsatts och också hunnit lämna förslag sedan vår motion väcktes i januari. Det framhålls också att förslag skall framläggas så småningom. År 1985 skall vi kunna få en ny bygglag, som ger kommunerna möjlighet att bättre styra markanvändningen. Det dröjer alltså fem år innan vi är där.

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

*Varuförsörjnings-
planer m. m.*

Tisdagen den
11 december 1979

*Varuförsörjnings-
planer m. m.*

Jag kan bara säga, herr talman, att i den kommun varifrån jag kommer hade vi behövt den möjligheten redan nu. Om distributionsutredningens förslag från 1975 hade följts, skulle den möjligheten ha funnits nu, även om vi hade fått räkna med en viss "karenstid".

Herr talman! Jag vill till slut bara konstatera att etableringen av större varuhus med livsmedelsförsäljning går snabbare än vad vi har möjlighet att reglera via lagstiftning här i riksdagen. De borgerliga regeringarna har inte gjort sig någon brådska att avhjälpa det problemet.

LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! På den här punkten är utskottet enigt. Från socialdemokratisk synpunkt kan jag naturligtvis extra understryka de problem som Birger Rosqvist har pekat på. Det är inte bra som det är f. n. med de många kryphål som finns i nu gällande bygglagstiftning. I och för sig hade det varit befogat med en speciell lag när det gäller tillstånd för större butiksetableringar. Å andra sidan har vi från socialdemokratiskt håll ansett att en sådan här fråga egentligen löses bäst inom ramen för en generell lagstiftning på planområdet. Det har varit vårt motiv för att nöja oss med utskottets skrivning på den här punkten. Det är klart att vi är litet tveksamma inför den långa ikraftträdandetid som har aviserats. Man kan i och för sig fråga sig om det skall vara nödvändigt att dröja så länge som till 1985. Men den saken får vi väl i så fall ta upp i annat sammanhang. Det viktigaste är dock att näringsutskottet enhälligt har erkänt de problem som existerar och redovisat vad som är på gång. Därmed har man också sagt att man hyser förståelse för motionärernas önskan att komma till rätta med problemen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lennart Pettersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller näringsutskottets hemställan i betänkan-
de 13 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken bifallit reservationen av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lennart Pettersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 159

Nej – 156

§ 29 Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1979/80:14 med anledning av regeringens proposition 1979/80:44 om ändring i lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1979/80:12 med anledning av regeringens skrivelse 1979/80:53 med redogörelse för tillämpningen av terroristlagstiftningen

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 30 Den fysiska riksplaneringen

Föredrogs civilutskottets betänkande 1979/80:6 med anledning av propositionen 1978/79:213 med redovisning av planeringsskedet i den fysiska riksplaneringen jämte motioner.

Regeringen hade i propositionen 1978/79:213 (bostadsdepartementet), beslutad den 17 april 1979.

dels föreslagit riksdagen att godkänna vad i regeringsprotokollet förordats beträffande utformningen av riktlinjerna för hushållning med mark och vatten såvitt avsåg

1. hushållning med jordbruksmark,
2. utveckling av fritidsbebyggelse i områden med geografiska riktlinjer,

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av i regeringsprotokollet upptagen redovisning i övrigt.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen lämnas en kortfattad redogörelse för det arbete som under den fysiska riksplaneringens planeringsskede har bedrivits i län och kommuner för att fullfölja riksdagens beslut år 1972 och år 1975 om riktlinjer för hushållning med mark och vatten. Vidare redovisas översiktligt de utgångspunkter som regeringen har angett för det fortsatta arbete som bör ske i län och kommuner inom ramen för den fysiska riksplaneringen. Härvid förordas vissa anpassningar till nu rådande förutsättningar av riktlinjerna för hushållning med jordbruksmark och vissa förtydliganden av riktlinjerna för utveckling av fritidsbebyggelse i vissa områden. Riksdagen föreslås godkänna vad föredraganden härvid förordar.”

Tisdagen den
11 december 1979

*Den fysiska riks-
planeringen*

I detta sammanhang hade behandlats
dels de under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionerna

1978/79:487 av Bengt Kindbom m. fl. (c).

1978/79:2077 av Fritz Börjesson m. fl. (c).

1978/79:2079 av Anna Eliasson m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag med innebörd att statsmakternas godkännande erfordrades för slutande av avtal om ledningssträckningar och fasta leveranser av elkraft med andra länder.

dels en med anledning av propositionen 1978/79:115 om riktlinjer för energipolitiken väckt motion

1978/79:2406 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) såvitt nu var i fråga.

dels de med anledning av propositionen 1978/79:111 om åtgärder mot krångel och onödig byråkrati m. m. väckta motionerna

1978/79:2462 av Gösta Bohman m. fl. (m) såvitt nu var i fråga.

1978/79:2465 av Thorbjörn Fälldin m. fl. såvitt nu var i fråga.

dels de med anledning av propositionen 1978/79:213 under våren 1979 väckta motionerna

1978/79:2698 av Sten Svensson (m) och Karl Leuchovius (m).

1978/79:2699 av Fritz Börjesson (c).

1978/79:2700 av Per Olof Håkansson m. fl. (s), vari hemställts

1. att riksdagen inte godkände vad bostadsministern förordat om utformningen av riktlinjerna för hushållning med jordbruksmark.

2. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att uppdraget till länsstyrelserna i Skåne att upprätta ett markhushållningsprogram borde återkallas och ersättas med ett uppdrag att snarast ta ställning till i vilka avseenden de ansåg att kommunala anspråk stred mot av riksdagen godkända riktlinjer för den fysiska riksplaneringen.

3. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att den kommunala tätortsplaneringen inte skulle påverkas av andra statliga intressen än sådana som godtagits som riktlinjer i den fysiska riksplaneringen.

4. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att vad i övrigt i motionen anförts skulle beaktas vid bedömningen av planeringsfrågor.

1978/79:2701 av Ove Karlsson m. fl. (s).

1978/79:2702 av Ove Karlsson m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen inför det fortsatta planeringsarbetet som sin mening uttalade att Västerdalälven borde undantas från sådana utbyggnader att dess stora värde för friluftsliv och naturvärden spolierades.

1978/79:2703 av Eric Krönmark (m) och Lars Schött (m).

1978/79:2704 av Karl Leuchovius (m) och Sten Svensson (m).

dels de med anledning av propositionen 1978/79:213 under hösten 1979 väckta motionerna

1979/80:1 av Rolf Dahlberg (m),

1979/80:2 av Per-Olof Strindberg (m),

1979/80:11 av Per Bergman m. fl. (s), vari föreslagits att riksdagen med avslag på propositionen 1978/79:213 i motsvarande del inte godkände vad i regeringsprotokollet förordats beträffande utformningen av riktlinjerna för hushållning med mark och vatten såvitt avsåg hushållning med jordbruksmark.

1979/80:12 av Torsten Gustafsson (c).

1979/80:13 av Sten Svensson (m) och Karl Leuchovius (m),

1979/80:37 av Raul Blücher (vpk) och Tore Claeson (vpk), vari hemställts att riksdagen uttalade att en utredning om bevarandevärdena i de större vattendragen i södra Sverige snarast borde ske och att i avvaktan på sådan utredning inget beslut fick fattas om det s. k. Kymmenprojektet,

1979/80:38 av Karl Boo (c) och Rolf Rämgård (c).

1979/80:39 av Lars-Ove Hagberg (vpk) och Tore Claeson (vpk), vari hemställts att riksdagen uttalade att Västerdalälven borde undantas från utbyggnad av sådana projekt som kunde äventyra ett säkerställande av naturvårdens, friluftslivets och kulturminnesvårdens intressen,

1979/80:40 av Bo Lundgren (m) om Wiggo Komstedt (m).

1979/80:41 av Gunnar Oskarson (m) och Sven Eric Lorentzon (m),

1979/80:42 av Rune Rydén (m),

1979/80:43 av Rolf Rämgård (c) och Karl Boo (c), vari hemställts att riksdagen i samband med behandling av propositionen 1978/79:213 uttalade att Västerdalälven borde undantas från ytterligare utbyggnad av vattenkraften, samt

1979/80:44 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m).

Av ovannämnda motioner hade 1978/79:487 samt 1978/79:2406, yrkandena II.4.C och II.6.N, hänvisats till näringsutskottet men sedermera överlämnats till civilutskottet.

Utskottet hemställde

1. beträffande vissa principiella frågor att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:2462 yrkandet 2 samt 1979/80:40 och 44 yrkandet 2,

2. beträffande anspråken på kommunala planeringsinsatser att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:2700 yrkandet 4 och 1979/80:38 båda i motsvarande del,

3. beträffande riktlinjer för hushållning med jordbruksmark att riksdagen med bifall till regeringens förslag, med anledning av motionerna 1978/79:2700 yrkandet 1 och 1979/80:11 samt med avslag på motionerna 1978/79:2699, 1979/80:1 och 44 yrkandet 1 a skulle godkänna vad i regeringsprotokollet förordats och som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. beträffande riktlinjer för fritidsbebyggelse att riksdagen med avslag på

Tisdagen den
11 december 1979

*Den fysiska riks-
planeringen*

motionerna 1978/79:2699 i motsvarande del samt 1979/80:1 i motsvarande del, 2 och 44 yrkandet 1 b godkände vad i regeringsprotokollet förordats.

5. beträffande utformningen av vissa länsbeslut att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:2462 yrkandet 3, 2465 yrkandet 6, 2699 i ovan inte behandlad del, 2703, 2704 samt 1979/80:12, 38 i motsvarande del och 41.

6. beträffande utbyggnad av nedre Västerdalälven att riksdagen skulle med anledning av motionerna 1978/79:2702 samt 1979/80:39 och 43 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. beträffande utredning om vattenkraften i södra Sverige att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:37 i motsvarande del,

8. beträffande prövningen av utbyggnad av Rottnaälven m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:37 i motsvarande del,

9. beträffande effektutbyggnader i Indalsälven att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2406 yrkandet II.6.N.

10. beträffande planeringen på Hogdalsnäset att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

11. beträffande planeringen i Skåne att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1978/79:2700 yrkandet 2,

b. som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om redovisning till riksdagen m. m.,

12. beträffande planeringen på Sydbillingen att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:2698 yrkandena 1 och 2 samt 1979/80:13.

13. beträffande de regionapolitiska riktlinjerna. m. m., att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2700 yrkandet 3 och yrkandet 4 i motsvarande del,

14. beträffande vägningar mellan den fysiska riksplaneringen och statliga regionalpolitiska riktlinjer att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:38 i motsvarande del,

15. beträffande grunderna för samordning av vissa riksintressen att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

16. beträffande naturvårdslagstiftningen m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2698 yrkandena 3 och 4,

17. beträffande ersättningsmark att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:487 och 2698 yrkandet 5,

18. beträffande våtmarker att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:42,

19. beträffande skifferbrytning att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2406 yrkandet II.4.C.

20. beträffande planering för kraftledning att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:2079 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

21. beträffande fjällområden i Malung och Älvdalen att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2701,

22. beträffande Skarpnäcksfältet m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2077,

23. beträffande regeringens redovisning i övrigt att riksdagen lade propositionen 1978/79:213 i motsvarande del till handlingarna.

Reservationer hade avgivits

Nr 49

1. *beträffande utbyggnad av nedre Västerdalälven* av Rolf Dahlberg, Knut Billing och Jan Eric Virgin (samtliga m) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa

Tisdagen den
11 december 1979

att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:2702 samt 1979/80:39 och 43,

*Den fysiska riks-
planeringen*

2. *beträffande utbyggnad av Kymmens kraftverk m. m.* av Per Bergman, Oskar Lindkvist, Lars Henrikson, Thure Jadestig, Maj-Lis Landberg, Birgitta Dahl och Magnus Persson (samtliga s) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1979/80:37 i motsvarande del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

3. *beträffande planeringen på Hogdalsnäset* av Karin Ahrlund (fp) och Bertil Dahlén (fp) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen lade propositionen 1978/79:213 i motsvarande del till handlingarna,

4. *beträffande Vallhamn* av Per Bergman, Oskar Lindkvist, Lars Henrikson, Thure Jadestig, Maj-Lis Landberg, Birgitta Dahl och Magnus Persson (samtliga s) som ansett att utskottet under 23 bort hemställa

beträffande regeringens redovisning i övrigt att riksdagen skulle

a. som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anförde om planfrågor i Vallhamn,

b. lägga propositionen 1978/79:213 i här inte behandlade delar till handlingarna.

MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Riksdagen har nu att ta ställning till regeringens förslag om fortsatta riktlinjer för den fysiska riksplaneringen. Här finns vissa konflikter mellan olika intressen. Begreppet brukningsvärd jordbruksmark är onekligen värdeladdat. Per Bergman kommer senare att redogöra för vår principiella syn på konflikten mellan brukningsvärd jordbruksmark och andra intressen och behandlingen av vissa motionskrav i den delen. Vattenkraftsutbyggnaden är ett annat kontroversiellt område. Jag skall i mitt anförande till större delen uppehålla mig vid dessa båda frågor.

Propositionen har aktualiserat en rad motioner med blandade krav på dessa båda områden. Civilutskottet föreslår ändringar i vissa avsnitt av propositionen. Utskottet föreslår bl. a. väsentliga ändringar när det gäller planerade utbyggnader i Västerdalälven.

Utskottsmajoriteten – socialdemokraterna, centerpartisterna och folkpartisterna – menar att tungt vägande intressen talar för den aktuella älvsträckans undantagande från utbyggnad.

Civilutskottets betänkande handlar också om den framtida vattenkraftsutbyggnaden i hela vårt land. Det finns en rad motioner om att vissa

Tisdagen den
11 december 1979

*Den fysiska riks-
planeringen*

älvsträckor skall undantas från kraftverksutbyggnad. Jag skall uppehålla mig vid två projekt.

Västerdalälven nedanför Hummelforsen söder om Vansbro ned till sammanflödet med Österdalälven anser vi bör räddas från en framtida kraftverksutbyggnad. Fem olika kraftverksprojekt berörs av det ställnings-tagande riksdagen i dag står inför. Striden om den aktuella älvsträckan har kommit i ett nytt läge. Jag kan i det sammanhanget citera en lokaltidning i Dalarna som använde rubriken "Älvräddarna närmare segern". Den lokala folkopinionen kan efter dagens riksdagsbeslut andas ut – den kommer att kunna inkassera en välförtjänt framgång efter sin målmedvetna, närmare tolv år långa kamp.

Opinionen längs Västerdalälven mot en utbyggnad har tilltagit under årens lopp. Civilutskottet har på ort och ställe tagit del av aktuella utbyggnadsplaner och lyssnat på människornas argument mot en utbyggnad.

När frågan behandlades i utskottet och vi socialdemokrater yrkade bifall till motionerna uppstod viss förvirring i det borgerliga lägret. Först efter bordläggningsyrkande kröp centern och folkpartiet gemensamt till korset och gick på vårt yrkande.

Folkpartiet och centern har därmed tagit sitt förnuft till fånga. De har i slutomgången följt motionärernas krav och tillmötesgått den opinion och de stämningar som vi i civilutskottet mötte vid resan i Kopparbergs län sommaren 1979.

Herr talman! Med tillfredsställelse konstaterar vi nu att det av allt att döma finns en betryggande majoritet i riksdagen mot en utbyggnad av de aktuella sträckorna i Västerdalälven. Moderaterna är isolerade i sin strävan att offra oersättliga naturvärden i Västerdalälven. Jag noterar att inte mindre än sex moderater är anmälda på talarlistan, och jag skall självfallet med intresse ta del av deras argument.

Moderaternas reservation nr 1 angående Västerdalälven tyder på att debatten kommer att beröra kontroversiella älvutbyggnader. Reservanterna talar om ensidiga bevarandeintressen m. m. Och visst kan man tala om ensidighet – frågan är bara på vilken sida den finns. Jag har svårt att tro att Tore Nilsson i Agnäs och Hans Wachtmeister m. fl. står bakom moderat-reservationen och villkorslöst följer nämnda tolkning. Lika svårt har jag att tro att dessa båda moderater går med på att offra Kymmen med dess ekologiska värden, som skulle spolieras för all framtid.

Det andra projektet, Kymmenprojektet, hör hemma i Sunne och Torsby kommuner i Värmlands län. De vatten det här gäller verkar de borgerliga vara ense om att offra. Vi socialdemokrater har i en reservation klart deklarerat vår ståndpunkt. Vi menar att även de här vattnen bör undantas från utbyggnad.

Vårt ställningstagande är till stor del baserat på remissinstansernas yttranden i det aktuella ärendet. Många remissinstanser förordar ett nej till planerad utbyggnad av Kymmen och därmed sammanhängande sjösystem. Värmlands naturvårdsförbund, Svenska naturskyddsföreningen, naturvårdsverket m. fl. säger nej till utbyggnad.

Länsstyrelsen i Värmlands län har vid två tillfällen behandlat frågan. Båda gångerna har den gått emot en utbyggnad. Landshövding Rolf Edberg, en mycket uppskattad naturvän och miljökämpe, har tillsammans med den socialdemokratiska majoriteten i länsstyrelsen sagt nej till utbyggnad. Landshövding Bengt Norling har med samma majoritet i remissyttrande till jordbruksdepartementet upprepat kravet på att Kymmenprojektet inte skall komma till stånd.

Om kammaren i dag följer majoritetsskrivningen, kommer jordbruksminister Anders Dahlgren och den borgerliga regeringen att slutligen avgöra ärendet. I dag är LRF, Lantbrukarnas riksförbund, huvudintressent i projektet. Det är mot den bakgrunden jag menar att det borde vara riksdagen som avgör ärendet och inte regeringen. I varje fall kommer Anders Dahlgren att delta i regeringsbeslutet och slutligen påverka detta.

Herr talman! Partiordförande Olof Palme och vår gruppordförande i civilutskottet, Per Bergman, har i samband med behandlingen av Sölvbackaströmmarna klart och tydligt redovisat socialdemokraternas principiella syn på dessa frågor.

Både det tidigare och det nu aktuella ställningstagandet speglar vårt partis uppfattning om hur man bör gå fram när det gäller en framtida utbyggnad av vattenkraft. Vi menar att de mindre vattendragen bör undantas – och det av många skäl. För det första anser vi att en utbyggnad av dem innebär oacceptabelt stora ingrepp ur miljösynpunkt. För det andra ger de alltför små tillskott av elektrisk kraft. De har varken var för sig eller ens tillsammans någon avgörande betydelse för landets framtida kraftförsörjning. För det tredje växer kravet från den lokala opinionen. Allt fler upplever vattenkraftsutbyggnader som ytterst kränkande åtgärder i deras traditionella livsmiljö, i synnerhet när de ser hur litet av energi som blir resultatet.

Vi socialdemokrater har gjort vår avvägning. Oftast finner vi att den här typen av utbyggnader inte står i någon rimlig proportion till den övriga samhällsnyttan. En sammanvägning av de sakliga argumenten ger tillräckligt tunga och avgörande skäl för att exploateringen av exempelvis Västerdalälven och Kymmen inte skall komma till stånd.

Vad är då det mångomtalade projektet Kymmen?

Herr talman! Kymmenprojektet är ett kombinerat reglerings- och överledningsprojekt, som berör sjöarna Rottnen, Kymmen, Stora Gransjön och Lekvattensjön samt älvarna Rottnan, Granån och Kymsälven. Naturvårdsintressena menar med all rätt att oersättliga ekologiska värden går till spillo om projektet kommer till stånd.

Ett förverkligande av projektet innebär att man för all framtid spolierar oersättliga naturtillgångar. Länsstyrelsens majoritetsbeslut är baserat inte minst på de oacceptabla konsekvenser projektet får för landskapet i ett stort och mycket vackert naturområde. En utbyggnad skulle innebära en sänkning av nuvarande vattennivå med inte mindre än sju meter. Rottnaälven är den längst outhygda älvsträckan i södra Sverige och har mycket höga naturskydds- och rekreationsvärden. Bl. a. finns här en för Värmland och troligen för hela landet unik storöringsstam, som är av mycket stor betydelse

Tisdagen den
11 december 1979

*Den fysiska riks-
planeringen*

för fritidsfisket. Ca 5 mil av älvsträckan förstörs. Inte mindre än 3 mil torrläggs helt inkl. Granån och Kymsälven. Alla borde inse vad det skulle betyda. Sist, men inte minst, ger projektet Kymmen relativt låg energitillförsel och betydligt mindre än de omstridda Sölvsbackaströmmarna.

Älvräddarnas samorganisation har i skrivelse till civilutskottet framfört sina synpunkter. De kan inte se några skäl för att projektet skall tillåtas. Centerns ställningstagande till Kymmen är för många ett stort frågetecken. Man vill å ena sidan vara ett miljöparti, i varje fall utåt. I nästa andetag offrar man oersättliga naturvärden. Trovärdigheten står verkligen på spel, herr talman!

Inför den förestående voteringen hoppas alltså många att någon eller några från de borgerliga partierna skall känna sitt ansvar och för framtida generationer spara de naturvärden som Kymmenprojektet annars kommer att förstöra. Var står mina borgerliga kolleger på Värmlandsbanken: Karl Erik Eriksson, Karl-Eric Norrby m. fl.?

Det fanns en majoritet i kammaren mot en utbyggnad av Sölvsbackaströmmarna. Vi socialdemokrater ställde upp även den gången. Tillsammans med rätt många från det borgerliga lägret gav vi den 21 november i år regeringen i uppdrag att förhandla med kraftverksbolaget om att Sölvsbacka inte skall komma till stånd. Det kommer att kosta pengar, och till den frågan får vi återkomma senare. Dagens aktuella fråga är intressant så till vida att riksdagen nu har möjlighet att säga nej – innan regeringen över huvud taget avgjort frågan. Det är med den utgångspunkten jag menar att ni som inte följde partilinjen förra gången även i dag bör känna ert ansvar. Även den här gången borde sakfrågan för många borgerliga gå före partipolitiken. Kommer ni som stöder utbyggnaden av Kymmen verkligen att kunna möta människorna och känna att ni gjort en för den enskilde och för samhället riktig avvägning?

Den 21 november var det Sölvsbackaströmmarna i Jämtland. I dag är det Kymmen i Värmland. Just i den debatten sade Eivor Nilson att det är dags för oss politiker att lyssna på människorna. Hon sa vidare, att striden om Sölvsbacka inte var någon gröna-vågen-romantik.

Jag har velat påminna kammarens ledamöter om dessa ord, herr talman. Jag är övertygad om att vi i denna kammare kommer att få lyssna till liknande tongångar och debattinlägg i framtiden.

Eivor Nilson och många andra! Till er vill jag säga: Ställ upp på Kymmen i dag! Rösta med den socialdemokratiska reservationen! Det bör vara ännu lättare för oss att enas den här gången, eftersom det inte kostar skattebetalarna några pengar genom förhandlingar med kraftintressen.

Inom kort går vi till votering – i varje fall om några timmar eller i morgon förmiddag. Jag väddar än en gång till Eivor Nilson, Tore Nilsson, Hans Wachtmeister m. fl.: Låt sakfrågan vara avgörande och bortse från partitaktik och prestige. Med liknande argument sade riksdagen nej till Sölvsbacka. Därför bör riksdagen i dag säga nej till utbyggnad av Västerdalälven och Kymmen.

Med detta, herr talman, vädjar jag än en gång till mina kolleger att i den kommande voteringen rösta för den socialdemokratiska reservationen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 2 av Per Bergman m. fl.

Herr talman! Till sist skall jag helt kort beröra reservation nr 4 som tar upp frågan om en aktuell utvidgning av hamnen i Vallhamn på Västkusten. Folkpartiregeringens beslut av den 13 september i år har tidigare varit föremål för kritik i denna kammare. Vi socialdemokrater anser att regeringen borde ha avvaktat med detta beslut, så att vi därmed hade kunnat realbehandla frågan i samband med dagens riksdagsdebatt.

Inför regeringens handläggning av ärendet var det på remiss hos bl. a. planverket och naturvårdsverket. Båda dessa centrala organ avstyrkte förslaget och menade att skadeverkningarna av den planerade utbyggnaden inte är försvarbara ur samhällssynpunkt.

Med andra ord, en utvidgning av Vallhamn anses innebära alltför stora konflikter med övrig samhällsplanering.

Herr talman! Vi reser beklagar regeringens redan fattade beslut, som f. ö. togs tre dagar före valet den 16 september, och vi menar att den nuvarande regeringen nu i efterhand bör så långt möjligt begränsa effekterna av folkpartiregeringens förhastade beslut. Fastställelsen bör inte tas som intäkt för utvidgning av hamnverksamheten i Vallhamn.

Riksdagen har behandlat frågan om den framtida trafikpolitiken och bl. a. krävt nya riktlinjer för den framtida hamnplaneringen. Således bör ytterligare avväganden och ställningstaganden avvaktas i väntan på en samordnad hamnplanering i vårt land.

Herr talman! Med vad jag här anfört yrkar jag bifall till såväl reservation nr 2 som reservation nr 4 av Per Bergman m. fl. vid civilutskottets betänkande nr 6.

BERTIL JONASSON (c) replik:

Herr talman! Jag ber kammaren om ursäkt för att jag tar till orda, men Magnus Persson har angripit både oss i centern och andra borgerliga ledamöter och också namngivit bl. a. Karl Erik Eriksson och Karl-Eric Norrby, som inte har möjlighet att svara. Jag vill därför ha sagt följande.

Vi har tidigare diskuterat sysselsättningen i Värmland. Här finns nu en möjlighet att skapa sysselsättning. Magnus Persson. Ni har från socialdemokratiskt håll starkt kritiserat oss för att vi skulle göra för litet för sysselsättningen. Här finns ett projekt som ger 150 anställda arbete i tre år, dvs. 450 årsverken.

En utbyggnad ger också sysselsättning på sikt, och den ger ett energitillskott av 58 GWh. Måhända kan det betecknas som marginellt för riket som helhet, men för Rottnerosindustrin är det betydelsefullt.

De flesta remissinstanser har tillstyrkt Kymmenprojektet, och jag vill erinra om att både Torsby och Sunne kommuner har gjort det. Torsby kommun är socialdemokratiskt styrd, och socialdemokraterna i Sunne har också varit med om att tillstyrka utbyggnad.

Magnus Persson bör besinna att vi från den icke-socialistiska sidan vill se

Tisdagen den
11 december 1979

*Den fysiska riks-
planeringen*

till sysselsättningen i det här fallet och att vi har stött oss på en princip som vi brukar följa, nämligen att lyssna på den lokala opinionen. Här har som sagt både Sunne och Torsby kommuner, som har det aktuella området inom sina landamären, tillstyrkt utbyggnad, förmodligen med tanke på sysselsättningen. Det är anledningen till att jag är positiv till Kymmenprojektet – även om frågan inte direkt avgörs här i dag.

Det är här fråga om sysselsättningstillfällen, och vi betecknar inte skadorna som så stora, utan vid den avvägningen förordar vi sysselsättningsalternativet. Det skulle se ärligt och rejält ut, om man också gjorde det från socialdemokratisk sida.

Jag ber kammarens ärade ledamöter att läsa protokollen från den 25 oktober och den 12 november i år. Då ser man hur socialdemokraternas resonemang haltar betänkligt.

GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Det var Magnus Perssons ganska häftiga anförande, där han angrep oss borgerliga, som gjorde att jag bad om replik.

Jag sitter bl. a. med i länsstyrelsen i Värmland, som har tagit ställning till detta ärende. Jag kan i korthet berätta att det var ett minst sagt förvånat kansli på länsstyrelsen som vid detta tillfälle fick lov att skriva om det yttrande som man hade tänkt sig från länsstyrelsens sida. Den avdelning på länsstyrelsen som handlade detta ärende ansåg nämligen att det var alldeles klart att det skulle bli en enig tillstyrkan från länsstyrelsens sida. Socialdemokraterna hade nämligen inte redovisat några som helst invändningar mot det ställningstagande som hade gjorts i Torsby och Sunne kommuner.

När Magnus Persson nu våldsamt kritiserar dem som går emot hans ställningstagande kritiserar han framför allt den lokala opinionen. Det var inte någon socialdemokrat i Torsby kommun som vid fullmäktigesammanträdet i augusti i fjol gick emot majoriteten som tillstyrkte att Kymmens kraftverk skulle få uppföras. I Sunne avgavs också ett klart majoritetsyttrande. Det är betecknade att det, i varje fall i Torsby, inte heller var någon från vpk som gick emot denna utbyggnad.

Jag måste, herr talman, fråga Magnus Persson – någon annan socialdemokrat från Värmland kanske också kan känna sig manad att svara – hur det kan komma sig att socialdemokraterna blev så angelägna om att stoppa detta projekt när det dök upp en vpk-motion. Socialdemokraterna hade inte motionerat själva. Vad hade hänt om det inte hade funnits någon vpk-motion i detta ärende?

Med tanke på den korta tid som står till förfogande för denna replik vill jag hänvisa till vad Bertil Jonasson har sagt. Det rör sig om 150 arbetstillfällen, och ingreppen i naturen för Kymmenprojektet blir utomordentligt små. Det gäller också en minst sagt sysselsättningssvag bygd, och den lokala opinionen vill helt enkelt ha detta projekt till stånd.

MAGNUS PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag nämnde aldrig Bertil Jonassons namn, utan jag ställde

frågan: Var står de borgerliga? Jag är förvånad över hans inhopps i denna del.

Bertil Jonassons deklaration från denna talarstol visar klart och entydigt, i likhet med Göthe Knutsons anförande, att man från deras sida är redo att offra oersättliga naturvärden för kortsiktiga lösningar på sysselsättningsproblemen.

Det är majoriteten i länsregeringen i Värmland som har fattat detta beslut. Och den har gjort en för länet allomfattande sak av det hela och sagt nej till Kymmens kraftverk. Det är vad den sittande länsregeringen gjort.

Herr talman! Göthe Knutsons argument om ett förvånat kansli på länsstyrelsen kan vi väl lägga åt sidan, för det är självfallet de politiskt förtroendevalda som kommer med yrkanden vid plena i olika frågor. Den konstruktionen kommer vi i varje fall från vårt håll att hålla fast vid.

När det gäller varifrån de olika motionerna kommer vill jag säga, att om vi i slutomgången anser att det är fråga om en vettig motion som det är viktigt att stödja, så gör vi det. Därför har vi gjort detta ställningstagande och sagt nej till Kymmens kraftverk.

Jag vet inte, herr talman, om Bertil Jonasson själv är medlem i LRF, som i skrivelse till utskottet uttryckt sympati för en utbyggnad. Det får väl han själv svara på. Men vi har gjort helhetsbedömningen, att det ger en så pass kortsiktig sysselsättning, ur både driftsynpunkt och anläggningssynpunkt, att de energivinster vi får inte på något sätt står i rimlig proportion till naturvärdena. Det är därför den socialdemokratiska riksdagsgruppen och den socialdemokratiska gruppen i utskottet har intagit denna ståndpunkt. Det rör sig f. ö. om en principfråga, som vi klart deklarerat vid tidigare tillfällen då vattenkraftsutbyggnaden behandlats.

GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Magnus Persson tyckte att det var egalt varifrån en motion kommer, om den är riktig. Ja, det är det. Men om det inte hade förelegat en motion från vpk-håll hade det inte funnits något motionsyrkande för Magnus Persson och andra socialdemokrater i civilutskottet att hänga upp sitt ställningstagande i reservationen på. Min fråga – och den är faktiskt väldigt intressant – gällde då: Varför motionerade inte Magnus Persson om detta? Det är inte bara en akademisk fråga, utan frågan är som sagt synnerligen intressant.

Detta anknyter också till det som jag nämnde inledningsvis, nämligen den förvåning som det väckte i länsstyrelsen, då det visade sig att den socialdemokratiska majoriteten, som består av enbart landshövdingen – det är hans röst som avgör – lämnade sina partibröder i Torsby och Sunne och gjorde en helomvändning. Det var den totala helomvändningen som väckte sådan förvåning. Det hade uppenbarligen hänt någonting; det var en ny image man ville ha.

Man kanske hade lyssnat på en lokal opinion. Ja visst – jag har mött den opinionen. Jag har sett landskapet otaliga gånger. Och vi vet allesammans att man kan inte bygga ut vattenkraft utan att det sker en viss försämring av

Tisdagen den
11 december 1979

*Den fysiska riks-
planeringen*

landskapsbilden. Men man kan också på ett helt annat sätt än förr ställa det hela till rätta och förvandla ett landskap i positiv riktning.

Det är fråga om mycket små ingrepp – jag upprepar det – samtidigt som det blir ett icke föraktligt krafttillskott. Jag noterar att uppgiften på s. 14 i civilutskottets betänkande icke är riktig. Det rör sig – ifall jag minns rätt – om 65 eller 68 GWh och inte om det tal som anges i betänkandet. Vi måste ta vara på vartenda uns som det ligger inom möjligheternas gräns att ta till vara med hänsyn till den balansgång vi får lov att gå när det gäller vattenkraftsutbyggnaden. Vi måste ta vara på de möjligheter som ges, och här finns ett projekt som genom varsamhet med naturen ändå kommer att ge oss ett nödvändigt krafttillskott.

Till sist, herr talman, skulle det vara intressant att höra Magnus Persson förklara varför han går till så kraftigt angrepp och underkänner både känslor och intelligens hos sina partivänner i fullmäktigeförsamlingarna i de båda berörda kommunerna. Där finns den lokala opinionen.

BERTIL JONASSON (c) replik:

Herr talman! Man har ju tagit den principen att vissa ärenden kan få avgöras i vattendomstolen. Men regeringen har rätt att ta till sig ett ärende. Jag tycker att det är märkligt att Magnus Persson angriper mig och säger att jag skulle vara så att säga part i målet eftersom jag är medlem i LRF.

Jag röstar för att regeringen skall få avgöra den här frågan – det är det som saken gäller. Vid det första tillfället då länsstyrelsen behandlade den här frågan var det ett något mer omfattande projekt än vad som nu är fallet. Till detta sade Torsby kommun nej. Jag var också med den gången och sade nej. Sedan gjordes det hela om. Man tog bort vissa delar och man bantade ner projektet något, och man gick miljöintressena till mötes en hel del. Då sade Torsby kommun liksom Sunne kommun ja till frågan. Socialdemokraterna i Torsby och Sunne insåg naturligtvis nödvändigheten av arbete i dessa områden, och när länsstyrelsen i Värmland – jag satt med – tog sitt andra beslut i frågan, som nu var ett nedbantat projekt, var det med den knappaste majoritet som man kan tänka sig.

Den här frågan är betydelsefull för sysselsättningen i Värmland – inte bara för just byggandet. Det är också en fråga om vidareförädling av våra råvaror som kan få stor betydelse i framtiden. Det är den aspekten som vi på den icke-socialistiska sidan har som utgångspunkt när det gäller att ta ställning i denna fråga.

MAGNUS PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall börja med att be Bertil Jonasson att han redogör inför kammaren för att han har bytt ståndpunkt. Den 3 maj 1976 sade Bertil Jonasson nej till projektet. Sedan har han ändrat sig. Det var det jag menade – att under den här tiden har det skett ett ägarskifte och att det nya ägarförhållandet möjligen kan ha påverkat Bertil Jonassons ställningstagande.

När jag, herr talman, hör Göthe Knutssons agitatoriska och arga

framträdande i kammaren frågar jag mig: När har Göthe Knutson och Bertil Jonasson varit så lyhörda för opinioner – opinioner när det gäller sysselsättning och opinioner när det gäller naturvärden? Jag är medveten om att Göthe Knutson hemma i Värmland är känd för att stå kraftintressenterna nära. Han har också i kammardebatten i dag klart redovisat att han även i fortsättningen kommer att stå dem nära. Lyssna, Göthe Knutson, på de lokala opinionerna för sysselsättning lika lyhört som Göthe Knutson i dag tar upp diskussionen om den lokala opinionen i de här bygderna!

Torsby kommun säger i sitt yttrande att den för sin del inte har något att erinra mot projektet. Men man säger i sitt remissyttrande att det för grannkommunens räkning – Sunne kommun – betyder ytterst stora ingrepp. Vi har självfallet följt länsregeringen, den socialdemokratiska majoriteten som tillsammans med både Rolf Edberg och Bengt Norling har bedömt den här frågan från både natursynpunkt och sysselsättningssynpunkt. Därför står vi fast vid vår uppfattning.

Bertil Jonasson säger att detta kommer att ha betydelse för den framtida sysselsättningen i länet. Men Rottneroskoncernen har väl i och för sig inte någonting att göra med det här projektet. LRF har ju aktiemajoriteten i kraftverksföretaget, och enligt vad platschefen vid Rottneros har sagt vid kontakter med honom är det inte fråga om någon specialdestination dit.

Sammanfattningsvis vill jag säga att jag hoppas att Göthe Knutson är lika aktiv hemma i vårt län när det gäller sysselsättningsfrågor som beträffande naturvårdsfrågor.

Tredje vice talmannen anmälde att Göthe Knutson och Bertil Jonasson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Hittills har man fått intrycket av debatten att fysisk riksplanering är samma sak som planering av vattendragen i norra Värmland, men så enkelt är det ändå inte.

Grundprincipen i svensk plan- och bygglagstiftning är att markens ägare har ett avgörande inflytande över markanvändningen. Men ägaren måste också underkasta sig vissa lagar som tillgodoser allmänna intressen. Kommunerna upprättar t. ex. olika planer och beviljar byggnadslov.

Men det finns naturligtvis också behov av att samordna planeringen inom en region, liksom det finns intressen som är av rikskaraktär och därför särskilt måste beaktas vid planerandet. Men någon fysisk riksplan har vi i Sverige aldrig haft och kommer inte heller att få det, om vi därmed avser en plan med självständig rättsverkan.

Den fysiska riksplaneringen är en metod att kartlägga vilka krav på mark- och vattenresurser som kan vara ett riksintresse. De riktlinjer som arbetats fram, f. ö. i samarbete med kommuner och länsorgan, är tänkta som vägledning och hjälp vid den kommunala och regionala planeringen.

Som även anges i den inom bostadsdepartementet upprättade promemo-

Tisdagen den
11 december 1979

*Den fysiska riks-
planeringen*

rian av den 7 september 1978 – den s. k. allmänna promemorian – sker verksamheten med fysisk riksplanering utan att dess former lagfästs. De verksamhetsanknutna och geografiska riktlinjer som har antagits av riksdagen har således inte getts lagform. Den fysiska riksplaneringen innebär ett förberedande kunskapsinsamlande samt överväganden av översiktlig art. De översiktliga bedömningar som sker i anslutning till denna planering utgör en del av förberedelserna till beslut i detalj. Härvid är riktlinjerna för hushållning med mark och vatten att betrakta som vägledande men inte rättsligt bindande för myndigheterna. Vid beslut i detalj måste således gällande lagstiftning, t. ex. byggnadslag, naturvårdslag och skogsvårdslag, tillämpas. Det är angeläget att de berörda myndigheterna beaktar detta förhållande. Beslut i det enskilda fallet kan alltså inte fattas under hänvisning till överväganden i den fysiska riksplaneringen, utan beslut måste i varje särskilt fall baseras på tillämpligt lagrum i berörd lagstiftning.

Arbetet med den fysiska riksplaneringen har medfört att kommunerna nu har arbetat fram översiktliga planer, som tidigare ofta saknades. Planer täcker nu praktiskt taget hela landet. Mot denna bakgrund skall man se moderata samlingspartiets motionsyrkande om att staten nu borde börja avsluta planerandet. I flera motioner från olika partier framkommer också oro för att det statliga inflytandet över kommunernas planering skall bli alltför stort, vilken naturligtvis är en befogad oro, om planerandet fortsätter och får en alltmera dominerande ställning. I många motioner kan man utläsa att det fortsatta statliga planerandet är bra, bara det inte drabbar motionärernas intressen, deras hemlän eller hemorter. Och här har vi alltså kärnpunkten i den problematiken. Ökar vi styrandet från statens sida minskar helt naturligt det kommunala inflytandet i motsvarande mån. Det är något som ingen kan motsäga eller bestrida. Propositionens text är därför tämligen oprecis, och man kan tydligt följa en viss balansgång i det här avseendet.

Under dessa år av planerande har, som utskottet påpekat, rätt och råder en osäkerhet i många hänseenden ute i kommunerna. Man har intagit en avvaktande hållning till olika planförslag och objekt, vilket har lett till en uppfattning bland allmänheten att man nu generellt är restriktiv. Det är viktigt att detta övergångsskede förkortas, så att kommunala översiktliga planbedömningar kan undanröja ovisshet om anspråkens precisering. Utskottet fortsätter sedan på s. 6 i sitt betänkande:

”Detta är delvis en resursfråga, delvis en fråga om att tid också måste tas för en nödvändig förankring av planintentionerna. Det är emellertid också en fråga om synsättet i de statliga övervägandena – en önskan om alltför noggranna överväganden kan leda till att det avsedda översiktliga syftet skymms av detaljfrågor och frågor som helt bör läggas på kommunala lämplighetsavgöranden.”

Den sista meningen i utskottets skrivning i denna del vill jag särskilt understryka.

Några viktiga klarlägganden har dock gjorts i utskottsbetänkandet, vilket har gjort att utskottet är enigt om skrivningen i de större huvudavsnitten.

Kvar står dock det faktum att man förmodligen nu nått den punkt där det börjar bli besvärligt med ytterligare central planering på detta område.

Avsnittet om fritidsboende kommer att behandlas av Knut Billing i ett senare inlägg, och jag vill bara göra ett par korta kommentarer. Ofta talas om risker för konflikt mellan det s. k. rörliga friluftslivet och fritidsboendet. Detta är många gånger en helt felaktig syn. Fritidsboendet i ett område kan många gånger vara en förutsättning för ett rörligt friluftsliv, t. ex. att området blir tillgängligt genom tillkomsten av nya vägar osv. Mycket av det rörliga friluftslivet kommer dessutom från fritidsboendet. Det är därför olyckligt om man med denna motivering försöker skapa motsättningar mellan olika grupper av fritidsmänniskor.

I propositionen finns ett resonemang om enskild och övrig fritidsbebyggelse. Det är viktigt att påpeka att utskottet här har funnit anledning att förtydliga propositionens skrivsätt. Föreskrifter om ägarförhållanden skall naturligtvis inte finnas i de fysiska riktlinjerna.

När det sedan gäller frågorna om utnyttjandet av vattenkraften vet jag att Margareta Gard kommer att närmare kommentera dem, men jag vill peka på att reservation 1 från de moderata ledamöterna i civilutskottet är av principiell art. Vi har inte nu sakprövat de olika objekt som där är aktuella. Prövningen kommer att göras av vattendomstolen eller regeringen enligt det av riksdagen år 1977 fattade beslutet. Det var f. ö., såvitt jag kunnat förstå, nära att det också blev den inställning som utskottet intog i just den här frågan.

Avslutningsvis vill jag dock säga några ord beträffande Västerdalälven. Om man går in i en sakprövning av Västerdalälven är det ganska naturligt att man då särskilt tittar på forsarna i Djura och Björbo, som är klassade som forsar med ett högt bevarandevärde. Om man skall undanta något från slutgiltig prövning, bör alltså dessa forsar provas i första hand. Här har man stannat för att undanta hela älvsträckan – ett ställningstagande som verkligen kan diskuteras.

Fru talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till civilutskottets hemställan med undantag av mom. 6 där jag yrkar bifall till reservation 1.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

MAGNUS PERSSON (s) replik:

Fru talman! När det gäller fritidsbebyggelse kan jag hålla med Rolf Dahlberg om att det i stort sett råder enighet om de framtida riktlinjerna. En rad motioner med varierande krav och innehåll har avstyrkts. Vi skall ju fortsätta med det här arbetet, och vi får se när vi börjar närma oss pudelns kärna.

I fråga om Västerdalälven och reservation nr 1 är det precis som Rolf Dahlberg sade – att han och några andra i det längsta trodde att man skulle få majoritet för att inte undanta denna älv. Nu blev det ju inte så. Moderaterna

Tisdagen den
11 december 1979

*Den fysiska riks-
planeringen*

var isolerade i den här frågan. Vi finner att en stark opinion vid Västerdalälven – inkl. de lokala moderaterna – på många orter har sagt nej till utbyggnad. Då tycker jag att det är anmärkningsvärt, med tanke på den diskussion vi tidigare hade, att man säger att nu skall älven byggas ut.

Vi har som sagt funnit att Västerdalälven inte skall byggas ut, och det är med tillfredsställelse vi konstaterar att det finns en betryggande majoritet för ett bevarande av alla fem forsarna.

ROLF DAHLBERG (m) replik:

Fru talman! När det gäller vattenkraft har vi onekligen fått en ny situation i höst i och med att riksdagen fattade sitt beslut om Sölvbacka härömsveckan.

Det har väckts enskilda motioner med det naturligtvis i och för sig lovvärda syftet att försöka rädda Västerdalälven från utbyggnad. Men vi har i det här sammanhanget, Magnus Persson, aldrig gjort någon avvägning, som man bör göra när man skall ta ställning till dessa frågor. Vi har hela tiden bara haft tillgång till motionerna, som är byggda på bevarandeintressena. Man har aldrig vägt frågorna, som man normalt gör när det gäller vattenkraftsutbyggnad, mot energiproduktionens intressen. Det är det principiella felet som vi tycker att man gör när man så att säga rycker ut detta ärende och särbehandlar det på det här sättet. Som jag tidigare sagt har vi av den anledningen inte från vår sida sakprövat varje bit av det här ärendet. Vi har sagt att man borde ha väntat med behandlingen av dessa frågor till ett senare tillfälle.

MAGNUS PERSSON (s) replik:

Fru talman! Socialdemokraternas principiella uppfattning redovisade vi redan 1977. Vi anser att man bör gå varsamt fram med dessa mindre vattendrag – av många skäl, som jag tidigare här har anfört.

Rimligen bör det vara bättre att göra ett fåtal ingrepp i större vattendrag. Dels får man på så sätt ut mer energi, dels får man inte alltför många lokala opinioner. Det är, fru talman, vår principiella uppfattning, och den har vi alltså fastställt redan 1977. Jag råder Rolf Dahlberg att verka för att också moderaterna skall hävda en klar principiell uppfattning i dessa frågor.

ROLF DAHLBERG (m) replik:

Fru talman! Vi har en mycket klar principiell uppfattning i de här frågorna, vilken vi har redovisat.

Däremot är det väl tveksamt om socialdemokraterna är att lita på när det gäller principen. Ni har ju varit med om att besluta bevara de fyra stora orörda Norrlandsälvarna, men vad är det ni håller på med nu? Ni säger: Vi tar och säljer Kalixälven, så slipper vi bygga i Sölvbacka, vid Kymmen osv. Ni hoppar alltså av er tidigare princip och tänker ge er på en helt orörd älv – som ni tidigare har varit med och beslutat att den skulle bevaras.

Jag undrar om de som arbetar för bevarandeintressena kan lita på socialdemokraterna – för litet längre fram i tiden blir det naturligtvis den

nästa av de tre älvar som sedan är kvar som ni då plockar bort. Eller hur, Magnus Persson? Erkänn det! Erkänn också att det då inte blir så roligt att ha att göra med dem som ni nu kanske tycker det är glädjande att ha till hjälp i debatten. De människorna kommer naturligtvis att dyka upp även när ni skall till att bygga ut Kalixälven. Kom ihåg det!

Förste vice talmannen anmälde att Magnus Persson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

KARIN AHRLAND (fp):

Fru talman! När riksdagen nu skall ta ställning till folkpartiregeringens proposition med redovisning av planeringsskedet i den fysiska riksplaneringen känns det angeläget att först uttrycka tillfredsställelse över att civilutskottet har kunnat uppnå enighet i de flesta detaljfrågorna och i stort sett tillstyrker folkpartipropositionen. Jag tänker då främst på riktlinjerna för hushållning med jordbruksmark och riktlinjerna för den framtida fritidsbebyggelsen.

Med anledning av vissa bestämda uttalanden av moderaternas partiledare i valrörelsen är det särskilt glädjande att notera att samma partis ledamöter i civilutskottet har läst på bättre än vad Gösta Bohman hade gjort när de nu ansluter sig till de riktlinjer som förordas i propositionen. Jag erinrar mig att Gösta Bohman, som delade ut mycket valfläsk, påstod: Birgit Friggebo idiotstoppa nya fritidshus. Birgit Friggebo replikerade att Gösta Bohman inte kan läsa innantill. Om han nu hade läst själv. Det är bra att hans partivänner i civilutskottet kan läsa bättre och att de har upptäckt att det inte handlar om ett fullständigt idiotstopp utan om en hushållning med de markområden som alla vill ha tillträde till.

Fru talman! Med hänsyn till den långa raden av talare här skall jag inte kommentera utskottsbetänkandet mer än på ett par detaljpunkter.

Den första är frågan om Hogdalsnäset, där Bertil Dahlén och jag har reserverat oss till förmån för folkpartiregeringens bedömningar men där utskottsmajoriteten uttalat att ett dockläge vid Hogdalsnäset kan anses förenligt med riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen.

Hogdalsnäset ingår som bekant i norra Bohusläns kustområde, där vi har en s. k. obruten kust. Det är ett område som har stor betydelse för rekreationslivet och naturvården. Dessutom är området av särskilt värde med hänsyn till djupet i havet. Just på grund av havsdjupet har man tvingats godkänna att området får användas för viss industriell verksamhet, nämligen tillverkning av oljeutvinningsplattformar. Men det är en tillverkning som innebär att återställningsåtgärder kan vidtas när tillverkningen upphör.

Folkpartiregeringen ansåg därför att ett dockläge i Kålvik-Lunnevikens inte stämde överens med gällande riktlinjer i den fysiska riksplaneringen. Folkpartiregeringen ville behålla detta område så orört som möjligt. Jag beklagar att civilutskottets majoritet inte är lika intresserad av att bevara området, utan nu är beredd att godkänna att det får användas även för ett dockläge. Därmed följer automatiskt att delar av områdena kommer att få

Tisdagen den
11 december 1979

*Den fysiska riks-
planeringen*

upplåtas till verksamhet som har anknytning till en eventuell framtida docka. Ett sådant beslut innebär att man tar i anspråk 300 ha mark på den obrutna kusten. Det är mer än 300 fotbollsplaner som går åt för den industriella verksamhet som man vill förlägga till norra Bohuslän. Det är beklagligt att utskottsmajoriteten har intagit den ståndpunkten. Det är, fru talman, kanske särskilt förvånansvärt med tanke på den socialdemokratiska reservationen i fråga om Vallhamn litet längre söderut i Bohuslän. Här riktar man anmärkningar mot folkpartiregeringen för en planändring, som medgav en viss, liten utvidgning av den hamn som redan finns där. Den utvidgningen är i jämförelse med vad socialdemokraterna nu vill tillåta på Hogdalsnäset sannerligen synnerligen liten. Det handlade i Vallhamn om 5 ha, och det var fråga om att möjliggöra en rationell godshantering i en verksamhet som redan pågår. De här två ståndpunkterna går inte ihop. När det gäller Vallhamn ifrågasätter man folkpartiets vilja att stödja naturvården, men när det gäller Hogdalsnäset har man själv inget intresse av att skydda den obrutna kusten. 300 ha släpper man fritt, medan man samtidigt grälar om 5 ha. Sådant, fru talman, kallar jag för dubbelmoral.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på alla punkter utom vad beträffar punkten 10, där jag yrkar bifall till reservationen av Bertil Dahlén och mig själv.

ROLF DAHLBERG (m) replik:

Fru talman! Karin Ahrland säger att Gösta Bohman i valrörelsen sade att Birgit Friggebos proposition betydde ett idiotstopp för fritidsbostäder. Det vet jag inte om han sade, men jag vet att han sade ungefär så här: I vårt land har vi så mycket mark att alla som vill skaffa sig ett fritidshus bör kunna få den mark som behövs för att uppföra det fritidshuset.

Efter hand som människor får bättre ekonomiska möjligheter att skaffa sig ett fritidshus anser vi moderater att det är ett mycket bra sätt att placera pengar – i ett fritidshus kan familjen vila upp sig och stressa av.

Sedan skall vi också komma ihåg, Karin Ahrland, att vi i utskottsarbetet – låt vara med ett visst motstånd från Karin Ahrland – fått med en del förtydliganden när det gäller fritidsboendet, något som Knut Billing senare kommer att beröra. Genom dessa förtydliganden är det nu ganska klart att det i fortsättningen inte skall bli mer restriktivt, något som många trodde att propositionen syftade till. Om det var propositionen som var luddigt skriven eller om folk hade svårt att fatta vad man skriver i kanslihuset kan jag inte bedöma. Men faktum är att många uppfattade det på det viset. Det är bra att detta blir klarlagt, och det var därför bra att Karin Ahrland gjorde det här lilla påhoppet på oss moderater. Som Karin Ahrland själv noterat står den uppfattning som vi moderater för fram säkerligen i överensstämmelse med många människors önsknings, inte minst när det gäller fritidsboendet.

KARIN AHRLAND (fp) replik:

Fru talman! Jag vill absolut inte beskylla Gösta Bohman för att tillhöra dem som har svårt för att fatta. Vad jag sade var att han uppenbarligen har

svårt för att läsa innantill eller att han inte gjort det – det senare är kanske mer troligt. Jag har faktiskt i min hand ett pressmeddelande från moderaterna, vilket publicerats under valrörelsen och i vilket det står just vad jag citerade. Det står också: "Totalstopp för att bygga enskilda fritidshus i stora delar av landet." Det har informationsavdelningen i Gösta Bohmans parti påstått. Alla vet att detta ideligen framfördes i valrörelsen.

Det är riktigt att jag i utskottet stred emot att vi skulle skriva så förskräckligt mycket. Den här allmänna promemorian, som vi tagit in vissa delar av, tyckte jag t. ex. att vi inte behövde ta med, eftersom jag visste att den redan tidigare hade gått ut tillsammans med regeringsbeslutet.

ROLF DAHLBERG (m) replik:

Fru talman! Men det är många, Karin Ahrlund, som när propositionen presenterades i våras fick den uppfattningen att den gav uttryck för en oerhört restriktiv inställning till vad som i propositionen felaktigt betecknades som enskild fritidsbebyggelse. Man fick den uppfattningen att det var enskilt ägda fritidshus som därvid åsyftades. Annan form av ägande skulle däremot kunna tillåtas.

Den typen av underligheter i propositionen gjorde att man ganska allmänt hade den uppfattningen att propositionen var mycket restriktiv. Nu har utskottet i sina skrivelser gjort tillrättalägganden, som visserligen går emot Karin Ahrlunds uppfattning, men jag vill ändå säga: Tack och lov för det! Nu kan folk i alla fall känna sig någorlunda trygga för att det inte skall bli något idiotstopp, även om det naturligtvis, om vi skall vara ärliga, måste erkännas att det finns områden av typen Öland, där vi fortfarande måste vara mycket restriktiva. Det kan finnas särskilda anledningar till det. Men jag tycker att vi nu i stort har kunnat lugna dem som är oroliga på denna punkt, och de är många. Dessa människor skall vi inte rycka på axlarna åt, Karin Ahrlund.

KARIN AHRLAND (fp) replik:

Fru talman! Självfallet uppfattar många det som oroande när en propaganda från den motsatta sidan ständigt försöker trumma i dem att det är fråga om ett idiotstopp. Det är mycket bra att vi här kan enas om att så inte är förhållandet och att folk skall få bygga fritidshus i vårt land. Men det hade varit bättre om moderaterna inte hade försökt skrämma upp alla människor på det sätt som man gjorde i valrörelsen.

Det är också mycket bra att även Rolf Dahlberg håller med om att det är nödvändigt att vi skall vara restriktiva i vissa delar av landet. Det handlar inte om idiotstopp men om en stor restriktivitet med hänsyn till att vi måste skydda våra kuster.

TÖRE CLAESON (vpk):

Fru talman! Motiven för en fysisk riksplanering är fortfarande mycket starka, och det finns därför skäl att fortsätta arbetet med denna. Vpk har här en annan mening än vad moderaterna, nu senast genom Rolf Dahlberg, har

Tisdagen den
11 december 1979

*Den fysiska riks-
planeringen*

gett uttryck för. Det är betydelsefullt och viktigt att man fortsätter arbetet, och det finns inget som säger att man nu skulle kunna avsluta det hela utan att det i så fall skulle få menliga verkningar.

I många delar av landet gör skilda intressen anspråk på att få använda samma naturtillgångar. Ofta är dessa naturtillgångar också känsliga för miljöpåverkan. Våra vattendrag är en sådan tillgång, för vilken det med hänsyn till riksintresset är motiverat att dra upp särskilda riktlinjer i samband med arbetet för hushållning med mark och vatten.

Den proposition som riksdagen i dag har att ta ställning till på detta område innehåller väsentliga inslag av betydelse för den fortlöpande fysiska riksplaneringen.

Jag skall i detta sammanhang fortsättningsvis uppehålla mig bara vid frågan om vattenkraftsutbyggnaden och då närmast uthyggnaden av Västerdalälven.

Vi har under senare år kunnat märka ett ökat motstånd mot fortsatt vattenkraftsutbyggnad i landet. Denna opinion hänger säkerligen samman med en ökad medvetenhet om behovet av att hushålla med naturresurserna. Man kan heller inte bortse ifrån att den vattenkraftsutbyggnaden speciellt i landets norra delar har varit ganska omfattande under de senaste decennierna. Många människor känner oro för att de resterande fiskevattnen eller strövområdena skall spolieras av fortsatta större uthyggnader av kraftstationer eller av sjöregleringar. En fortsatt och kanske total exploatering av vattenkraften i Norrland och i norra Svealand kan bara få en relativt marginell sysselsättningseffekt under några år i var och en av de kommuner som berörs. Uthyggnad av vattenkraften löser inte sysselsättningskrisen. Arbete måste i stället skapas genom statliga och kommunala insatser i syfte att bygga upp ett samhälleligt, differentierat näringsliv.

Från vpk:s sida har vi tidigare anfört, och jag vill upprepa det, att vi anser att 66 TWh f. n. är den övre gränsen för en acceptabel vattenkraftsutbyggnad. Möjligen kan man i framtiden med ytterligare ombyggnad av äldre anläggningar och förbättringar i olika avseenden åstadkomma något mer, men väsentligt är att de fyra orörda huvudälvarna hålls fria från exploatering. Man måste alltså enligt vår uppfattning iakttä sträng restriktivitet vid bedömningen av ytterligare vattenkraftsutbyggnad i våra älvar. Det råder redan nu en knapphet på orörda älvsträckor. Riksdagen bör därför klart uttala att vissa objekt bör undantas från uthyggnad genom riktlinjer i den fysiska riksplaneringen.

Den proposition som vi nu behandlar ger anledning till många viktiga erinringar, bl. a. vad gäller riktlinjerna för den fysiska riksplaneringen för våra vattendrag. En av de älvsträckor som det finns mycket starka skäl att undanta från ytterligare kraftverksuthyggnad är Västerdalälven. Vi har från vpk i olika sammanhang föreslagit det.

I anslutning till propositionen 1977/78:57 föreslogs att projekten Kvarnholsforsen, Fänforsen och Djurforsen i Västerdalälven skulle undantas från uthyggnad.

Nedre Västerdalälvens rekreationsvärde är mycket högt. Ingen älvsträcka

i landet av den kvaliteten är mera lättillgänglig, oavsett om man färdas med bil eller med kollektiva medel. Fiskeförutsättningarna är enligt all expertis mycket goda. Älvsträckningens betydelse är inte begränsad lokalt eller regionalt till Falun eller Borlängeområdet utan är av ett nationellt värde genom sin närhet till stora befolkningskoncentrationer i Mälardalen och Sydsverige. En förlust av älvsträckan måste ur friluftslivssynpunkt betecknas som mycket allvarlig.

Ännu allvarligare är kanske att man med kraftverksutbyggnader enligt olika planer som föreligger kan åstadkomma allvarliga och oreparerbara skador för Västerdalarnas främsta jordbruksbygd. Detta har också framgått av bl. a. den Sehlstedtska utredningen. Dessa utbyggnadsprojekt bedöms därför bl. a. av lokalbefolkningen som helt samvetslösa.

Vidare berörs starka kulturminnesvårdsintressen liksom naturvårdsvärden av mycket betydande omfattning. Det finns alltså bevarandeintressen som medverkar till att göra älvsträckan skyddsvärd ur nationell synvinkel.

De berörda kommunernas och den större delen av befolkningens inställning till en utbyggnad av Västerdalälven är i dag starkt negativ, vilket på olika sätt dokumenterats. Slutsatsen vid en sammanvägning av de omständigheter jag har nämnt och andra blir att det föreligger så starka skäl mot en utbyggnad att älvsträckan bör bevaras.

Utskottet har också uttalat att enligt utskottets mening är skyddsintressena för den aktuella älvsträckan så tungt vägande att allmänna planeringssynpunkter motiverar dess undantagande. Jag har med tillfredsställelse konstaterat att vpk-motionen – liksom s-motionen och centermotionen – har tillstyrkts av utskottet. Jag yrkar givetvis bifall till utskottets hemställan i den del som gäller vpk-motionen nr 39.

Rolf Dahlberg sade angående Västerdalälven att man eventuellt skulle kunna tänka sig andra utbyggnadsobjekt, att det var angeläget att bevara forsarna men inte hela den aktuella älvsträckan. Det är en bedömning som enligt min uppfattning är felaktig. Oavsett vilka utbyggnader som kan bli aktuella då det gäller den sträcka vi nu diskuterar kommer de att påverka älvsträckan i dess helhet. Inte minst därför är det angeläget att man nu beslutar i enlighet med utskottets förslag.

KJELL MATTSSON (c):

Fru talman! När man ser det stora antal inlägg som kommer att göras i den här debatten innan vi går till votering skulle man tro att utskottets betänkande innebar att de olika partierna var djupt oense. Tittar man i betänkandet finner man att det finns fyra reservationer, reservationer som behandlar i och för sig viktiga men mycket små bitar av vad som totalt sett är den fysiska riksplaneringen.

Det, som jag ser, mest intressanta med civilutskottets betänkande om den fysiska riksplaneringen är att det i väsentliga och grundläggande delar har antagits av ett enhälligt utskott. Här är det ju i långa stycken fråga om beslut som skall verka i ett ganska långt tidsperspektiv – på klart längre sikt än

Tisdagen den
11 december 1979

*Den fysiska riks-
planeringen*

valperioden. Därför är det särskilt viktigt att vi kan lägga fast utgångspunkter och riktlinjer, så att vi inte läser fast oss vid motsättningar – motsättningar som då måste komma fram vid varje tillämpning av principerna.

Sedan är det väl också så att vi naturligtvis inte skall inbilla oss att vi löst alla motsättningar genom att bli sams om de allmänna formuleringarna. Planeringen och planläggningen innebär i sig att motstående intressen bryts mot varandra, och så kommer det alltid att vara. Det som nu är viktigt är att vi fått gemensamma utgångspunkter för hur intressena i den fysiska riksplaneringen bör hävdas i den kommunala, översiktliga planeringen. Utifrån den har vi då också klarare utgångspunkter för kommunernas egen hantering av detaljplaner m. m.

Det är också viktigt att utskottet betonar att det är bedömningar i översiktlig skala man riktar in sig på. Vi skall alltså inte döma den fysiska riksplaneringen efter dess effekter i det första skedet – ett skede som skulle leda till just översiktliga bedömningar. Under det skedet är det naturligt att vi får vissa konflikter, när man i planeringen och i enskilda ärenden försöker undvika att binda sig så att översiktsbedömningarna inte kan göras.

Det jag sagt är också ett uttryck för vad vi i civilutskottet sedan länge försökt lägga till grund för debatten. Vi måste skilja ut den naturliga motsättning som kan komma upp när samhället vill begränsa en markägares rättigheter att utnyttja sin mark. Den motsättningen har i sig inte med den fysiska riksplaneringen att göra – den är innebörden i byggnadslagstiftningen som sådan. Lagstiftningen innebär ju just att samhället tar över en del av ägarbefogenheterna och därmed t. ex. kan hindra en viss markanvändning. När det å andra sidan gäller den fysiska riksplaneringen är det i stället fråga om en avsikt från statens sida att söka påverka den kommunala planeringen genom att i den föra in intressen som är förankrade i bedömningen i ett vidare perspektiv än när man ser till endast de specifikt kommunala intressena. Vi rör oss alltså hela tiden inom de befogenheter som samhället har redan förut i lagstiftningen. Det här – i och för sig självklara – förhållandet tycks dock inte alltid stå klart i debatten. Jag tänker då närmast på de moderata motioner i allmänna principfrågor som utskottet enhälligt avstyrkt. Mitt intryck är att dessa motioner till stor del egentligen är inlägg i en allmän debatt om samhällets allmänna planeringsbefogenheter enligt planlagstiftningen och sålunda inte hör till den fysiska riksplaneringen som sådan.

När det sedan gäller de konkreta riktlinjerna för hushållning med jordbruksmark är det glädjande att vi har kunnat komma överens även där. Beredningen i utskottet har helt enkelt lett till att vi börjat tala samma språk och mena samma saker med orden. Här skulle vi eljest ha kunnat grundlägga en stående motsättning utifrån endast olika läsararter, fast vi i sakfrågan hade en enhetlig uppfattning.

På samma sätt har vi kunnat bli eniga om den nödvändiga preciseringen av riktlinjerna för behandlingen av fritidsbebyggelsen. De tidigare riktlinjerna var ju allmänt restriktiva – av naturliga skäl i utgångsläget. När sedan de översiktliga bedömningarna görs i kommunerna och övriga riksintressen också preciseras har vi fått möjligheter att göra de nyanseringar och

preciseringar som förslaget innebär. Att vi sedan fortfarande kanske har behov av ytterligare preciseringar är en sak. För min del tror jag att de kommunala planeringsinsatserna nu i alla fall har lett till att grunden lagts för en planering som också kan sikta in sig på genomförandet. Fritidsboendeturredningen kommer här att tillföra ett ytterligare material som också kommer att påverka de här bedömningarna.

I de här allmänna sammanhangen vill jag också ta upp frågorna om tätortsplaneringen. Dessa frågor är väl mest aktuella när det gäller jordbruksmarken. Vi kan inte blunda för att det i vissa områden i landet krävs ett regionalt synsätt som bakgrund för bedömningar av områdesplaner m. m. som avgränsar den skyddsvärda jordbruksmarken. Men vi kan inte heller blunda för att det även med de snart godkända riktlinjerna för jordbruksmarken återstår oklarheter i systemet för den fysiska riksplaneringen. En sådan är att riktlinjerna i sig är formulerade utifrån en allmän jordbrukspolitisk synvinkel men i den kommunala fysiska planeringen ställs på sin spets, kanske närmast i en förenklad områdesplan för en viss tätort. Anknytningen till samhällsbyggnadsstrukturen ligger inte direkt i riktlinjernas formuleringar – de ligger i uttalanden från regeringens sida som formellt innebär önskemål om en viss kommunal planeringsteknik. Jag tror att det i praktisk hantering är viktigt att vi skiljer på detta, så att vi i konkreta diskussioner kan tala om samma sak. I praktiken är det sedan svårare än så. Där förs in synpunkter t. ex. från den i sig statliga regionalpolitiska planeringen, där man inte alltid har klart för sig vad det i sak är fråga om. Det är en sak att jämföra med planeringstal och Ortsplaner när det gäller att bedöma den fysiska planeringens allmänna realism. Det är en annan sak att utifrån markhushållningssynpunkter gå en motsatt väg och ställa krav på t. ex. planeringstalen. Det är en tredje sak att från statligt håll hävda att den kommunala samhällsstrukturen skall se ut på ett visst sätt med hänvisning till intressen som inte alls eller bara delvis finns utsagda i byggnadslagstiftningen. Det är bl. a. mot den bakgrunden som utskottet förordat överväganden och preciseringar av hur dessa intressen skall behandlas och beaktas i den kommunala fysiska planeringen. Utskottets förslag anger ingen riktlinje för detta arbete. Det är väl dock klart att här finns det inbyggda motsättningar. För min egen del har jag en klar uppfattning, att det är de kommunala bedömningarna som skall vara avgörande. Men det blir ju inte bättre av att vi går som katten kring het gröt och undviker att nämna motsättningarna. Det är därför viktigt, tycker jag, att vi får ett klarläggande av motsättningarna och en debatt i ett senare skede.

Fru talman! Jag skall också i korthet beröra reservationerna vid betänkandet.

I reservationen 1 görs från moderat håll invändningar mot beslutet att ta undan även nedre Västerdalälven från utbyggnad. Rent allmänt sett är det givetvis riktigt att avvägningarna bör göras i samlade sammanhang och inte efter hand som frågorna kommer upp. Å andra sidan är det ju här givet att en klar riksdagsmajoritet önskar bevara älvsträckan. Då är det kanske bra att riksdagen ger det beskedet så snart som möjligt och hindrar onödigt arbete.

Tisdagen den
11 december 1979

*Den fysiska riks-
planeringen*

När det gäller reservationen nr 2 om Kymmens kraftverk vill jag framhålla att utskottet har fått en klar uppgift om att tillståndsfrågan inte skall behandlas av regeringen förrän i ett senare sammanhang. Därmed har motionärernas krav i sak blivit tillgodosedda – de begär ju bara ett anstånd.

De socialdemokratiska reservanterna går emellertid formellt längre genom att yrka på undantagande. Den något förtäckta hänvisningen till "större sammanhang" får väl uppfattas som att man vill ha Kalixälven i utbyte. Problem med så stora sammanhang bör man inte lösa genom en votering om Kymmens kraftverk – även om det var vitt omskrivet enligt Magnus Perssons inlägg – utan då krävs en grundligare genomgång av fakta.

Reservationen nr 3 från folkpartisterna går i sak ut på att riksdagen inte skall godta en planering på Hogdalsnäset, som kan inrymma också ett dockläge, och att man därför inte heller skall godta det av kommunen föreslagna reservområdet vid Europavägen. Reservationen innehåller ju i sak inga direkta argument mot utskottets bedömning. Jag fattar det t. v. så att man i folkpartiet känner olust inför att gå ifrån ett länsbeslut, som har skrivits under av ett folkpartistiskt statsråd.

Civilutskottet står fast vid den ståndpunkt som det tidigare intagit i denna fråga och som har vunnit riksdagens anslutning – den gången enhälligt. Vi upprepar detta ställningstagande. Regeringen har gått in och gjort en variant, som strider mot ett tidigare riksdagsuttalande. Det sägs att 300 ha skall tas i anspråk för ett dockläge. Det är en ganska kraftig överdrift. Att det är ett stort område beror på terrängförhållandena. Karin Ahrland och andra är välkomna till Strömstad för att se hur många hektar som har åtgått för ett dockläge. Det är bara ett fåtal hektar. Det finns stora möjligheter att återställa området så att man inte har en aning om att ett dockläge har funnits där tidigare. Inför de uppgifter som Karin Ahrland lämnade såsom motiv för folkpartiets ställningstagande finns det all anledning att man ändrar inställning innan man går till omröstning.

Slutligen har vi reservationen nr 4 om Vallhamn. Jag kan inte förstå vad de socialdemokratiska reservanterna egentligen vill. Ett beslut är fattat av regeringen. Reservanterna kan inte kräva att det upphävs och gör det inte heller. Kvar står då bara att man har gjort en markering av en ståndpunkt att man tycker illa om beslutet. Egentligen vore det riktigast att ge detta till känna i form av ett särskilt yttrande, eftersom vi då inte hade behövt votera om denna synpunkt från socialdemokraterna.

Fru talman! Jag yrkar bifall till civilutskottets hemställan i alla delar.

MAGNUS PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill ta upp två saker. Vi är helt överens med Kjell Mattsson när det gäller de gemensamma synpunkterna i den översiktliga planeringen. Det är bara att konstatera – precis som Karin Ahrland tidigare sade till Rolf Dahlberg – att där har Gösta Bohmans motioner inte vunnit gehör bland regeringsbröderna och regeringssystrarna. Det hedrar samtliga borgerliga

ledamöter i utskottet att man har avstyrkt motionerna beträffande fritidsbebyggelsen.

Jag vill kommentera vad Kjell Mattsson sade om reservationerna. När det gäller Kymmen är Kjell Mattsson medveten om att riksdagen har fattat ett beslut om att vi skall bygga ut 65 TWh. Vi står kvar vid detta. Centern och vpk ville bygga ut 66 TWh. Vi anser att det finns bara två vägar. Den ena är att man bygger ut större vattendrag på ett par ställen och får större energimängder, och den andra är att man gör smärre utbyggnader i Västerdalälven, Kymmen etc. Där är vår ståndpunkt sakligt riktig. Vi står fast vid 1977 års beslut.

Departementschefen skriver på s. 84 i propositionen att hamnutbyggnaden skall samordnas med övrig samhällsplanering, och vi anser att realbehandlingen av frågan om en eventuell hamnutbyggnad i Vallhamn bör ske i riksdagen i samband med ett förslag från trafikutskottet och att man bör avvakta till dess en samordning har skett.

Därför tycker vi att det är fel att regeringen på grund av påtryckningar från privatkapitalistiska intressen i slutomgången ger klartecken för en utbyggnad. Det är vår sakliga ståndpunkt, och den har vi velat redovisa i reservation nr 4. Tyvärr har regeringen redan fattat beslutet. Vi anser att den nuvarande regeringen så långt det är möjligt bör lindra verkningarna av den tidigare regeringens beslut.

KARIN AHRLAND (fp) replik:

Fru talman! Kjell Mattsson säger att vi inte har redovisat några direkta argument mot Hogdal. Jag vill bara erinra om att vi har hänvisat till propositionen, och den är välmotiverad.

Där står det också om tidigare beslut i riksdagen, och då handlar det om oljeutvinningsplattformar, vilket är någonting helt annat än docklägen. Plattformar kan man flytta bort när verksamheten har upphört, men det är annat med en docka som är inbyggd i landskapet. Det är klart att man kan återställa naturen även efter den, men det tar mycket längre tid och det är mycket besvärligare.

Det har också varit en diskussion om de 300 hektaren. Ja, jag har mätt på kartan och räknat och funnit att det blir 300 ha. Om siffran blir överdriven på grund av kartan kan jag inte svara på, men jag tror inte det, även om jag vet att det är en gammal sanning att när kartan och terrängen inte stämmer skall man lita på terrängen.

Men det handlar inte bara om själva dockläget. Det handlar också om verksamhet som har anknytning till dockläget. Det kanske inte blir av att bygga ut på 300 ha, men kvar står att det finns möjlighet att göra det, och det är detta vi vill stoppa.

KJELL MATTSSON (c) replik:

Fru talman! Magnus Persson och jag har skilda uppfattningar om hur utbyggnaden av vattenkraften skall gå till här i landet. Socialdemokraterna vill ta någon av de större älvarna som en riksdagsmajoritet har sagt inte skall byggas ut.

Tisdagen den
11 december 1979

*Den fysiska riks-
planeringen*

När det gäller övriga vattendrag tycker jag att det är viktigt att hålla fast vid den principiella uppläggningsen att vattendomstolen får pröva de olika intressena eller – om det är ett viktigare ärende där motsättningarna kan vara större – att regeringen har möjlighet att göra en tillåtlighetsprövning. Då får alla intressenter tillfälle att framföra sina synpunkter.

Jag tror att det vore fel att tillämpa det förfarandet att riksdagen skulle ta ställning till det ena lilla vattenfallet efter det andra. Jag hade ingen aning om att det fanns något som hette Kymmen förrän det hade väckts motioner om utbyggnaden där.

Låt mig sedan säga beträffande Vallhamn att man måste ha klart för sig att det rör sig om två projekt på den platsen. Man får inte blanda ihop dem, för då hamnar man i den typ av reservationer som man har avgivit här.

Det finns ett stort, mera visionärt projekt med kolhamn och stålhamn, järnvägsförbindelse via tunnel under fjorden. Detta har de myndigheter i Bohuslän som hittills behandlat ärendet ställt sig helt avvisande till.

Det regeringen har givit tillåtelse till är en liten utvidgning inom den redan etablerade hamnverksamheten. Det borde inte väcka till liv sådana väldiga motsättningar att det voteras om saken här i kammaren.

Karin Ahrlund var inte med på den studieresa som civilutskottet gjorde för att titta på hur det går till att tillverka oljeplattformar. Hon säger att dockläge är något helt annat. Nej, det förhåller sig så att man tillverkar bottendelen till en plattform i något som kallas ett dockläge. Det är inte en docka av det slag som brukar finnas vid ett varv, utan man har vallat in ett område.

Om svensk industri skaffar sig order på oljeplattformar, behövs både dockläget, som inte får ha så stort vattendjup, och en arbetsplats där vattendjupet är stort. Alltsammans måste finnas på ett och samma ställe, och det är därför det beslut måste till som civilutskottets majoritet nu föreslår riksdagen att fatta.

Jag vill understryka på nytt att civilutskottets förslag står i överensstämmelse med den ståndpunkt som riksdagen intog när frågan behandlades förra gången, vid 1975/76 års riksmöte.

MAGNUS PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill bara till Kjell Mattsson säga att centerns ståndpunkter är och förblir oförenliga när det gäller dessa miljökonflikter. Vi kommer inte från att det allt oftare bildas opinion. Kjell Mattsson sade att han inte visste vad Kymmen var. Jag vill inbjuda Kjell Mattsson till Värmland och Kymmen för att se denna underbara trakt och förstå vad denna konfliktfråga gäller. Det finns bara två vägar att vandra – antingen att bygga ut ett större vattendrag med ett fåtal ingrepp eller också att ta det ena projektet efter det andra. Väljer man den andra vägen, kommer man i konflikt med miljöintressena. Dessa intressen anser vi vara av så stor vikt att vi bör ta hänsyn till dem. Allt fler kommer att säga samma sak som Eivor Nilson sade i debatten om Sölvebackaströmmarna: Jag vill slå vakt om min hembygd. Därför tycker vi att det är bättre att följa den första vägen.

Kjell Mattsson betecknade förslaget till utbyggnad av Vallhamn som

visionärt. Jag vet inte om detta stora projekt är visionärt eller ej, men det är fråga om en utvidgning av nuvarande Vallhamn. Och det är det som vi vänder oss emot. Planverket och naturvårdsverket sade nej på grund av de konflikter som här har förevarit. Det är mot denna bakgrund som vi, fru talman, har utvecklat vårt yrkande i reservation nr 4.

KARIN AHRLAND (fp) replik:

Fru talman! Nu verkar det som om Kjell Mattsson börjar tala om oljeutvinningsplattformar igen, men i fråga om dem råder det ju ingen oenighet mellan oss. Vad utskottet har talat om är ett dockläge och därtill anknuten verksamhet, vilket såvitt jag förstår kan bli ett nytt varv, och det kanske vi inte skall ha.

KJELL MATTSSON (c) replik:

Fru talman! Vi skall nog inte föra denna debatt. Jag tror att den blir litet ojämn, eftersom jag bor i detta område och har haft möjlighet att se hur detta arbete tillgår. Som jag beskrev i mitt föregående inlägg görs detta arbete på två helt olika arbetsplatser. Märkvärdigare är det alltså inte.

Jag behöver nog inte, Magnus Persson, åka till Kymmen för att se att det är vackert, för det är Värmland i allmänhet. Sveriges turistråd påstår ju att Sverige är fantastiskt. Vi har betalat åtskilliga miljoner för att tala om det för både oss själva och andra. Och jag tror att man säkert kan uppleva fantastiska skönhetsvyer även vid Kalixälven. Därför menar jag att det är vettigt att vi, på vilken plats vi än bygger ut ett vattenfall, låter de intressen som finns prövas i ett sammanhang och vägas mot varandra för att se om den skada som uppstår är tillåtlig.

PER BERGMAN (s):

Fru talman! Först vill jag klart markera att jag helt ställer mig bakom de synpunkter som Magnus Persson här har framfört och de yrkanden som han har ställt.

Jag delar dessutom den ståndpunkt som Kjell Mattsson framförde i det avsnitt av hans anförande som gällde Hogdal. Ibland är det, som en del säger, bra att inte säga så mycket. Det blir svårt i efterhand, när man kanske börjar undersöka hur det hela hänger ihop. Då kanske man även på så hög nivå som på departementsnivå inser att verkligheten kanske inte är sådan som den framställs skriftligt. Kjell Mattssons tillrättaläggande gör det pinsamt för departementets taleskvinna i denna debatt. Vårt beslut förra gången var exakt detsamma som denna gång. De som tror någonting annat har missuppfattat det förra beslutet. När det gäller den praktiska verklighet som ligger bakom beslutet att bygga sådana här oljeplattformar, som har föranlett denna debatt, delar jag helt det resonemang som Kjell Mattsson har fört.

Låt mig notera att de moderata motionerna – inkl. partimotionen – om att den fysiska riksplaneringen praktiskt taget skulle avskaffas avstyrkts av ett enhälligt utskott.

Beträffande de mer specifika förslagen till formuleringar av riktlinjer, så

gäller för fritidsbebyggelse att utskottet också enhälligt kunnat tillstyrka propositionsförslaget. Jag tycker för min del att det är tacknämligt att moderaternas ensidiga markägarintressen inte slår igenom. Nu vet vi ju av tidigare erfarenhet att ansvariga statsråds värderingar lätt slår igenom i regeringsbeslut i enskilda ärenden. Moderaterna i utskottet har också försökt trycka på att det finns utrymme för avvägningar i det enskilda fallet. Jag vill redan i det här sammanhanget stryka under att detta självfallet inte får uppfattas som någon allmän brasklapp och sedan användas som grund för att gå ifrån riktlinjerna. Vi får väl hålla ett vakande öga på de här besluten också från riksdagens sida, när ärendet byter departementschef.

Sedan skall jag göra några kommentarer till utskottets betänkande då det gäller hushållningen med jordbruksmark. Vi har i utskottet kunnat ena oss om att godta formuleringarna i propositionen som grundtext. Det innebär att riktlinjerna gäller all "brukningsvärd" jordbruksmark och att den skall få användas för byggande bara när det inte går att få en "tillfredsställande" lösning på annan mark. När vi nu från socialdemokraternas sida ansluter oss till det enhälliga betänkandet beror det på att utskottet gjort en del uttalanden om tolkningen av de här begreppen.

I fråga om begreppet "brukningsvärd" konstaterar utskottet att det fortfarande i den praktiska hanteringen finns gradskillnader också inom detta begrepp. Det kommer alltså att finnas områden där jordbruksintresset väger tungt, liksom det kommer att finnas fall då bevaringsintresset är mycket svagt. När vi vände oss mot de här formuleringarna var det inte för att vi ville gå ifrån grundtanken i riktlinjerna. Men vi var kanske litet rädda för att det skulle uppstå en planeringsförlamning så fort det finns en – om än aldrig så dålig – jordbruksfastighet inom ett aktuellt område. Nu utgår vi från att det på den punkten i praktiken inte skall bli så stora skillnader jämfört med det äldre begreppet "högvärdig". Planverket och lantbruksstyrelsen skall ju tolka det här ytterligare. Vi har gått ut ifrån att deras kommande anvisningar gör det möjligt att få fram avgöranden utan alltför stora undersökningar då det gäller den inte högvärdiga marken.

När det sedan gäller kravet på utredning om att det inte går att finna någon annan "tillfredsställande" lösning har utskottet också tillfört ett nytt tolkningsunderlag. Utskottet gör klart att det inte räcker med att peka på en lösning som man tycker till nöds kan duga för bebyggelsen. Utskottet säger att det för att hindra bebyggelse skall finnas ett annat "fullt godtagbart" alternativ. Detta är viktigt – inte minst för att slippa en eventuell kohandel med halvdåliga alternativ i potten.

Sammantaget har det alltså blivit riktlinjer som är klarare tolkade och som kan tillfredsställa, hoppas jag, också de långsiktiga samhällsbyggnadsintressena på ett bättre sätt.

Det är sedan en annan fråga hur man kan hävda de här kraven med stöd av 9 § byggnadsstadgan och dess formuleringar. Riktlinjerna i detta fall har ju en mycket speciell konstruktion – de är i grundläggande delar inte endast konfliktlösningar utan de är också krav på kommunala planeringsinsatser. Jag tycker för min del att det är viktigt att man skiljer på det ena och det

andra. Vi får hoppas att planverkets kommande tolkningar också gör detta.

Sedan är det ju så att vi kommit in i en situation i fråga om tätortsplaneringar där man inom den fysiska planeringen har att i praktiken ta hänsyn till en mängd faktiska förhållanden som formellt ligger inom andra planeringssektorer – regionalpolitik och trafikpolitik t. ex. Utskottet har begärt ett arbete som skall klargöra också de formella sammanhangen. Även om det sagts från regeringens sida under hand till utskottet att man inte hinner få in resultaten i den nya planlagstiftningen får vi väl hoppas att vissa grundläggande saker ändå kan ge utslag i det kommande lagförslaget.

I detta anförande instämde Oskar Lindkvist, Per Olof Håkansson, Thure Jadestig, Birgitta Dahl, Erik Johansson och Magnus Persson (samtliga s).

ROLF DAHLBERG (m) replik:

Fru talman! Per Bergman säger att han gläder sig över att de moderata motionerna har blivit avstyrkta. Jaja, Per Bergman, men vi skall också komma ihåg att det är många andra motioner än moderata sådana som man behandlar i det här betänkandet, bl. a. en mycket tung socialdemokratisk motion som väckts av Per Olof Håkansson och hela den skånska socialdemokratiska riksdagsgruppen – om man så får kalla den.

Jag skall citera en bit ur den socialdemokratiska motionen för att visa hur farligt det är att göra så svepande formuleringar som den Per Bergman nyss gjorde. Så här står det nämligen på ett ställe om propositionen: "Genom propositionen 1978/79:213" – alltså den proposition vi nu talar om – "sätts på pränt och kodifieras en utveckling som riskerar att förvandla kommuninvånare och kommunala nämndsledamöter till regeringsstatister. Detta är en utveckling som icke kan accepteras." Det är alltså vad socialdemokrater skriver, och den motionen har också Per Bergman varit med och spolat.

Det är på det viset, som jag tidigare sagt, att vi tillsammans i utskottet har tillrättalat en mängd felaktiga uppfattningar som många fick när de läste propositionen. Därför kan vi inte springa omkring och vara glada och säga att det är skönt att moderata motioner har avstyrkts. Det är skönt att också socialdemokratiska motioner avstyrkts, Per Bergman.

PER BERGMAN (s) replik:

Fru talman! Skillnaden är att utskottet på den här punkten tagit ett initiativ. Jag hoppas verkligen att Rolf Dahlberg inte smyger sig ifrån det faktum att vi varit eniga i utskottet när det gäller åkermarken och Skåne Marken. Detta för att vi skall kunna hantera frågorna när det gäller Skåne. Det är något helt annat än att avstyrka moderaternas motion om markägarintressen. Vi har alltså skrivit oss samman på den här punkten, och det är det väsentliga.

ROLF DAHLBERG (m) replik:

Fru talman! Det här citatet ur den socialdemokratiska motionen är ett

*Den fysiska riks-
planeringen*

allmänt uttalande. Man är så kritisk att jag tror att det inte går att hitta något motsvarande i någon moderat motion. Det måste väl Per Bergman hålla med om.

PER BERGMAN (s) replik:

Fru talman! Jag hade inte tänkt säga det jag nu kommer att säga. Vi är ju eniga när det gäller frågan om åkermarken. Rolf Dahlberg. Men ett tidigare statsråds hantering av denna fråga föranledde den här skrivningen i motionen som inte bara jag har formulerat. Men den saken är glömd nu.

KNUT BILLING (m):

Fru talman! Som framgår av utskottets betänkande på s. 11 skall den utformning av riktlinjerna för fritidshusbebyggelse som förordas i propositionen inte ses som ett uttryck för en mera restriktiv inställning till tillkomsten av enskild fritidsbebyggelse. Mot bakgrund av Karin Ahrlands inlägg är det viktigt att det här uttalandet verkligen betonas. En begränsning i tillkomsten av fler enskilt ägda fritidshus skulle strida mot medborgarnas klart uttalade efterfrågan.

Antalet fritidshus uppgår i dag till runt 650 000 av vilka de flesta är enskilt ägda. Det årliga tillskottet är dock mycket lägre i dag än på 1960-talet. Detta beror då inte på minskad efterfrågan utan på dålig planberedskap och på svårigheter att få byggnadslov utanför stadsplanlagda områden. Att det är så framgår inte minst av prisutvecklingen på fritidshus.

Efterfrågan på ett eget fritidshus är nämligen så stor att priserna har skjutit i höjden på ett oroväckande sätt – oroväckande, därför att en begränsning av tillgången på fritidshus främst går ut över människor i vanliga inkomstlägen. En undersökning som gjordes 1973 bland personer som då köpte fritidshustomter i utbyggnadsområden inom pendlingsavstånd från Stockholm visar att den genomsnittliga hushållsinkomsten låg på ca 40 000 kr. Detta innebär att de som då köpte fritidshustomter hade en lägre genomsnittlig hushållsinkomst än normalhushållen hade i vårt land. Sedan dess har priserna tredubblats. I dag är det därför främst andra, ekonomiskt bättre ställda hushåll som har råd att efterfråga fritidshus och fritidshustomter.

En undersökning, som genomfördes av Tekniska högskolan 1977, visar att befintliga fritidshus i stor utsträckning innehas av personer med låga inkomster. Därav framgår att det *tidigare* varit möjligt för människor i vanliga inkomstlägen att skaffa sig ett eget fritidshus. När nya eller befintliga fritidshus i dag säljs blir det i första hand till människor med goda inkomster och i goda ekonomiska förhållanden i övrigt. En begränsning av enskild fritidsbebyggelse skulle därför vara en i vid mening fördelningspolitisk felriktad och orättvis åtgärd.

Fru talman! Enligt moderat uppfattning är det synnerligen angeläget att medborgarnas efterfrågan på fritidsbostäder tillgodoses. I vårt vidsträckta och glest befolkade land räcker marken mycket väl till för att uppfylla detta krav. Knappt någonstans kan man finna någon trängsel ute i markerna. Trängseln hittar man vid badplatser, efter iordninggjorda stigar, spår, platser

med "konstgjord natur" och möjligen i vissa stora fritidsbyar.

Den nuvarande fritidsbebyggelsen återfinns främst längs kuster och runt vissa sjöar och med tyngpunkten runt Stockholm och på västkusten. Exempelvis finns omkring 60 % av alla fritidshus inom 15 mil från Stockholm. Göteborg och Malmö, och närmare hälften ligger inom 1.5 km från kust. Förutsättningarna för en väsentlig utökning av fritidsbebyggelsen på västkusten och på sydkusten och i stora delar av Stockholms skärgård är uppenbarligen starkt begränsade. Stora delar av inlandet – även i anslutning till sjöar och vattendrag – utnyttjas däremot i ringa utsträckning. Här borde all efterfrågan kunna tillgodoses.

Detta framgår även av bil. 2 i propositionen. I den där redovisade, av regeringen i september 1978 antagna, s. k. allmänna promemorian framgår att kommunernas redovisningar visar att många områden i landet är lämpliga för utökad fritidsbebyggelse. Vi moderater instämmer helt i detta. Som exempel på områden som kan utnyttjas för fler fritidshus vill jag hänvisa till en undersökning från Jönköpings län år 1974. Där anges, att om man för fritidsbebyggelse endast tar i anspråk en tjugondedel av länets strandområden, med en 200–500 m bred från bebyggelse fredad strandzon, skulle man inom 1–1.5 km från strand kunna inrymma 75 000 fritidsbostäder. I dag finns det mindre än 15 000 fritidshus i Jönköpings län.

Det hävdas ofta att fjällvärlden snabbt håller på att bli överexploaterad. Verkligheten talar ett annat språk. I slutet av 1975 fanns det exempelvis 24 000 fritidshus i Jämtlands län. Av dessa hade ca 1 800 tillkommit i själva fjällvärlden mellan 1970 och 1975. Härjedalen, där trycket av många anses vara särskilt hårt, hade inte fler än 5 000 fritidshus, vilket kan jämföras med 3 500 i Östersunds kommun, ca 15 000 i Jönköpings län och ca 95 000 i Stockholms län.

Fru talman! Civilutskottet har pekat på en annan del i den allmänna promemorian. Där står bl. a. följande:

"Fritidsbebyggelse i form av enstaka hus eller mindre husgrupper i anslutning till befintlig bebyggelse på landsbygden är ofta en lämplig form för fritidsboende i stora delar av landet. Betydande möjligheter torde finnas att för sådan bebyggelse utnyttja improduktiva arealer. Lämpligt utförd kan sådan fritidsbebyggelse på ett värdefullt sätt berika och komplettera tidigare befintlig fast bebyggelse och därigenom bidra till kulturlandskapets bevarande. Olika upplåtelseformer för sådan bebyggelse bör kunna komma i fråga."

Jag vill helt instämma i detta uttalande. F. ö. överensstämmer det helt med av oss moderater under många år framförda synpunkter.

Fru talman! Det finns i vårt land ett stort intresse för natur och fritidsboende. Behov av avkoppling och av att få komma närmare naturen är grundläggande motiv för dem som efterfrågar en egen fritidsbostad. Det råder, som framgår av utskottets betänkande, inget tvivel om att vi i mycket stora delar av vårt land kan tillgodose dessa önskemål – något som vi moderater hälsar med stor tillfredsställelse.

Rolf Dahlberg har redan utvecklat vår principiella syn i vad gäller

Västerdalälven och avslutningsvis vill jag därför yrka bifall till civilutskottets hemställan, med undantag för mom. 6 där jag yrkar bifall till reservation 1.

RAUL BLÜCHER (vpk):

Fru talman! Kymmenprojektet innebär en omfattande torrläggning av Rottnaälven i Värmland. De vatten som berörs har mycket stort värde från s. k. bevarandesynpunkt, och detta gäller både själva älven och den närmaste omgivningen. De båda sjöarna Rottnen och Kymmen kommer enligt planerna att korttidsregleras.

Rottnaälvens nederbördsområde skulle komma att utnyttjas. Det för med sig att Rottnaälven däms upp omkring två mil och därefter leds vattnet i en 10 km lång tunnel till Kymmen för att via kraftverket gå ner till Rottnen.

På det här sättet skulle den vackra älven ersättas med en två och en halv mil lång regleringssjö. Nedanför dammen skulle älven torrläggas, så när som på en viss minimitappning. Den nästan vattentomma älvfåran skulle mynna ut i sjön Rottnen i Gräsmarks kyrkby. Vacker natur förstörs och det kan bli problem även för vatten och avlopp i Gräsmark. Det är detta som Göthe Knutson tidigare i debatten kallade för "utomordentligt små ingrepp".

Fru talman! Det rör sig enligt Kymmenprojektet om en sammanlagd torrläggning på omkring tre mil om man räknar med Granån och Kymsälven. Rottnaälven är den längsta kvarvarande outbyggda älvsträckan i södra Sverige. Den har erkänt höga naturskydds- och rekreationsvärden. I Rottnaälven finns en stam av storöring, som sannolikt är unik i det här landet. I denna bygd, som är beroende även av turismen, har fritidsfisket en stor betydelse.

För ett par veckor sedan diskuterade kammaren Sölvsbacka strömmar i Härjedalen, och bland argumenten för att undanta Sölvsbacka från utbyggnad framfördes också det jämförelsevis ringa tillskott av energi som en utbyggnad skulle ha medfört. Samma resonemang kan med fog anföras när det gäller Kymmenprojektet i Värmland. Tillskottet blir här ännu mindre än i fallet Sölvsbacka eller bara 0.058 TWh per år – med reservation för att den uppgift som Göthe Knutson här lämnade tidigare skulle visa sig vara riktig, vilket skulle innebära en mindre korrigering till 0.068 TWh. Det är dock en liten energimängd i rikssammanhang, där det planeras att vi 1990 skall ha vattenkraft utbyggd som skall ge 65 TWh. F. n. har vi 62 TWh. Hundra gånger så mycket energi som Kymmen ger skulle vi kunna spara i det här landet enbart genom att införa varvtalsreglering på motorer inom industrin. Mot detta skall alltså bevarandevärdena i detta primära rekreationsområde ställas.

Så, fru talman, till detta med sysselsättningen. Bertil Jonasson talar om den icke-socialistiska sidans intresse för sysselsättningen i samband med ett kraftverksbygge i Rottnadalen. För det är väl kraftverksbygget som icke-socialisterna från Värmland tänker på i sammanhanget? Det kan ju inte vara jobben inom skogsindustrin som plötsligen röner detta momentana intresse från borgerligheten.

Förra veckan föreslog vpk här i kammaren att en motion skulle få väckas redan nu och remitteras till utskott – för att man skulle kunna vidta omedelbara stödåtgärder till den del av skogsindustrin som nu är i akut kris. Dit hör Vänerskogs industrier och alltså även Rottneros som Kymmen skulle kunna ha betydelse för. Det förslaget avslogs av hela det stora icke-socialistiska blocket här i kammaren och stöddes följaktligen endast av det socialistiska partiet, vänsterpartiet kommunisterna. Annars är det väl bara Göthe Knutson, av mina värderade värmländska riksdagskolleger, som i sin trosvissa hängivenhet för teorin om de självläkande krafterna inte upptäcker att skogsindustrin f. n. befinner sig i en svår omställning med en mycket oviss framtid.

LRF talar i ett brev till utskottet om Kymmenutbyggnad som ett betydelsefullt bidrag till energiförsörjningen men berör inte Rottneros bruk i det sammanhanget.

Tyvärr tyder inte den rådande situationen för Vänerskogs industri på någon förestående ökning av produktionen.

Det finns alltså inte fog för det borgerliga resonemanget om Kymmenprojektets bestående betydelse för sysselsättningen. Den kortsiktiga betydelse som man skulle kunna tala om gäller ju faktiskt vilka byggen som helst – även kärnkraft, Bertil Jonasson!

Däremot finns det all anledning att beakta de vinstintressen som skyndar till när det gäller vattenkraftsutbyggnad. Det är på kraftsidan som bolag som Uddeholm och Billerud har haft vinster att hämta mitt i nedgång och strukturkris, och det är den delen av Vänerskog som också utan samhällets stöd kan ge vinst i dag. Det förklarar att kapitalägarnas mest utpräglade klasspolitiker i Värmland, Göthe Knutson, gör en så energisk insats för denna utbyggnad.

Vi har från vpk:s sida redan framhållit att det beslutsunderlag som riksdagen nu har för det fortsatta planeringsarbetet inom den fysiska riksplaneringen måste förbättras på olika områden. De tekniska och ekonomiska förutsättningarna för att effektivisera de vattenkraftverk som redan finns borde undersökas. En utredning om bevarandevärdena i de större vattendragen i södra Sverige är nödvändig, och en sådan utredning borde vara jämförbar med de tidigare som gjorts på området – Sehlstedtska och Ekströmska utredningarna om norra Svealands och Norrlands älvar.

Vi har aktualiserat de här synpunkterna i motion nr 37 med anledning av den proposition vi nu behandlar, och vi begär en snar utredning om bevarandevärdena i de större vattendragen i södra Sverige.

I betänkandet sägs: "Utskottet kan i och för sig dela uppfattningen att ett samordnat utredningsmaterial av föreslagen typ skulle vara värdefullt för kommande bedömningar. Det närmare värdet av en sådan utredning jämfört med eljest tillgängligt material och därmed utredningsbehovet bör enligt utskottets mening dock bedömas av regeringen."

Fru talman! Jag delar inte den uppfattningen – att regeringen skall få avgöra utredningsbehovet. Det borde i stället ankomma på kammaren att bedöma behovet av utredning. Jag vill i det sammanhanget erinra om de

Tisdagen den
11 december 1979

*Den fysiska riks-
planeringen*

tänkvärda ord som Gunnar Biörck i Värmdö för några dagar sedan yttrade om kammarens självständighet gentemot regeringen. Principiellt delar jag den uppfattningen med tillämpning på det aktuella fallet.

Från vpk:s sida saknar vi inte skäl att vidhålla kravet på en utredning.

I reservation 2 av Per Bergman m. fl. framhålls Kymmenprojektets begränsade värde för elproduktionen och hävdas uppfattningen att detta värde inte kan väga upp de skador som uppstår på Rottnaälven. Reservanterna föreslår att riksdagen skall undanta detta område från utbyggnad. Om riksdagen nu bifaller reservation 2 blir ju Rottnadalen räddad, och det är huvudsyftet med vår motion.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 2 av Per Bergman m. fl. och bifall till motion nr 37 i den del som avser utredning om vattenkraften i södra Sverige, dvs. mom. 7 i utskottsbetänkandet.

GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Fru talman! Jag har här blivit angripen av Raul Blücher. Då jag är medveten om att talmannen hade för avsikt att bryta debatten vid den här tidpunkten, skall jag avstå från att ens utnyttja de få minuter som jag nu har till förfogande.

Raul Blücher har haft en framgång så till vida att han med sin motion lockat socialdemokraterna i utskottet in i en situation som innebar att de fick gå vpk:s ärenden i den här frågan. Därmed kom de på kollisionskurs med sina egna partikamrater i Sunne kommun och Torsby kommun.

Opinionen bör rimligen företrädas av de demokratiskt valda församlingarna. Man har alltså i den bygd beslutet verkligen gällat tagit ställning för en utbyggnad av Kymmen. Jag har konstaterat detta tidigare i denna debatt i anslutning till betänkandet.

Nu påstår Raul Blücher också att jag bara hänvisar till de självläkande krafterna osv. Ja, jag har ingenting emot att diskutera den kommunistiska vokabulären, och jag skall göra det i morgon, eftersom mitt namn finns upptaget på talarlistan då, men jag låter nu kammaren få chansen att bryta debatten för middag.

RAUL BLÜCHER (vpk) replik:

Fru talman! Jag avsåg ju närmast den liberala vokabulär som Göthe Knutson hänger sig åt.

En majoritet i länsstyrelsen har styrkt kravet på att undanta Rottnadalen. Från vpk:s sida har vi inte sneglat på några allianser, men vi ser det som ett framsteg för saken att vi får stöd från alla som vill stödja oss. Det kan tänkas att vi också får det från partivänner till Göthe Knutson.

GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Fru talman! I all korthet till Raul Blücher återigen.

Majoriteten i länsstyrelsen bestod av halva antalet ledamöter plus landshövdingen, som därmed kom att utgöra majoritet.

När det gäller de opinioner som föreligger har vi redovisat dessa.

När det gäller situationen för Värmland skall jag be att få återkomma till den i morgon.

Men det står kvar att det alldeles övervägande antalet remissinstanser har tillstyrkt detta då det gäller ingrepp i landskapet mycket begränsade projekt. Till dem som har tillstyrkt Kymmenprojektet hör också Raul Blüchers partikamrater i bl. a. Torsby kommunfullmäktige – samtliga där röstade för, ingen emot. Raul Blücher, vpk. och socialdemokraterna här med Magnus Persson i spetsen har kommit snett och är på kollisionskurs med opinionen. Man vill ha den här kraftutbyggnaden i de kommuner som berörs.

RAUL BLÜCHER (vpk) replik:

Fru talman! Göthe Knutson och jag kan ju för att spara tid stå här vid sidan av varandra och växla repliker.

Jag vill, fru talman, erinra Göthe Knutson om att länsstyrelsen i Värmland har sin beslutsordning liksom kammaren här har sin. Är det en rösts övervikt, är det majoritet. Landshövdingen ingår i länsstyrelsen och torde väl inte vara någon mindre värdig medlem av länsstyrelsen.

På förslag av förste vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

§ 31 Förste vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle

dels justitieutskottets betänkande 15 uppföras närmast efter justitieutskottets betänkande 12.

dels näringsutskottets betänkande 20 sättas närmast efter justitieutskottets betänkande 18.

§ 32 Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1979/80:29 med anledning av propositionen 1979/80:59 om ändring i vallagen (1972:620)

1979/80:30 med anledning av propositionen 1979/80:36 om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar

1979/80:31 med anledning av motion om respekten för människolivet m. m.

1979/80:32 med anledning av motioner i författningsfrågor m. m.

1979/80:33 med anledning av motioner om vidgad rösträtt för invandrare som inte är svenska medborgare, m. m.

1979/80:34 med anledning av motion om folkomröstningsinstitutet

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1979/80:9 med anledning av propositionen 1979/80:29 om åtgärder för att trygga folktandvårdens utbyggnad, m. m., jämte motioner

1979/80:10 med anledning av propositionen 1979/80:42 om höjning av det

allmänna barnbidraget, m. m., såvitt propositionen hänvisats till socialförsäkringsutskottet, jämte motioner

Socialutskottets betänkanden

- 1979/80:17 med anledning av propositionen 1978/79:120 med förslag om inrättande av statens miljömedicinska laboratorium jämte motioner
1979/80:18 med anledning av propositionen 1979/80:10 om kontroll av hybrid-DNA-teknikens användning, jämte motioner
1979/80:19 med anledning av propositionen 1979/80:25 med förslag till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1979/80, såvitt avser anslag till arbetarskyddsstyrelsen
1979/80:21 med anledning av propositionen 1979/80:42 om höjning av det allmänna barnbidraget, m. m., såvitt propositionen hänvisats till socialutskottet, jämte motioner
1979/80:22 med anledning av propositionen 1979/80:38 om ersättning till kommunerna för hjälp till flyktingar m. fl., jämte motioner

Jordbruksutskottets betänkande

- 1979/80:19 med anledning av motioner om naturvårdslagen, m. m.

Näringsutskottets betänkanden

- 1979/80:15 med anledning av motion om gästkontroll på hotell
1979/80:16 med anledning av propositionen 1979/80:25 med förslag till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 i vad avser anslag inom handels- och industridepartementens verksamhetsområden
1979/80:17 med anledning av regeringens skrivelse 1979/80:11 med överlämnande av årsredovisning för Svenska Varv AB jämte motion

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden

- 1979/80:9 med anledning av propositionen 1979/80:4 om ändring i lagen (1974:12) om anställningsskydd m. m. jämte motioner
1979/80:10 med anledning av propositionen 1979/80:56 med förslag till lag om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet, m. m. jämte motioner
1979/80:11 med anledning av propositionen 1979/80:25 med förslag om medelsanvisning på tilläggsbudget I för budgetåret 1979/80 m. m. såvitt angår bilaga 9, arbetsmarknadsdepartementet, anslagen C 7 och C 8

§ 33 Anmälan av interpellation

Nr 49

Tisdagen den
11 december 1979

Anmälades och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 11 december

Anmälan av interpellation

1979/80:105 av *Sven Andersson* (fp) till budgetministern om räntekostnaderna inom avbetalningshandeln:

Den allmänt tilltagande okänslighet mot höga låneräntor som mer och mer breder ut sig inom avbetalningshandeln har sin orsak i att de är avdragsgilla och starkt påverkar progressiviteten i beskattningen.

Att räntor skall vara avdragsgilla är det mycket som talar för, inte minst att den som lånar ut pengar måste betala skatt på ränteinkomsterna samt att villamarknaden är beroende av ränteavdragen. Men man kan starkt ifrågasätta om man verkligen skall acceptera avdrag för hur höga räntesatser som helst till konsumtionskrediter, inte minst om man beaktar den från olika håll uttalade nödvändigheten av återhållsamhet i den privata konsumtionen.

Det saknas inte exempel på hur man vid avbetalningsköp bakar in fasta avgifter och kallar det för ränta, vilket medför att alla avbetalningskostnader blir avdragsgilla. På så sätt kan man i vissa fall komma upp till en effektiv avbetalningsränta på 30–40 %, som köparen accepterar därför att den är avdragsgill vid beskattning.

F. n. saknas möjligheter att effektivt stoppa missbruk av så höga räntekostnader vid beskattning. Därför borde övervägas om en övre gräns för ränteavdrag kan införas, baserad på räntesatsens storlek och inte på det totala räntebeloppet. Detta skulle inte drabba villaägarna, som i regel har "normala" låneräntor.

Det finns således motiv för att kunna få bukt med den allmänna ränteokänslighet som breder ut sig och som medför att pengar från lånemarknaden utanför banksystemet – den grå marknaden – kan lånas ut till snart sagt hur höga räntor som helst.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till budgetministern:

Anser statsrådet det vara rimligt att räntekostnader som är avsevärt högre än dem som bankerna tar ut och där olika fasta kostnader är inbakade skall vara avdragsgilla vid beskattning?

Tisdagen den
11 december 1979

*Meddelande om
fråga*

§ 34 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 10 december

1979/80:218 av *Sven-Erik Nordin* (c) till arbetsmarknadsministern om AMS egenregiverksamhet i Norrlandslänen:

Enligt uppgift pågår en neddragning av AMS egenregiverksamhet i Norrlandslänen. Ett stigande antal arbetsledare har av denna anledning erbjudits förflyttning till syd- och mellansvenska regioner.

Även om AMS verksamhet inte skall utgöra något självändamål inger dock neddragningen en känsla av oro. Det gäller här inte bara en förflyttning av ett antal arbetsledare från norr till söder. Det gäller också den arbetskraft som varit sysselsatt i främst s. k. SA-arbeten. Denna arbetskraft står på grund av ålder och ortsbundenhet inte till den öppna arbetsmarknadens förfogande på rimliga villkor och kan därför inte sysselsättas om AMS verksamhet dras ned.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande frågor till arbetsmarknadsministern:

1. Anser statsrådet att AMS har någon grund för den kraftiga neddragningen av egenregiverksamheten i Norrlandslänen?
2. Vilka initiativ avser statsrådet att vidta för att säkerställa tillgången på arbetsplatser för s. k. SA-arbeten?

§ 35 Kammaren åtskildes kl. 17.39.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert